

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İZMİR İLİNDEKİ EKOLOJİK TARIMSAL FAALİYETLERİN
KENTE ETKİLERİ VE ÇEVRESEL ETKİLEŞİM

Pınar Tuba ÇAKİTER

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Şermin ATAK

2007

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İzmir İlindeki Ekolojik Tarımsal Faaliyetlerin Kente Etkileri ve Çevresel Etkileşim” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..../..../.....

Adı SOYADI

İmza

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Pınar Tuba ÇAKİTER
Anabilim Dalı : Kamu Yönetimi
Programı : Tezli Yüksek Lisans
Tez Konusu : İzmir İlindeki Ekolojik Tarımsal Faaliyetlerin Kente Etkileri ve Çevresel Etkileşim
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve Sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliğinin 18.maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI	☐	OY BİRLİĞİ ile	☐
DÜZELTME	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	☐	ile karar verilmiştir.	

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ***
Öğrenci sınava gelmemiştir. **

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.	☐	Evet
Tez mevcut hali ile basılabilir.	☐	
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐	
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	☐	

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red

ÖZET

Tezli Yüksek Lisans Projesi

İzmir İlindeki Ekolojik Tarımsal Faaliyetlerin Kente Etkileri ve Çevresel Etkileşim

Pınar Tuba ÇAKİTER

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi Programı

Tarihin ilk dönemlerinden, günümüze kadar insan ihtiyaçları, ekolojik dengenin bozulması pahasına ön planda tutulmuştur. II. Dünya Savaşından sonra yaşanan hızlı nüfus artışı tarımda verimliliği arttırmaya yönelik çalışmaların hız kazanmasına neden olmuştur. Bu çalışmalar sonucunda kullanılan sentetik kimyasal tarım ilaçları ve mineral gübrelerin insan sağlığı için zararlı etkilerinin ortaya konması, çevreyle uyumlu teknikleri gündeme getirmiştir. İlk olarak 1910 yılında gündeme gelen ekolojik tarım görüşü ekonomik, sosyal ve çevresel nedenlerden dolayı günümüzde uygulama alanını hızla genişletmiştir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde ekolojik tarımın geliştirilmesini gerektiren nedenler uluslararası kuruluşlar ve uluslararası belgeler çerçevesinde ortaya konulmuştur. İkinci bölümde ise Türkiye de ekolojik tarım uygulamaları uluslararası gelişmelerle birlikte değerlendirilmesi yapılmıştır. AB'ye uyum sürecinde tarım sektörü en çok üzerinde çalışılması gereken başlıklardan biri haline gelmiştir. Türkiye sahip olduğu doğal imkanlar sayesinde gelecekte Avrupa'nın ekolojik bahçesi olarak görülmektedir. Bu nedenle AB Ortak Tarım Politikasının getirdiği yükümlülük ve imkanlar ekolojik tarım uygulamaları ile birlikte değerlendirilmiştir.

Üçüncü Bölümde ise İzmir ilindeki ekolojik tarımsal faaliyetler ve etkileri üzerine çalışılmıştır. Ekolojik tarımsal faaliyetlerin İzmir ili üzerindeki etkileri değerlendirilirken eko- kent, eko-turizm, kent tarımı gibi uygulamaların ekolojik tarımsal faaliyetlerle birlikte değerlendirilmesi yapılmış, İzmir ili geneli ve ilçeleri ürün bazında ayrı ayrı ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1) Ekoloji, 2) Organik Tarım, 3) Çevre

4) Kent Planlama, 5) Sürdürülebilir Kalkınma

ABSTRACT

Master Degree With Thesis

**That The Effects Upon The City Of Ecologic Agricultural Activities In İzmir
And The Environmental Interaction**

Pınar Tuba ÇAKİTER

**Dokuz Eylul University
Institute Of Social Sciences
Department of Management**

From the first eras of the history to today, human needs take into consideration at the cost of being spoiled ecological balance. After World War II, having had rapid population causes speeding up investigations of the productivity on the agriculture. At the finalizing of these investigations, putting forth harmful effects on humanbeings using synthetic chemical agricultral compounds and mineral fertilizer make amicable techniques with surroundings a current issue. Firstly, in 1910, current issue, the vision of the ecologic agriculture, on account of economical,social and environmental reasons, makes spread out application field now.

At the first section of this thesis, the reasons why ecological agriculture has to be developped have been brought up with international establishments and documents. As for second section, the ecologocial agriculture applications in Turkey are discussed with international developments. At the prosses of the adaptation EU, agriculture sector has become one of the title that are needed study on most. Thanks to Turkey has natural facilities, it is seen as ecological yard of Europe in the future. For that reason, the obligation that EU's associated agriculture politics bring and its facilities are both evaluated.

At the third section, it has been studied on activities and effects of ecological agriculture in İzmir. Evaluating the effects of ecological agricultural activities on İzmir, it is taken into consideration eco-city, eco-tourism, like city-agricultural applications with ecological agricultral activities. Considering production, İzmir as a general and its districts is taken up individually.

Key World: 1) Ecology, 2) Organic Farming, 3) Environment

4) Sustainable Development, 5) City planing

İZMİR İLİNDE'Kİ EKOLOJİK TARIMSAL FAALİYETLERİN KENTE ETKİLERİ VE ÇEVRESEL ETKİLEŞİM

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
ÖZET	vi
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EKOLOJİK TARIMSAL FAALİYETLER VE GELİŞİMİ 1

1.1.Ekolojik Tarım Kavramı ve Gelişimi	1
1.1.1.Ekolojik Tarım Kavramı	1
1.1.2.Ekolojik Tarımın Gelişimi	2
1.2. Ekolojik Tarımsal Faaliyetlerin Amaçları ve İlkeleri	4
1.3.Ekolojik Tarımsal Faaliyetlerin Etkileri	6
1.3.1.Kente Etkileri	8
1.3.1.1. Kırsal Kalkınma ve Kent	8
1.3.1.1.1.EkoKöy	9
1.3.1.1.2.Ekokent	12
1.3.1.2.Yoksulluğun Azaltılması ve Sosyal Kültürel Etkiler	15

1.3.2.Çevreye Etkileri	18
1.3.2.1. Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı	19
1.3.2.2.Kirliliğin Azaltılması	19

İKİNCİ BÖLÜM

2. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE EKOLOJİK TARIMSAL FAALİYETLER VE ETKİLERİ

2.1.Dünya'da Ekolojik Tarımsal Faaliyetler ve Uluslararası Gelişmeler	23
2.1.1. Dünya'da Ekolojik Tarımsal Faaliyetler	24
2.1.2. Uluslararası Kuruluşlar ve Ekolojik Tarım	29
2.1.2.1. IFOAM	29
2.1.2.2. FAO	31
2.1.2.3. ITC	33
2.1.2.4.DTÖ	35
2.1.3. Uluslararası Belgelerde Ekolojik Tarım	37
2.2. Türkiye' de Ekolojik Tarımsal Faaliyetler	39
2.2.1. Türkiye'de Ekolojik Tarım Uygulamaları	40
2.3. Türkiye'de Ekolojik Tarım Örgütlenmesi	48
2.3.1. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı	48
2.3.1.1 Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi	49
2.3.1.2. Organik Tarım Komitesi	50
2.3.2.Diğer Örgütlenmeler	51
2.4. Ulusal Belgelerde Ekolojik Tarım	54
2.5. AB ve Türkiye İlişkilerinde Ekolojik Tarım	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İZMİR İLİNDE EKOLOJİK TARIMSAL FAALİYETLER VE ETKİLERİ

3.1. İzmir de Ekolojik Tarımsal Faaliyetlerin Uygulanması	66
3.2. İzmir İlinde Ekolojik Tarımsal faaliyetlerin Etkileri	72
3.2.1. İzmir İlinde Kente Etkileri	72
3.2.1.1. İzmir İlinde Kırsal Kalkınma	73
3.2.1.1.1. İzmir İlinde Ekoturizm Faaliyetleri Kapsamında Ekoköyler	73
3.2.1.1.2. Kent Tarımı Uygulamaları ve Ekokentler	79
3.2.1.2. Yoksulluğun Azaltılması Sürecinde Sosyal ve Kültürel Etkiler	83
3.2.2. İzmir İlinde Çevresel Etkiler	87
3.2.2.1. İzmir İlinde Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı Üzerine Etkisi	87
3.2.2.2. İzmir İlinde Kirliliğin Azaltılması	89
SONUÇ	94
KAYNAKLAR	97
EKLER	103

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AT	Avrupa Topluluğu
a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
CBD	Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi
Çev.	Çeviren
DDT	Kimyevi yapısı Diklor Difenil Trikloretan olan böcek öldürücü zehir.
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EAPOFF	Ekolojik Beslenme ve Tarımsal Avrupa Eylem Planı
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Birliğini
EURAGAP	Avrupa Parekendeciler Ürün Çalışma Grubu İyi Tarım Uygulamaları
ETK	Ekolojik Tarım Komitesi
ETUYK	Ekolojik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi
ETO	Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği
ed.	Editör
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FIBL	Biyolojik Tarım Araştırma Merkezi – Frick - İsviçre
GAP	Güney Doğu Anadolu Bölgesel Kalkınma Projesi
GHP	İyi Hijyen Uygulamaları
GMP	İyi Üretim Sistemi Uygulamaları
GOÜ	Gelişmekte olan ülkeler
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
HACCP	Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları
IBRD	Uluslar arası İmar ve Kalkınma Bankası
ICGEB	Uluslararası Genetik Mühendisliği ve Biyoteknoloji Merkezi

IMO	Institut Für Marktökologie
IFPRI	Uluslar arası Gıda Araştırmaları
IPGRI	Uluslar arası Bitki Genetik Kaynakları Enstitüsü
ITC	Uluslar arası Ticaret Merkezi
KHGM	Köy Hizmetleri Genel Merkezi
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OIE	Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisi
OTK	Organik Tarım Komitesi
OTP	Organik Tarım Politikası
s.	sayfa
ss.	sayfalar arası
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TRIPS	Ticaretle Bağlantılı Mülkiyet Hakları Anlaşması
TÜGEM	Tarımsal Üretim ve Geliştirme Müdürlüğü
UNCED	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı
UNCHS	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNIDO	Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Teşkilatı
UNITAR	Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
y.a.g.e.	yukarıda adı geçen eser
y.a.g.m.	yukarıda adı geçen makale

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ

Şekil 1: Ekolojik Üretimde Bilgi Akışı	s. 51
Tablo 1: Dünya’da Organik Gıda Satışları 1996-2000 (Milyon \$)	s. 27
Tablo 2: Ekolojik Tarım Konusunda Eğitim Alanları	s. 42
Tablo 3: Türkiye’de Organik Tarımsal Ürünler Üretimi (Miktar :Ton)	s. 43
Tablo 4: Türkiye’de Yıllara Göre Ekolojik İhracat Değerleri	s. 45
Tablo 5: 1998 Verilerine Göre Türkiye’de İhraç Edilen Ekolojik Ürün Miktarları	s. 46
Tablo 6: İzmir Tarımına İlişkin Genel Bilgi (2004)	s.67
Tablo 7: İzmir İli Genel Arazi Dağılımı	s.70
Tablo 8: İzmir İlindeki Tarım Arazileri Dağılımı	s.70

EKLER LİSTESİ

EK 1 Dünyada Organik Tarım Yapılan Alanların

Ülkeler İtibariyle Dağılımı

EK 2 Dünyada Organik Tarım Çiftliklerinin

(Ülkeler İtibariyle Dağılımı)

EK 3 Ülkeler İtibariyle Dünyada Organik Tar. Alanlarının Top. Tarımsal Alanlar İçindeki Dağılımı

Ek 4 Toplam Nüfus ve Kırsal (Tarım) Nüfusunun

Toplam Nüfus İçindeki Payı(%)

EK 5 AB Kırsal Kalkınma Konusunda Yürütülen Çalışmalar

EK 6 19 İl ve 29 Müessese İle Yapılan Projenin Başlangıç ve Bitiş Tarihi :

1997-2005

GİRİŞ

Ekolojik tarımsal faaliyetler kentsel ve çevresel olumlu etkileri nedeni ile desteklenmesi ve geliştirilmesi gereken bir yöntemdir. Tarımsal faaliyetlerin tarımsal ilaçlara bağılı olarak oluşan kirletici etkileri ekolojik tarımsal faaliyetler ile ortadan kalkmaktadır. Ekolojik tarımsal faaliyetler insanlara daha sağlıklı bir çevrede yaşam hakkı tanımaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ekolojik tarımsal faaliyetlerin gelişimi, kavramsal çerçevesi ve ekolojik tarımsal faaliyetlerin etkileri incelenecektir.

İkinci Bölümde Dünya’da ve Türkiye’de Ekolojik tarımsal faaliyetler incelenmiştir. Dünya’daki gelişim, Ekolojik tarımsal faaliyetler ile ilgili uluslar arası kuruluşlar ve ekolojik tarımsal faaliyetleri destekleyen uluslararası belgeler incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde Türkiye’de ekolojik tarımsal faaliyetlerin uygulanması, ulusal düzeyde kurum ve kuruluşların ve faaliyetleri değerlendirilmiştir.

Üçüncü Bölümde İzmir’in ekolojik tarımsal potansiyeli ile ilgili bilgi verilmiş ve İzmir İlinde Ekolojik tarımsal faaliyetlerin uygulanmasının kentsel ve çevresel etkilerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EKOLOJİK TARIMSAL FAALİYETLER VE GELİŞİMİ

Ekolojik tarımsal faaliyetlerin anlamı, ekolojik tarımın geliştirilmesinin nedenleri, ekolojik tarımın kentsel ve çevresel etkilerini ortaya koyabilmek açısından önemlidir.

1.1. Ekolojik Tarım Kavramı ve Gelişimi

1.1.1. Ekolojik Tarım Kavramı

Ekolojik tarım; üretimde kimyasal girdi kullanmadan, üretimden tüketime kadar her aşaması kontrollü ve sertifikalı tarımsal üretim biçimidir. Ekolojik tarımın amacı; toprak ve su kaynakları ile havayı kirletmeden, çevre, bitki, hayvan ve insan sağlığını korumaktır.¹

Ekolojik tarım, organik tarım ve biyolojik tarım ile aynı anlama gelmektedir. Bu nedenle çalışmamızda “ekolojik tarım” kavramı kullanılacaktır. Farklı kelimelerin kullanılması kelimelerin yabancı dildeki karşılıklarına bağlı olarak gelişmiştir. İngilizce’de “Organic”, Fransızca “Biologique”, Hollanda dilinde “Biologisch”, Almanca’da “Ökologisch” olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla ekolojik, organik, ve biyolojik gibi Türkçe başlıklar Türkiye’de aynı anlamda kullanılabilir.

Ekolojik tarım kavramı daha geniş şekilde ifade edilecek olursa, ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik insana ve çevreye dost üretim sistemlerini içermekte olup, esas itibariyle sentetik kimyasal ilaçlar ve gübrelerin kullanımının yasaklanması yanında, ekolojik veya yeşil gübreleme, nöbetleşme, toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma, parazit ve predatörlerden² yararlanmayı tavsiye eden bütün bu olanakların kapalı bir

¹Organik tarım nedir?, <http://www.tarim.gov.tr>, (erişim:10.9.2004)

² Predatörler: Zararlı böcekleri yiyenler. Bkz. <http://www.eskipazar-tarim.gov.tr/sozluk.htm>, (erişim: 26. 06. 2006)

sistemde oluşturulmasını talep eden, üretimde miktar artışının değil doğal ürün kalitesinin yükselmesini amaçlayan bir üretim şeklidir³.

Ekolojik tarım, ekolojik ürün çıktısı sağlayan bir üretim biçimidir. Ekolojik ürün kavramı ile doğal ürün, doğadan toplanan yabani ürün kavramlarının anlamları farklıdır. Doğal ürünler ve doğadan toplanan ürünler olup, ekolojik ürün özelliği gösteren ama ekolojik olmayan diğer ürünlerdir.

Doğal ürünler, üreticinin kimyasal girdi kullanmadığına dair güvence verdiği sertifikalandırılmamış, belirli bir standardı olmayan ürünlerdir. İstenildiği takdirde sertifikasyon firmaları tarafından doğal ürünler için de ekolojik ürün sertifikası verilebilmektedir. Doğadan toplanan ürünler ise, tamamen doğal koşullarda kendi kendine yetişen ve sürdürülebilirliği doğal ortama bağlı olan ürünlerdir. Bu yüzden bu ürünlerin doğadan toplanması yerine üretimine geçilmesi önem kazanmaktadır⁴.

1.1.2. Ekolojik Tarımın Gelişimi

İnsanoğlunun yaşadığı ilk dönemlerde doğal çevre, insan yaşamı üzerinde belirleyicidir. Teknoloji ve sanayi üretiminin gelişimi ile bu belirleyicilik azalmıştır. Bunun aksine insan, doğal çevrenin kullanımı üzerine belirleyici olmuştur. İnsanın doğal çevre üzerindeki belirleyici yönü artmıştır. Bu değişim insan ihtiyaçlarını ön plana çıkarmış, hatta doğal çevreyi tahrip etmek pahasına bu güç kullanılmıştır.

Hızlı nüfus artışı ile birlikte 1960-70'li yıllarda tarımda hedef, yeşil devrim adı verilen politikalarla şekillendirilmiştir. Artan nüfusu beslemek üzere verim artışı ana hedef olmuş, üstün nitelikli ve yüksek verimli çeşitlerle birlikte sulama, sentetik kimyasal tarım ilaçları ve mineral gübrelerin kullanımı artmıştır. Bu girdilerin yarattığı olumsuz etkilere karşı alternatif teknikleri geliştirilmiştir.

Çevreyle uyumlu tarım teknikleri ve ekolojik tarım görüşü ilk olarak İngiltere'de 1910'lu yıllarda gündeme gelmiş, bunu 1940 yılında Albert Howard'ın

³Cengiz Sayın, "Dünya, AB ve Türkiye'de Organik Tarıma Yönelik Gelişmeler ve İzlenen Politikalar", Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Antalya, 2002, s. 3.

⁴H. Tülay Güzel, "Dünyada ve Türkiye'de Ekolojik Tarım Ürünleri Üretimi ve İhracatı Geliştirme Olanakları", İTO Yayın No 2001-14, İstanbul, 2001, s. 11-12.

“Tarımsal Vasiyetnamesi”nin yayınlanması takip etmiştir. Diğer Avrupa ülkelerinde ise Dr.Rudolf Steiner’in 1924 yılında Biyodinamik (Biyolojik-Dinamik) Tarım Yöntemi hakkında düzenlediği kurs ve 1928 yılında Biyodinamik Tarım Enstitüsünü kurması öncü çalışmalardandır. 1930’lu yıllarda İsviçre’de Müeller ve Rusch, ekolojik tarımın ilkelerinin bir bölümünü oluşturan en az dış girdi gereksinimi olan tarım şekli olan Kapalı Sistem Tarım konusunda çalışmalarda bulunmuşlardır. Aynı konuda Lemaire-Boucher Fransa’da bazı alglerin bitkilerde doğal dayanıklılığın artırılması amacıyla kullanılabileceğini tespit etmişlerdir.⁵

1990’lı yıllardan başlayarak Avrupa Birliği ülkelerinde tarımın geniş alanda daha az girdi kullanarak yapılması ve çevreye uyumlu üretimin desteklenmesi tarım politikası olarak benimsenmiştir. EC 2092/91 sayılı yönetmelik, ekolojik tarımın tanımını yapmakta ve ilkelerini ortaya koyarak kullanımına izin verilen girdileri listeler halinde bildirmektedir. 1999 yılında ise AB’nin hayvansal üretime ilişkin yönetmeliği ve FAO/WHO’nun ortaklaşa hazırladığı Codex Alimentarius yayımlanmıştır. 2001 yılına gelindiğinde özellikle dioksin, deli dana hastalığı ve genetik değişime uğramış tohum kullanımının risklerinden çekinen Avrupalı tüketicilerin ekolojik ürün talepleri hızla artmıştır. AB’de hükümetler artık % 20-40’lık pazar hedeflerine yönelik politikaları gündeme getirmektedir. ABD ve Japonya ise Avrupa Birliği ülkelerinin hemen ardından ekolojik ürün talebinin hızla arttığı pazarlar olarak dikkati çekmektedir.

Ekolojik tarımın bilimsel olarak gelişiminin ilk adımları Avrupa ülkelerinde atılmıştır. Fakat ekolojik tarım konusunda yerel bilgiler, en az bilimsel çalışmalar kadar değerlidir. Bu nedenle özellikle Anadolu başta olmak üzere pek çok bölge ekolojik tarım bilgi ve deneyimine sahiptir.

⁵ Uygun Aksoy, “Ekolojik Tarımın Dünyadaki Gelişmesi”, **Türkiye 1. Ekolojik Tarım Sempozyumu (21-23 Haziran 1999)**, Tıbyan Yayıncılık, İzmir, 2001, s. 3-4.

1.2. Ekolojik Tarımsal Faaliyetlerin Amaçları ve İlkeleri

Ekolojik tarımda temel amaç toprak, su ve havayı kirliletmeden çevre, bitki, hayvan ve insan sağlığının korunmasıdır. Ekolojik tarımsal faaliyetlerin amaçları aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir⁶.

- Toprağın biyolojik yapısını koruyarak çölleşme, erozyon ve bataklaşmayı önlemek,
- Doğada genetik çeşitliliği devam ettirmek ,
- Toprak, insan, bitki, hayvan ve çevre arasındaki bozulan ilişkileri yeniden kurmak,
- Tarımsal faaliyet sonucunda oluşan kirlilikleri önlemek,
- Bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yaparak karşılıklı desteklemeyi sağlamak,
- Üreticilere güvenli bir çevrede çalışma ve yeterli gelir olanağı sağlamak,
- Doğa ile uyumlu çalışmak,
- Sentetik kimyasal girdilerin toprak üstü tehditlerini ortadan kaldırmak,
- Tarımsal üretimin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutunu birlikte düşündürmektir.

Ekolojik tarımda farklı bitkisel ve hayvansal ürünler için farklı üretim yöntemleri mevcut olup bunların ortak ilkeleri aşağıdaki gibidir:⁷

- Öncelikle tarımsal üretimde üretim ile ilişkili tüm faktörler ve olaylar bir bütün halinde dikkate alınmalı ve ekolojik üretim yapan tarım işletmesinin kendi kendine yeterliliği sağlanmalıdır.

⁶Cengiz Sayın, **a.g.m.**, s. 52.

⁷Ekolojik Tarım Eğitimi Ders Notları, **Organik Tarım**, Emre Basımevi, İzmir, 2002, s. 20, 24.

- Tarımsal üretimle beraber ortaya çıkan ve yakın çevreden temin edilen tüm ham maddelerin ve diğer işletme girdilerinin çevreyi tehdit eden her türlü etkisi azaltılmalı veya bunlardan tamamen kaçınmaya çalışılmalıdır.
- Toprağın iyileştirilmesi ve içindeki organizmaların korunması, beslenmesi sağlanmalı; toprak sömürülmemeli; tersine doğal verimliliği artırılmalıdır.
- Bitkilerin hastalıklar ve zararlılara karşı direnci bazı ek desteklemelerle artırılmalıdır.
- Bitki, hayvan; tür ve çeşitlerinin seçiminde, üretim yapılacak yerin ekolojik koşulları ve bu koşullarda hastalıklara en az seviyede yakalanma olasılıkları dikkate alınmalıdır.
- Ekolojik tarımda, bitki sağlığı açısından sürekli izleme ve erken uyarı sisteminin kullanılması ve faydalı canlıların teşvik edilmelidir.
- Toprak içyapısını iyileştirici ve humus miktarını arttırıcı önlemlerle beraber toprağı koruyucu, enerji tasarrufu sağlayan, çalışılan yerin koşullarına uygun toprak işleme yöntemleri uygulanmalıdır.
- İşletmedeki hayvanların sağlığının iyi, verimlilik kapasitesinin yüksek ve uzun ömürlü olması teşvik edilmelidir.
- Yetiştirilen hayvan sayısı kullanılan tarımsal arazi büyüklüğüne uygun olmalıdır.
- Ekolojik üretim yapan tarım işletmesinde başta petrol olmak üzere fosil yakıtlar ve diğer enerji kaynakları optimum verimi sağlayacak düzeyde azami tasarruf kuralına uyularak kullanılmalıdır.
- Tarım işletmesi çok yönlü ve çekici bir şekilde düzenlenmelidir.
- Ekolojik tarım işletmeleri gelişme olanakları bulunan; üreticiye çalışanlarına tatmin edici kazanç ve imkan sağlayabilen yeterlilikte olmalıdır.

Ekolojik tarımsal faaliyetlerin amaçları ve ilkelerini birlikte değerlendirdiğimizde ekolojik tarımda, sentetik kimyasal gübreler ve sentetik kimyasal ilaçları, depoda koruyuculuğu arttıran ve hasattan sonra olgunlaşmayı teşvik edici sentetik kimyasal maddeleri, bitki ve hayvan yetiştirmede hormonlar ve büyüme düzenleyici maddelerin kullanımından ziyade doğal ortamda kirletici etkiler azaltılmış bir tarımsal faaliyetlerin varlığı dikkati çekmektedir.

1.3. Ekolojik Tarımsal Faaliyetlerin Etkileri

İnsan doğada var oluşundan bu yana, doğadan yararlanmıştır. Ancak bilimin olanaklarıyla kendini yeterince güçlü gören insan, doğayı sınırsızca kullanmaya, hatta sömürmeye başlamış ve uzun süre doğaya verdiği zararlardan habersiz yaşamıştır. Çevreye verilen bu zararlar doğanın kendini yenileyebilme özelliği nedeniyle başlangıçta önemsenmemiş, hatta çevrenin zamanla bu kirliliği yok edeceği düşünülmüştür. Zaman içinde çevreye bırakılan kirliliğin nicel ve nitel olarak artması, çevrenin kendini yenileyebilme özelliğinin çok üstüne çıkmış ve çevre hızla bozulmaya başlamıştır.⁸ Ekolojik tarımsal faaliyetler, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını desteklemektedir.

-
- Bir canlı grubu ve çevresi arasındaki etkileşimin oluşturduğu sistem anlamına gelen “ekosistem kavramı” doğal ekosistemler tarım ekosistemi gibi pek çok ekosistem tipini içine almaktadır. Doğal ekosistemler ile diğer ekosistemler kendi içerisinde etkileşim halinde olup, bir diğerinden sistem ayrılan farklı özelliklere sahiptir.⁹

Bu farklılıklar özellikle tarımsal üretim içerisinde biyolojik çeşitliliğin azalmasının nedenlerini ortaya koymaktadır. Ekosistemlerin unsurları ile insanın etkileşimini bir arada düşünmemiz gerekmektedir. İnsan faaliyetlerinin ekosistemin kurallarını zorlayan gelişimi kontrol altına alınmadığı takdirde, tarım ekosistemlerinde başlayan bu gerileme zamanla diğer ekosistemleri de içine alarak

⁸ Berrin Taşkaya, **Tarım ve Çevre**, T.E.A.E.-BAKIŞ, sayı: 5, nüsha 1, Nisan 2004, s. 1.

⁹ Çağatay Güler, **Çevre Sözlüğü**, Sayfa Yayınları, 1994, s. 200.

doğal sistemlerin tümünü olumsuz yönde etkileyen bir çevre krizi ile karşılaşmamıza neden olacaktır.

Günümüzde bir ülkenin sahip olabileceği en önemli zenginlik kaynaklarından biri, biyolojik çeşitliliğdir. Ülkelerin sahip olduğu biyolojik çeşitlilik, özellikle genetik kaynaklar anlamında büyük bir güç durumuna gelmektedir.¹⁰

Ekolojik tarım, bio - çeşitliliği, biyolojik dengeyi ve toprağın biyolojik aktivitesini geliştiren ve artıran bir ekolojik üretim yönetimi sistemidir. Sistem, işletme dışı girdilerin minimum kullanımına ve ekolojik uyumu düzenleyen ve devamını sağlayan yönetim uygulamalarına dayanmaktadır.¹¹ Bu nedenle desteklenmesi gereken bir tarımsal üretim sistemidir.

Doğal kaynakların en çok kullanıldığı sektör tarım sektörüdür. Bu nedenle doğal kaynakların korunarak kullanılması tarım sektörünün de temel amacıdır. Ekolojik tarımın sadece toprağı değil ekosistemin bütün öğelerini koruyarak üretim yapmayı hedeflemesi doğal kaynakların korunmasını sağlamaktadır.

Doğal kaynakların korunmasında ekolojik tarım aracılığıyla tarımsal üretim hedeflerinin birbirleriyle uzlaştırılması kapsamında destekleme politikaları önem taşımaktadır. Ayrıca toprak kullanımını ve standartların belirlenmesi çerçevesinde çevre ve tarımsal kuruluşlar arasında bir işbirliğine gereksinim duyulmaktadır. Bu gereksinimlerin sonucunda sürdürülebilir ekonomik hayatın sürdürülebilir ekosisteme bağlı olduğunun anlaşılması ekoloji ve ekonomi kavramlarını daha da yakınlılaştırarak eko-ekonomi üzerine yapılan çalışmaların artmasını sağlamıştır.

¹⁰ **Biyolojik Çeşitliliğin Önemi ve**, <http://www.bcs.gov.tr/1.2.php>, (erişim: 22.7.2005)

¹¹ Ela Atış, “Çevre ve Sürdürülebilirlik Boyutuyla Organik Tarım”, <http://www.bugday.org/article>., (erişim:28.11.2005)

“Ekoloji terimi, Alman bilim adamı Haeckel tarafından türetilmiştir. Ekoloji teriminin türetilmesinde Oikos (ev) - Logos (Bilim) sözcüklerinden yararlanmıştır.¹²

Sürdürülebilir ekonomilerin tarımsal faaliyetlerinin yanında, ekolojik sistemi dikkate alan kentsel yerleşimleri geliştirmesi eko sistemin bir parçası olan kent, çevre ve tarımsal faaliyet ilişkisini kurması beklenebilir. Sürdürülebilir çevre politikaları yalnızca çevre kirliliğinin azaltılması konusuna yoğunlaşmamıştır. Özellikle enerji kaynaklarının temini için doğal kaynakların tüketilmemesine yönelik hükümet politikalarının geliştirilmesi hedeflenmiştir.¹³ Bütün bu nedenlerden dolayı ekolojik tarımsal faaliyetler doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını desteklemektedir.

1.3.1 Kente Etkileri

1.3.1.1. Kırsal Kalkınma ve Kent

Kırsal kalkınma sağlanmadığı takdirde sosyal ve ekonomik farklılıklar zamanla ulusal ve uluslararası krizlere dönüşebilmektedir. Kırsal alanlarda kalkınmanın piyasa güçlerine dayanan, rekabetçi bir sistemi kurarak gerçekleştirebileceği “araç” olarak ekolojik tarım keşfedilmiştir.

Üretimin sınırlaması, toprak kullanımı ve dağıtımı ile ilgili politikalar, tarımsal işgücü ile ilgili politikalar ve kırsal kalkınma politikaları ise bu kapsamda değerlendirilmektedir. Gelişmiş ülkelerde bir taraftan ticaret politikaları, fiyat politikaları ve çeşitli tarım destek politikaları, tüketicinin ihtiyacı olan gıda ve lif üretiminde sürekliliği artıracak politikalar uygulanırken, diğer taraftan sürdürülebilir tarımın en önemli amacı olan çevre ve doğal kaynakların kullanılmasına yönelik politikalar mevcuttur.¹⁴ Gelişmekte olan ülkelerde ise çevre ve doğal kaynakların kullanımına yönelik politikalar mevcut değildir. Bununla beraber doğal kaynakların

¹² Zerrin Toprak, *Çevre Yönetimi ve Politikası*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2003, s.7.

¹³ Cahid Doğan, “Çevre sorunlarının tespitinde ortaya çıkan kirliliklerin mahalli idarelerce temizlenmesi; ilgili hareket alanını belirleyen normatif pozitif hukuk kuralları ve” http://www.msb.gov.tr/prgs/ayim/Ayim_makale_detay.asp?IDNO=63, (erişim: 2.8.2004)

¹⁴ Sibel TAN, Hatice KÖKSAL, “Sürdürülebilir Tarım”, *T.E.A.E.-BAKİŞ*, Sayı:5, Nüsha 2, Ankara, 2004

korunarak üretiminin yapıldığı sistemler gelişmiştir. Ekolojik tarım bir hedef olmasa da ekolojik tarıma yakın tarımsal üretim sistemleri uygulanmaktadır.

Ekolojik tarım üretim yöntemi sürdürülebilir tarım ilkelerine uygun ve bölgelerin kendi kendine yeterliliklerini destekleyen bir sistem olması nedeniyle desteklenmektedir.

1.3.1.1.1. Ekoköy

Binlerce yıldır, insanlar doğa ile iç içe ve sosyal dayanışma üzerine kurulu topluluklar halinde yaşamıştır. Bu topluluklardan birçoğu, ekoköyler, günümüze kadar gelmiş olup ayakta kalma mücadelesi vermektedirler. Dünya üzerinde eskiden kalma yerel bazlı yerleşimlerin kalmadığı yerlerde, ekoköyler bilinçli olarak kurulmaktadır. Bu sayede, insanlar yeniden doğa ile iç içe topluluklar oluşturarak, tüm canlıların gelecekte de sağlıklı bir şekilde var olmasını hedefleyen bir yaşam tarzı seçilmektedir.

Eko-köyler, başarıyla sürdürülebilir bir yaşam tarzı yaratmak için uğraşarak, derhal neler yapılacağına canlı modellerini oluşturmaktadırlar. Sosyal, ekolojik ve ruhsal çöküntü ile mücadele etmenin etkili ve uygulanabilir yolunu temsil etmekte ve bize 21. yüzyıl'da çevremize zarar vermeden yaşamının yolunu göstermektedirler. 1998'de, Birleşmiş Milletlerin "En İyi 100 Uygulama" listesi arasında, ekoköyler en mükemmel ve zararsız yaşam modelleri olarak yer almışlardır. Ekoköylerin oluşmasına neden olan faktörler arasında, dayanışma üzerine kurulu sosyal / kültürel yapıların çökmesi ve yerküremizde giderek çoğalan zararlı çevre uygulamaları sayılabilir.

Ekoköyler, kendi kendine yeten, tüm canlılarla ve yerküreyle uyum halinde yaşamaya çalışan, kentli veya kırsal toplum insanlarından oluşur. Ekoköyler, dayanışma prensibine dayalı sosyal çevre ile sade bir yaşam tarzını birleştirmeye çalışır. Bunu gerçekleştirmek için, ekolojik tasarım, perma kültür¹⁵, ekolojik mimari,

¹⁵ Permakültür, 1970'li yıllarda, Avustralyalı Bill Mollison ve David Holmgren yaşam felsefesini de kapsayan bir tarım anlayışı olarak gelişmiştir. Permakültür toprağın sürülmemesi, kimyasal

yeşil üretim, alternatif enerji, toplum oluşturma uygulamaları ve benzeri birçok yöntemden yararlanır. Ekoköyde ekolojik yaşam için dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Mümkün olduğunca topluluğun bio alanı içinde yiyecek yetiştirmek,
- Bu alan içinde ekolojik yiyecek üretimini desteklemek,
- Binaları yerel malzemelerden yapmak,
- Köy bazlı, yenilenebilir enerji sistemlerini birleştirerek kullanmak,
- Biyolojik çeşitliliği korumak,
- Ekolojik iş prensiplerine sadık kalmak,
- Eko – köy’de kullanılan tüm ürünlerin yaşam sürecini sosyal, ruhsal ve ekolojik açıdan değerlendirmek,
- Düzgün enerji ve atık yönetimi ile toprak, su ve havayı temiz tutmak,
- Doğayı korumak ve vahşi doğa alanlarını muhafaza etmek.

Eko - köy toplumlarında yaşayan insanlar çevrelerindekiyle destek alıp, onlara karşı sorumluluk hissederler. Bu insanlara derin bir ‘ait olma’ duygusu verir. Yeterince küçük topluluklar olduklarından, herkes kendini güçlü, hisseder. Bu sayede insanlar, gerek kendi hayatlarını gerekse içinde yaşadıkları topluluğu etkileyen kararlara şeffaf bir şekilde katılma yetkisine sahip olurlar. Ekoköyler insanlara canlı doğa ile ruhsal bağlarını yaşama fırsatı verir. İnsanlar her gün toprak, su, rüzgar, bitkiler ve hayvanlarla iç içe olurlar. Yiyecek, giysi, barınma gibi günlük ihtiyaçlarını sağlarken, doğaya uyum sağlarlar.¹⁶

Kuzey ülkelerin birçoğunda özellikle İskandinavya’da insanlar bir araya gelerek eko köyler kurmaktadır. Bu hareket küçük toplumlar oluşturarak temel ihtiyaçları olabildiğince lokal olarak karşılamayı, böylece taşıma ve depolamayı azaltmayı yada ortadan kaldırmayı hedefler. Köylerde gıda ekolojik olarak üretilir.

gübrelerin kullanılmaması, yararsız otların sürülerek veya kimyasal ilaçlarla ayıklanmaması, herhangi bir kimyasal maddeye bağımlı olmamak gibi dört temel prensibe dayanmaktadır.

(Damien Dessane , Esra Başak, **Hollanda’da Ekolojik Tarıma Taze Kan,**

<http://www.bugday.org/article.php?ID=138>, erişim: 26. 6. 2006)

¹⁶ nedir?, Festiva A.Ş. Araştırması,

http://www.webnaturel.com/index.asp?alt_cat_id=57&cat_id=7&ayrintiid=1486 , (erişim: 27. 9. 2005)

Köy üyeleri planlama ve çiftlik işlerine hep birlikte katılır. Ekoköyler yaşamın her yönünü uyum içerisinde getirme çabasıdır. Atıklar gübre olarak toprağa geri dönüştürülür, enerji lokal yenilenebilir kaynaklardan temin edilir, binalar lokal malzemeden iklime uygun olarak inşa edilir. Okul, çocuk bakımevi, çalışma yerleri konutlara yürüme mesafesindedir. Eğlenme kutlamalar ve diğer faaliyetler için sık sık bir araya gelinir.

Ekolojik tarımsal faaliyetlerde kırsal ve kent kalkınma planlarında her iki bölgenin gelişimini sağlayabilecek özelliklere sahip bir üretim yöntemidir. Özellikle bölgesel kalkınma planlarında dikkate alınması gerekir.

Kentlerin tükettikleri başta taze meyve ve sebze olmak üzere gıda tüketim maddelerinin büyük bir çoğunluğu kent çevresindeki diğer yerleşim alanlarından karşılanmaktadır. Eğitim, sağlık vb. diğer pek çok kamusal hizmet kırsal bölgelerde ihtiyacı karşılayamaz duruma geldiğinde en yakın kent bu ihtiyacı karşılamaya çalışmaktadır. Bütün bu nedenlerden dolayı ekokentler kadar ekoköylerde bu bütünün bir parçası olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle katılımcı kırsal değerlendirme çalışmaları yaygınlaşmıştır.

Ekolojik tarım ülkeden ülkeye ve hatta bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Bölge koşullarına uygun olan ekolojik tarım faaliyetlerinin yaygınlaşması için katılımcı kırsal değerlendirme yaklaşımı kullanılarak bölge halkının ekolojik tarım faaliyetlerine aktif katılımı sağlanmalıdır.¹⁷

Kırsal alanların şekillendirilmesinde ormancılık oldukça önemlidir. Köylerden kentlere olan göç hareketi hala devam etmektedir. Bu göçü azaltmak için köyleri cazibe merkezi haline getirmek gerekmektedir.¹⁸

¹⁷ Dilek Bostan Budak, Ufuk Gültekin, Ekolojik Tarımda Katılımcı Kırsal Değerlendirme, **Türkiye I. Ekolojik Tarım Sempozyumu**, Tıbyan yayıncılık, 2001, s. 401.

¹⁸ Ormancılık ve Tarım İyi Komşular mıdır?, **XI.Dünya Ormancılık Kongresi Bildirirleri 13-22 Ekim**, 1997, Antalya , s. 49, 50.

Tarım ve ormancılık sadece çevre açısından değil sosyal ve ekonomik açıdan da birbirini etkilemektedir. Ekolojik tarımsal faaliyetler için büyük önem taşıyan pek çok yabani bitki türü ormanlık alanlardadır. Orman köylüsü orman ürünleri dışında orman alanlarından ekolojik tarımsal faaliyetler yürüterek faydalanabilmektedir.¹⁹ Böylece ormanın doğal yapısını bozmadan orman köylüsüne ek gelir imkanı sağlanmaktadır.

Bu nedenle ekolojik tarım uygulamaları orman köylüsüne alternatif bir kazanç sağlamanın yanı sıra kırsal nüfusun kente göçünü azaltarak kent ekonomisine önemli katkılarda bulunmaktadır. Ekosistemin zarar görmesinden en fazla kırsal bölgelerde yaşayanlar etkilenecektir. Bu nedenle kırsal nüfusun ekolojik tarımsal faaliyetlere olan desteği ve bu alandaki katılımı ekolojik tarımsal faaliyetlerin geleceğini belirleyecektir.

1.3.1.1.2. Ekokent

Kentlerdeki nüfus artışı doğal yaşam ortamlarına olan ihtiyacı arttırmıştır. Bu nedenle ekoloji, ekosistem, peyzaj ekolojisi ve kent ekolojisi gibi kavramlar daha önemli hale gelmiştir

Kentsel ekoloji, kentin yaşanacak yer olarak kalitesini, estetik olgularıyla birlikte değerlendiren bir bilim dalıdır. Kent ekolojisi, öncelikle lokal topluluklar, yapılar veya şehir girişlerini temel alan çevrenin gelişmesini kapsayarak o yerdeki tüm problemleri çözmeye çalışır. Kentlerde parklar, bahçeler, kanallar, açık su yüzeyleri, endüstri alanları hatta alışveriş merkezlerinde kendilerine özgü bitki ve hayvan ekolojisi söz konusudur. Günümüz yeşil alan uygulamaları; yabancı türler, gübreleme, ilaçlama ve yoğun olarak yapay yapısal malzemelerin kullanıldığı alanlardır. Oysa ekolojik alanlar; yaşama ortamlarının (böcek, kelebek, kuş vb.) fauna için oluşturulduğu daha doğal, daha az kimyasal ve yapay uygulamaların olduğu alanlardır. Doğal bitki örtüsünün korunduğu alanlar aynı zamanda biyolojik

¹⁹ Kekik ve organik tarım ürün yetiştiriciliği konusunda çalışmakta ve orman köylüsüne alternatif gelir kaynağı olarak önerilmektedir. (<http://www.abalioglu.com.tr/docev.htm> , erişim:12.12.2005)

materyali ve kültürel özellikleri uyumlu bir şekilde toplayan kentlerdir. Bu kentler aşağıdaki özelliklere sahiptirler.²⁰

- İnsanlar baskın değildir.
- Materyal ve biyolojik unsurlar dengededir ve düzenli olarak artmaktadır.
- Yeniden dönüşüm vardır; atıkların tekrar kullanılması amaçlanır.
- Geniş açık alanlar, bahçeler, parklar, tarım alanları ırmaklar, kıyı alanları ve yaban hayatını içerir ve insanlarla birlikte diğer türlerin de yaşama ortamlarıdır,
- Kirliliğin olmadığı yada çok az olduğu kentlerdir,
- Sağlık önemlidir, hastalıklar ve belirtileri yaşamı düzensizleştirdiği için doğal yaşam, rekreasyon ve ekolojik yiyecekler önem kazanmıştır.
- Kültürel gelişmeyi içerir; tiyatrolar, su sporları, halk konser salonları, bilim ve tarihi müzeleri gibi alanlar insanların iletişimine, sevgi ve arkadaşlığa, paylaşmaya fırsat vermiştir.

Kentler bilindiği gibi, kırsal alanlara göre daha fazla sıcaklığa sahiptirler yapay ısı adaları olarak kentlerde, yapı malzemeleri güneş ışığı tutan tuzaklar gibidir. Kentler ayrıca enerji tüketim merkezleridir.

Kentlerde özel ekolojik öneme sahip alanların korunmaları, kentlerin yeşillendirilmesinde önemli araçlardan biridir. Kentsel tarım, ekolojik parkların yaygınlaştırılması, kent ormanlarının kurulması, kent çiftlikleri dünyada gelişmiş ve

²⁰ Aysel Odabaş Uslu, Tülay Cengiz, Tuğba Dokumacı, Kentlerde Ekolojik Alanların Tasarımı ve Kente Katkıları : Ankara Örneği, **IV. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi 5-8 Ekim 2001 Bodrum**, Biyologlar Derneği, İzmir, 2001, s. 466.

gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak uygulanmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler daha çok koruma ve ekolojik amaçlarla çalışmalar yapmaktadırlar.

Dünyada oluşturulmuş sayısız ekolojik kent örnekleri vardır.²¹ Gelişmiş ülkelerde kentsel yeşillendirme, kenti güzelleştirme eyleminden çok gelişime yönelik bir ülke politikası olarak görülmektedir. Örneğin Hollanda’ da kırsal alanlar ile birlikte kentsel yeşil alanların habitat ağına dahil olmasına karşın bu alanların geliştirilmesine yönelik ciddi programlar²² yürütmektedir.

Kent habitat ağının kurulması için aşağıdaki şekilde sıralanan dört strateji geliştirilmiştir. Bunlar;“Godwit” mevcut Çayıralan eko sisteminin iyileştirilmesine yönelik planları, “Otter” ıslak alan, bataklık alan, açık su alanları da habitatın geliştirilmesi için koridorları,“Elk” ormanlık alanlar gibi ayrılmış habitatlar için yapılmış planları, “Harrier” ormanlık alanlar gibi ayrılmış habitatlar için yapılmış planları, kapsar. Kent merkezlerinin yeniden canlandırılması ve kentsel yenileme ana temayı oluşturmuştur. İş ve yüksek gelir gruplarına yönelik çekici çevrelerin yaratılması ve kentlerin rekabete hazırlanması amaçlanmıştır. Bu amaçla tren istasyonları çevresinde bürolar yoğunlaştırılarak motorlu taşıtlara olan bağımlılık azaltılmıştır. Hükümet bu nedenle çevre, kent ve trafik mühendisliği konularında entegrasyonu sağlamıştır. Projelerden farklı bakanlıklardan destek ve tavsiyeler alınarak çok fonksiyonel özellikler kazandırılmıştır. Konut ölçeğinde; enerji ve su tüketimini azaltıcı ve sürdürülebilir malzeme kullanımı, mahalle ölçeğinde ise; ekolojik kentsel tasarım ana tema olmuştur. Hollanda gibi Danimarka da kent ekolojisinde pilot projeler başlatmış ve ülkenin farklı kesimlerinde ekolojik parklar oluşturulmuştur. Bir parkta yağmur suları biriktirilmiş, sulama amaçlı kullanılmıştır. Bir başka projede yalnızca kurbağalara yönelik bir “habitat” oluşturulmuş ve okul öncesi çocuklara yönelik bir doğa eğitim merkezi park içinde gerçekleştirilmiştir.

²¹ Örneğin Japonya Osaki (ziraat ile endüstri bütünleşmiştir.), Brezilya Rio de Janerio (kağıt atıklar, şişeler ve tenekeler toplanıp ayrılıp yeniden dönüşüm metodları uygulanmaktadır.) (Odabaş Uslu, Cengiz, Dokumacı, **a.g.m.** , s. 469.)

²² Odabaş Uslu, Cengiz, Dokumacı, **a.g.m.** , s. 469.

Bütün bu çalışmalar ekokent kavramının uygulanabilir hale gelmesi için dünyanın farklı bölgelerinde çalışmalar yürütüldüğünü göstermektedir. Ekokentler ekolojik tarım uygulamaları ile bütünleşmiş bir planlama sistemini ortaya koyabilecek niteliktedir.

1.3.1.2. Yoksulluğun Azaltılması ve Sosyo Kültürel Etkiler

Yoksulluk Türkiye’de kentleşmenin nedenleri arasında itici nedenlerin en önemli alt başlığını oluşturmaktadır.

Türkiye de kentleşmenin nedenleri itici-çekici nedenler, iletici nedenler ve siyasi nedenler biçiminde, üç temel nedene dayandırılabilir.²³ Yoksulluk nedeniyle kente göç eden toplumlar aynı zamanda hızlı kentleşme, plansız kentleşme gibi bir takım sonuçlara kentleri oluşturarak çareyi büyük kentte gelmekle bulan kesimin göreceli olarak daha yoksul bir biçimde kentte varlığını sürdürmesine neden olmaktadır.

Yoksulluk, mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk olarak iki biçimde incelenebilir.²⁴ Kırsal alandan kente gelen kişiler üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmama gibi mutlak anlamda yoksul kişilerdir. Kırsal alandan kente göçen sosyal erozyona uğramış marjinal sektörde çalışan kişiler de daha çok göreceli olarak yoksulluk çizgisinde sayılabilen mutlak yoksulluğa yakın ancak bir önceki durumlarından daha iyi durumda olan kişilerdir. Kentsel alandaki yoksulluk kayıt dışı ekonomik faaliyetler dışında yoksun hissedip, suç meyil etme bağlamında kentsel alanda sosyal barışı etkilemektedir.

Toplumları Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde en yoksul kesimi tarımsal faaliyetlerle uğraşanlar olduğu için, yoksulluğun azaltılmasında tarımsal faaliyetlerle uğraşan kesimin, gelirleri artırıcı uygulamalara yönelme eğilimi ortaya çıkmıştır. Bu

²³ Bkz. Zerrin Toprak, **Kent Yönetimi Politikası**, 1998, s. 15

²⁴ Bkz. Anthony Giddens , **Sosyoloji**, Ayraç Yayınevi, Ankara ,2005,s. 309

durum yoksulluğun azaltılmasına neden olacağı gibi, yoksulluğun olumsuz etkilerinin de azaltılmasını sağlayacaktır.

Ekolojik tarımsal faaliyetlerin Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde doğal altyapı üstünlüklerinin planlı bir biçimde yeni üretim sistemlerini göz önüne alarak değerlendirilmesini gündeme getirmektedir.

Ekolojik tarımsal faaliyetler geçimini tarımsal faaliyetler üzerinden sağlayan nüfusun yoksulluk ve buna bağlı olarak sosyal sorunlarının önüne geçilmesini sağlamaktadır. Kentlerde sanayi ve hizmet sektöründe iş bulamayan göçle gelen nüfus marjinal işlere yönelmektedir. Fakat bu işlerden elde ettiği kazanç geçimini sağlamakta yeterli gelmediği için kente göçle gelen nüfus aynı zamanda kentin en yoksul kesimi olmaktadır. Göçle gelen nüfus kentin kendine özgü sosyo-kültürel yapısına da uyum sağlamakta sıkıntı çekmektedir. Ekolojik tarımsal faaliyetler buldukları bölgeden göç etmek isteyen yoksul kesimin göçünü engelleyebilecek bir faaliyet alanına bölgeyi yönlendirebilir. Ekolojik ürünleri, piyasa da maliyeti üzerinde satabilme imkanı, diğer pek çok tarımsal ürüne göre daha fazladır. Bu durumda kırsal alanda ekonomik yeterliliğini sağlayabilen kişiler bir ölçüde bu amaçla kente göç etmekten uzaklaşacaklardır.

Yoksulluk ve işsizlik doğrudan ilişkilidir. Toplumların sosyal ve kültürel yapısında meydana gelen bozulmaların temelinde ekonomik yetersizlikler yatmaktadır. İşsizlik sonucu kendini yoksul hisseden kişiler, suça daha fazla eğilim göstermektedir. İşsizlik problemi ve yoksulluk ilişkisi hem kırsal hem de kentsel alan açısından iki yönlü değerlendirilebilir. Ekolojik tarımsal faaliyetler göçü önlemesi nedeniyle bir alternatif olarak kırsal yoksulu iyi bir yaşama adapte etmektedir. Bir diğer açıdan kent yoksullarına kent tarımı uygulamaları ile gelir seviyesi düşük kesimlere sağladığı ek gelir imkanları, dünyanın bir çok yerindeki kentli yoksullara büyük fırsatlar sağlamaktadır.

Kentlerde yaşayan yoksullar merkezin çekiciliği çevrenin iticiliği nedeniyle kentlerde tarımsal faaliyet yürütenler büyük kent varoşlarına taşınmıştır. İnsanlar yoksulluk kültürünü belirleyen ekonomik etkenlerle karşılaşmışlar kent çevresinde

nasil bir iş tutacaklarını, kimlerden destek göreceklarını tamamıyla kadere bırakmışlardır.²⁵Oysa bu kişilere kent tarımı, ailelerin geçimi için önemli bir katkıda bulunmaktadır. Tanzania Dar Es Salaam'daki Kent tarımı Sektörü ikinci büyük iş veren sektör durumundadır. (Toplam istihdamın %20'si, Sawio 1998). Kenya Nairobi'deki kent tarımı uygulamaları, küçük çaplı girişim alanında en yüksek bireysel istihdam gelirini ve kentsel alandaki üçüncü en yüksek geliri sağlamaktadır (House 1993). Togo Lomé'da ticari amaçla üretim yapan kentli bir bahçecinin (Market Gardener) cüzî düzeydeki aylık geliri, on kamu hizmetlisinin maaşına denk düşmektedir. Sebze ürünleri gibi bazı piyasa merkezli ürünlerin fayda-maliyet analizleri, düşük girdi ve genel (sabit ve değişken) maliyetlere dayanan uygulamalar sonucunda net gelir göstermiştir (Abutiate 1995).²⁶

Sonuç olarak ekolojik tarımın sosyal etkileri ve yoksulluğun azaltılmasındaki rolünü değerlendirdiğimizde,

- Kırsal bölgelerde tarımsal faaliyetlerde meydana gelen gelir arttırıcı yenilikler, bölgedeki işsizlik sorununu ve kırdan kente yönelik göç hareketliliğini azaltmaktadır.
- Kentlere yönelik göçün azalması kentlerdeki sosyal ve kültürel yapının gelişim hızını arttıracaktır.
- Ekolojik kent tarımı faaliyetleri kentli yoksullara yeni geçim kaynağı sağlayacaktır.
- Ekolojik kent tarımı faaliyetleri kentlerde ekolojik dengenin korunmasını da sağlayacaktır.
- Ekolojik tarımsal alanların tutuklu emeği ile çalıştırılması tutukluları sadece ekonomik yönden değil, psikolojik yönden de olumlu etkileyecektir.

²⁵ Orhan Turdoğan, **Gece Kondu İnsan ve Kültür**, Genar Yayın, Araştırma İnceleme Dizisi 1, İstanbul, 2002, s. 40

²⁶ Çağdaş Kaya (Ed.) (2005), "Kent ve Tarım", **Kent Tarımı Dergisi (Nisan2005)**, <http://www.kenttarimi.org/nedir.htm>, (erişim: 29. 04. 2006)

- Belediyelerin uygun gördüğü ekolojik tarım alanlarında çalıştırılmak üzere kamusal hizmet cezaları üretim için gereken işgücü ihtiyacını karşılayacaktır.

1.3.2 Çevreye Etkileri

Kentlerde yapılacak olan tarımsal faaliyetler sadece kentli yoksullara ek gelir sağlamakla kalmayıp, kentlerdeki ekolojik dengenin korunmasına da destek sağlayacaktır.

Ekolojik tarım kırsal ve kentsel alanlarda uygulanabilir hale geldiğinde, sadece işsizlik sorununu çözmekle kalmayıp, ileride yaşanacak çevresel sorunların önüne geçmektedir.

Kırsal ve kentsel kalkınmanın çevresi ile bir bütün olarak bölgesel kalkınmanın hizmet ettiği görülmektedir. Bölgesel kalkınma bölgedeki kaynakların belirli bir biçimde kullanılmasını, korunmasını sağlamaya yönelik planlama çalışmaları ile birlikte yönetilmektedir. Ekolojik tarımsal faaliyetlerin etkileri açısından planlama çalışmalarında ekolojik tarımsal faaliyetlere yer verip verilmeyeceğinin dikkate alınması önem taşımaktadır.

Özetle kırsal bölgelerde uygulanacak ekolojik tarım üretim yönteminin bölgesel kalkınma planlarına katkılarını aşağıdaki gibi gruplandırabiliriz.

Ekolojik tarım yüksek alanlarda uygulanabilmesi nedeniyle kırsal bölgelere alternatif bir gelir kaynağı sağlamaktadır. En yoksul kırsal kesim orman köylüleridir. Ekolojik tarım, kırsal alanların ürünlerinin yüksek kalite ile pazarlanmasını sağlamaktadır. Ekolojik tarımsal faaliyetler bağlı olacakları diğer alanlara da gelir sağlayacaktır. Ekolojik tarım, doğal orman alanlarında çevrenin korunmasını sağlayan orman köylüsünün üretim faaliyetlerinin artmasını sağlamaktadır. Ekolojik tarım, kirlilik yaratmayan sanayilerin ve işletmelerin sürdürülebilirliğini desteklemektedir. Ekolojik tarımsal faaliyetlerin doğal yaşamı desteklemesi kırsal bölgelerde ekoköylerin turizm alanı olarak geliştirilmesini sağlamaktadır.

1.3.2.1. Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı

Ekolojik tarım kırsal bölgelerde mevsimsel yoğunluğun arttığı dönemlerde kırsal kaynakların aşırı kullanımını engelleyen mevsimsel çeşitliliğe uygun bir üretim yöntemidir. Ayrıca biyo-genetik rezerv ve tükenmekte olan canlı türleri ile ilgili bir ağ oluşturulmasını sağlamaktadır.

1.3.2.2. Kirliliğin Azaltılması

Çevre ekonomiyi harekete geçiren, yaşamı mümkün kılan tüm kaynakların merkezindedir. Ayrıca tüm atıklar için de bir birikim ortamıdır. Pek çok uzman toplumların uzun vadeli geleceğinin tehlikede olduğuna inanır.²⁷

Hızlı kentleşmenin yanı sıra artmaya devam edecek olan endüstriyel, tarımsal faaliyetler, bilinçsiz kullanılacak gübre ve gerekli çevresel önlemler ve arıtma tesisleri bulundurmada yoğun üretime geçen sanayi tesisleri; hava, su ve toprak kirliliğini daha tehlikeli boyutlara taşıyacaktır.²⁸

Gelişmekte olan nüfusunun önemli bir kısmı tarımla uğraşır olmasına rağmen, sürdürülebilir tarım tekniklerinin yanında modern biyoteknoloji gibi yeni teknolojileri geliştirip, uygulayarak tarımsal verimliliğini istenilen düzeye getirememiştir.

Toplumun sağlıklı beslenmesini karşılayan, biyolojik çeşitliliği koruyan, ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan sürdürülebilir ve toplumsal yarara dönüştürebilen, verimliliği artıran, uluslararası alanda rekabet edebilen, tarım ve tarımsal sanayide gelişmiş bir sistem için; çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bunlardan ormana ilişkin olanları aynı zamanda eko-sisteme uygun sürdürülebilir kalkınmayı desteklemektedir.

²⁷ Ela Atış, **Çevre ve Sürdürülebilirlik Boyutuyla Organik Tarım**, <http://www.bugday.org/article>, (erişim: 28.11.2005)

²⁸ Nuhi Demircioğlu, **Çevre Sağlığı**, <http://cevresorunlari.atauni.edu.tr>, (erişim: 8.12.2005)

Ekolojik tarımsal faaliyetler tarım ilaçları başta olmak üzere çeşitli organik atıklardan kaynaklanan kirliliğin azaltılmasında önerilen çözüm yollarından biridir. Gıda güvenilirlik standartlarının yükseltilmesi içinde geliştirilmesi gereken tarımsal yöntemlerden biri olarak önerilmektedir.

Dünyada Yıllık ürün kaybı 1 milyon ton olarak hesaplanmıştır. Zararlılarca oluşturulan kayıp %30-45 arasındadır. Ürün kaybını azaltma ve üretim artışı sağlamak amacıyla tarım ilacı kullanılmaya başlanmıştır. Tarım ilacı kullanımı üretim artışı sağlarken; ekolojik dengenin bozulması ve ikincil zararlıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum üretim azalması ile sonuçlanmış ve üreticiler daha çok, daha sık daha kuvvetli tarım ilacı kullanma yoluna gitmişlerdir. Dünyada kullanılan yüzlerce pestisit bulunmaktadır. Dünya sağlık örgütünün yaptığı sınıflandırmada en çok kullanılan 700 civarındaki pestisidin 33'ü insan sağlığına çok zararlı, 48'i oldukça tehlikeli, 118'i orta derecede tehlikeli ve 239'u daha az tehlikeli grupta yer almaktadır. Dünya pestisit tüketiminin %75'i gelişmiş ülkelere aittir.²⁹

Özellikle Pestisitlerden kaynaklanan sağlık problemleri ve tarım ilaçlarından kaynaklanan çevresel problemler, hayvan gübresi ve organik atıkların yol açtığı kirlilik, gıdaların gıda güvenliği olarak ifade edilen ve üretimden, tüketime her aşamada taşınması gereken güvenlik standartlarını taşımaması konuları, ekolojik tarımsal faaliyetlere geçilerek çevresel kirliliği azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca gıda güvenliğini tehdit eden gıdaları üretim aşamasında sağlıklı üretimi nedeniyle taşıdığı riskler, ekolojik tarımsal faaliyetlerin desteklenmesini gerekli kılmaktadır.

Üretim artışı sağlamanın yanı sıra zararlıların tarım ilaçlarına direnç kazanması ile bir kısır döngü oluşmuş ve dünyada tarım ilacı kullanımı giderek artmış, bu da çevre kirliliği besin kirliliği ve sağlık sorunlarını beraberinde getirmiştir; ve üreticileri başka seçenekler aramaya yöneltmiştir.

²⁹ Berrin Taşkaya., a.g.e., s.4-5

Tarımsal ürünlerin üzerine konan ilaç kalıntıları insan sağlığına ciddi zararlar verecek düzeyde olduğu tespit edilmiştir³⁰. Ayrıca zirai ilaçlama sonucu hedef dışı canlılarda zarar görmektedir. Bu canlıların zarar görmesi istenmeyen bir durum olmasına rağmen kontrol edilmeyen bir süreç sonucu ürün için yararlı olan bitki ve canlılarda yok olmaktadır. Ekosistemin gördüğü zarar bununla kalmamakta toprak su ve havaya yayılan ilaçlar doğada kaybolmadığı gibi diğer tarımsal alanlara da hızla yayılmaktadır. Bu durum konuyu kamusal alana taşımaktadır. Bu nedenle yanlış kullanım sonucu çevreye çok büyük zararlar veren pestisitlerin kontrol altına alınması gerekmektedir.

Tarım ilaçları tavsiyeye uygun kullanıldıklarında insan ve çevre sağlığı açısından risk oluşturmamaktadır. Bu nedenle tarım ilacı kullanımında; ilacın satışından başlayarak ilaçlı ürünün tüketiciye ulaşmasına kadar geçen her aşamada bir dizi önlem alınması gerekmektedir.

Ekolojik tarım, bir işletmede olabildiğince bitkisel üretimle hayvansal üretimi birlikte yapmaya çalışır. Bu ekolojik madde dönüşümünü kısmen de olsa kapalı bir döngü sistem içinde sürdürmeye çalışarak çiftlik hayvanlarından elde edilen gübreyi yine işletmede kullanmış olur. Bu durum, işletme dışı enerjiye olan ihtiyacı da azaltır. Düşük enerji ihtiyacı ekolojik tarımın çevreye dolaylı katkısı olarak düşünülebilir.³¹

Dünyada gıda maddeleri üretiminin yetersizliği değil dağıtımı ve gıda güvencesi ile gıda güvenliği kavramları tartışılmaktadır. Tarımda kimyasal madde kullanımının başladığı 1900'lü yılların ilk yarısında Avrupa'da ki bazı öncülerin

³⁰ Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, her yıl 500 bin kişi tarım ilaçları ile zehirlenmektedir. Bunlardan 5 bini bu nedenle yaşamını yitirmektedir. (Türkan Evrensel, "Çevresel Kirlenme ve Kanser İlişkileri", **Çesav Organik Tarım ve Sağlık İlişkileri Paneli**, Çesav Yayın No:2, Ankara, 2001, s. 31.)

³¹ Yeşim Eroymak, "Toprak Kirliliğine Alternatif Yaklaşım Ekolojik Tarım", **a.g.e**, Biyologlar Derneği, İzmir, 2001, s. 147-148.

toprak verimliliği kavramına farklı yaklaşımlar sergileyerek ekolojik tarımın temelini oluşturduğu görölmektedir.³²

Sürdürülebilir tarım ilkeleri çerçevesinde değerlendirdiğimizde ekolojik tarım yöntemi, kirlilik yaratmadığı gibi mevcut kirlilik unsurlarının azaltılmasına yardımcı olmaktadır.

Ekolojik tarımın ekolojik çevreyi koruyarak üretim yapması kent çevresindeki ekolojinin de korunmasına yardımcı olmaktadır. Bütün bu nedenler den dolayı kent ve kırsal alanlardaki yoksulluğun azaltılması için ekolojik tarım teşvik edilmesi gereken bir tarımsal yöntemdir.

³² Uygun Aksoy, **Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu**, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım 2000 Vakfı, Ankara, 2001, s.3,4.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE EKOLOJİK TARIMSAL FAALİYETLER VE ETKİLERİ

Bu bölümde dünyada ekolojik tarımsal faaliyetlerin gelişimini, kurumsallaşmasını, ekolojik tarımsal faaliyetleri ile ilgilenen uluslararası kuruluşların faaliyetleri incelenmiştir. Ayrıca bu faaliyetlerin çeşitli dünya ülkelerine göre durumları değerlendirilmiştir. Daha sonra Türkiye de ekolojik tarımsal faaliyetlerin gelişim süreci incelenmiş, uygulanmakta olan politikaların kentsel ve çevresel etkileri üzerine değerlendirme yapılmıştır.

Türkiye'deki ekolojik tarımın kurumsal yapısı ile ilgili bilgiler verilmiş, uygulama da mevcut durum değerlendirilmiştir. Avrupa Birliği Türkiye ilişkileri bağlamında ekolojik tarımsal faaliyetler ile ilgili olan süreç değerlendirilmiştir.

2.1. Dünyada Ekolojik Tarımsal Faaliyetler ve Uluslararası Gelişmeler

II. Dünya savaşından sonra, toprak bozulma düzeyi yükselmiştir. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri, ormanların tarım alanlarına dönüştürülmesi, kötü yönetimli sulama alanların da görülen tuzlanma, erozyon ve zirai ilaçların bilinçsiz kullanımı gibi nedenler bu bozulmanın en önemli nedenlerindedir.

Tarımın yol açtığı erozyon nedenleri, bilinçsiz tarım uygulamalarından nüfus artışına ve sosyal adaletsizliğe kadar çeşitli biçimlerde görülmektedir. Bilim adamları sabanın on dokuzuncu yüzyılda ABD büyük ovalarına gelmesinden sonraki maddelerin %60'ının suyla yada rüzgarlarla sürüklenerek kaybedildiğini tahmin etmektedir.³³

³³ Lester R. Brown, **Dünyanın Durumu 1996**, (Çev.S.Gül.), Tübitak-Tema Vakfı Yayınları, s. 101-103.

2.1.1. Dünya’da Ekolojik Tarımsal Faaliyetler

1979 yılından itibaren DDT(Diklör- Defeni- Triklefeton) grubu pestisidlerin kullanımı ABD’den başlayarak tüm dünyada yasaklanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda ABD’de 0-2 yaş çocuk mamalarının üretiminde ekolojik girdilerin kullanılmasına ilişkin yasal bir zorunluluk getirilmiştir. ABD’de ki yasaklayıcı uygulamalar, ABD’nin önemli bir pazar olması açısından diğer ülkelerin de önlem almaları yönünde itici bir güç oluşturmuştur.³⁴ Halen federal yasanın çıkmamış olması nedeni ile izin verilen girdi uygulamalara yönelik önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. ABD’de Organik Araştırma Vakfı (The Organic Farming Research Foundation OFRF) tarafından yapılan incelemede ABD’de ki ekolojik tarım işletmelerinin %83’nün aile işletmeleri olduğu belirlenmiştir. Gelişmekte olan pazarlar açısından Avrupa yanında ABD ve Japonya dikkati çekmektedir.

Avrupa ülkelerinde ekolojik tarım faaliyetleri hızlı bir şekilde gelişmiştir. Bu gelişme de 2078/92 tarih ve sayılı ortak tarım çerçevesinde alınan kararlar etkili olmuştur. Ekolojik üretim 1988 yılında AB ve EFTA (European Free Trade Association) ülkelerinde 85.337 tarım işletmesi ile 2 milyon hektara ulaşmıştır. Avrupa da yetkilendirilen Organik Tarım Kontrol ve Sertifikasyon kuruluşları IMO-ECOCERT-SARL-ETK³⁵ çeşitli ülkelerde ilgili bakanlıklara bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Akdeniz ülkeleri arasında Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin dışında İsrail ve Mısır ekolojik tarımın en çok geliştiği ülkelerdir. Mısır’da SEKEM adlı öncü girişim 1974 yılından itibaren dış ve iç pazarın gelişmesini sağlamıştır. İsrail örneğinde ise ekolojik üretimle ilgili özendirici politikalar veya yayım yerine üreticiden gelen bilinçli talebin üretime geçişte daha ön plana çıktığı görülmektedir.³⁶

³⁴ Güzel, a.g.e., s. 16-17.

³⁵ **Organik Tarım**, <http://www.ankara-tarim.gov.tr/diger/organik/organik.htm> (erişim:12.12.2005)

³⁶ Aksoy, a.g.e., s. 5-6.

Dünya tarım ve gıda sanayi üretimi/ticareti etkileyen unsurlar incelendiğinde ekolojik tarımsal faaliyetler açısından son derece önemli olan gıda güvencesi, gıda teknolojisi ve bunun gelişimi gıda güvenliği³⁷ konuları diğer nedenler nezdinde önemli bir yer tutmaktadır. Gıda güvenliği içinde özellikle tüketici sahalarının garanti altına alınması, gıda zehirlenmeleri, kalp damar hastalıkları ve kronik hastalıklardan korunması konusu önem taşımaktadır. Bununla beraber dünya gıda ve tarım sanayi üretimi içinde sıralayabileceğimiz EUROGAP ve HACCP uygulamalarını yaygınlaştıran önemli bir neden olarak görülmektedir.

Dünyada sağlık bakış açısına gıda ticareti önem taşımaktadır. Sağlıklı gıda, gıda sektöründe vurgulanarak, pazarlama stratejileri ile ön plana geçmeye çalışmaktadır. Firmalar gıda kalitesi ve sağlıklı gıda vurgusu ile ekolojik ürünleri yüksek bir fiyattan pazarlayabilmektedir. Sağlıklı gıda vurgusunun yanında çevreyi kirletmeme durumu ekolojik döngüye izin verme olgusu dünyada ekolojik ürünlerden daha çok söz edilmesine neden olmaktadır. Ekolojik ürünlerden ayrıca kuru ve sert kabuklu meyveler yapıları gereği doğal ürün olabilmekte ve sertifikalandırılmaları ekolojik ürüne dönüşebilmektedir.

2001 yılında yayınlanan bir IFPRI (International Food Policy Research Institute) raporuna göre Dünya da tarımsal alanda yapılan AR-GE harcamalarının toplamı 33.2 milyar USD dır. Bu harcamanın yaklaşık %65'i gelişmiş ülkelerde gerçekleşmiştir. Tarımsal AR-GE harcamaları içinde özel sektörün payı gelişmekte olan ülkelerde %5.5 civarındayken, gelişmiş ülkelerde bu oran %50'yi aşmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde bu oran %0.6 düzeyinde, dünya ortalaması ise %1 oranındadır.³⁸ Dünyadaki ekolojik tarıma yönelik pek çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalarda da gelişmiş ülkelerin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

³⁷ Deniz Altınalev, **Geleceğin Gıda Ticareti**, <http://www.igeme.org.tr/tur/bakis/sayi%2026/bakis2658.htm>, (erişim: 14.11.2005)

³⁸ Neşet Kılınçer, Şahin Anıl, Süleyman Erkal, Orhan Karaca, Ufuk Kaya, **Tarımsal Araştırmalarda Öncelik ve Stratejiler**, <http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/054neset.pdf>, (erişim: 24.7.2005)

Gelişmiş ülkeler gıda güvenliğini riske sokmadan bazı dallarda kitlesel üretimden yavaş yavaş çıkmakta, bu üretim geliştirmekte olan ülkelere kaydırılmaktadır. Bu ülkeler yatırımlarını daha çok tarımda ileri teknolojilerin geliştirilmesine ve pazarlanmasına yöneltmektedirler. Ancak üretim için gerekli tohum, gübre, ilaç gibi temel girdiler çok uluslu büyük firmaların kontrolü altındadır. Ayrıca üretilen ürünlerin pazarlanmasında da geliştirmekte olan ülkeler açısından büyük zorluklar bulunmaktadır. Öncelikle uluslararası ürün pazarları da çok uluslu firmalar tarafından kontrol edilmekte ve yükseltelen gıda güvenliği normları ile bu pazarlarda geliştirmekte olan ülkelerin pazarlama şansı bulmaları oldukça güçleşmektedir. Geliştirmekte olan ülkelerin bu çemberi kurabilmek için tek şansları, doğal kaynaklarını değerlendirerek, en rekabetçi olabilecekleri alanlarda somut hedefler belirleyerek kaynaklarını tümüyle bu alanlara yoğunlaştırmalarıdır.³⁹

Uluslararası piyasalarda tohum, genellikle az sayıdaki çok uluslu firma tarafından üretilip dağıtılmaktadır. Ekolojik tohum üretimi bilinçli olarak yapılabildiğinde ülkeler açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Gerek iklim koşulları gerekse tohum üretimine yönelik üst düzeyde teknik bilginin varlığı ülkeleri avantajlı kılmaktadır.⁴⁰ Ancak bununla beraber uluslar arası kuruluşlar gelişmiş ülkelerin lehine olan bazı durumları geliştirmekte olan ülkelerin yararına dönüştürmeye çalışmaktadır.

Dünya ticaretini yönlendiren kuralların belirlendiği tek uluslararası kuruluş olan Dünya Ticaret Örgütü'nün toplam 136 üyesinin %80'nden fazlası; gelişme yolundaki ülkeler, en az gelişmiş ülkeler ve pazar ekonomisine geçiş sürecini yaşayan ülkelere oluşturmaktadır. Dolayısıyla günümüzde, çok taraflı ticaret kurallarının gelişmiş ülkelerin tekelinde şekillenmediğini belirtmek mümkündür.⁴¹

³⁹ Neşet Kılınçer, Şahin Anıl, Süleyman Erkal, Orhan Karaca, Ufuk Kaya, **Tarımsal Araştırmalarda Öncelik ve Stratejiler**, <http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/054neset.pdf>, (erişim: 24.7.2005)

⁴⁰ Uygun Aksoy, **a.g.e.**, s. 9.

⁴¹ Ömür D. Kızılarlan , **Biyoteknolojik Ürünler,Organik Ürünler ve Uluslararası Ticaretteki Gelişmeler**, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/tem2000/biyoteknolojik.htm> , (erişim:26.11.2005)

Dünya ticaretinde tam olarak büyük beklentilere yol açan ancak, başarısızlıkla sonuçlanan Seattle Bakanlar Konferansı sırasında, gelişmiş ülkelerin dünya ticaretindeki gelişmeleri tek başlarına yönlendiremeyecekleri ve gelişmekte olan ülkelerin çıkarlarını da dikkate almak zorunda oldukları anlaşılmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerde ekolojik üretim yapısı farklılık arz etmektedir. Üretim iç pazarın talebini cevaplamak amacıyla değil, ihracat amacıyla başlamaktadır.

Tablo 1: Dünya’da Organik Gıda Satışları 1996-2000 (Milyon \$)

Yıl	1996	1997	1998	1999	2000	% Büyüme
Batı Avrupa	4.330	5.315	6.655	8.175	9.550	120,6
ABD	3.500	4.200	5.000	6.000	8.000	128,6
Japonya	1.000	1.200	1.500	2.000	2.500	150
Kanada	350	400	500	690	825	135,7
Avustralya	50	70	90	110	150	200
Diğerleri	100	150	250	350	525	425
Toplam	9.330,00	11.335,00	13.995,00	17.325,00	21.550,00	121,5

Kaynak: Euromonitor Web Sitesi- <http://mvw.enromonitor.com>

Dünyada 2003 yılında ekolojik tarım yapılan alanların toplamı 22.811.267 hektardır. 98 ülkenin yaklaşık 23 milyon hektar alanda ekolojik tarımsal faaliyet yürüttüğü görülmektedir. Bu ülkeler içerisinde Vietnam 2 hektar alan ile en aza paya sahiptir. Avustralya 10.500.000. hektar ile büyük bir alana sahiptir. Ancak bu ekolojik tarımsal alanların bir kısmı da bazı ülkelerde yeşil alan niteliğindedir.

Avustralya %45.6, Arjantin %13.9 ve İtalya %5 ile en geniş ekolojik üretim yapılan alana sahip ülkelerdir. Dünyanın en geniş sertifikalı alanı 994.000 hektar ile Avustralya'da dır. Türkiye 57.001 hektar alan ile dünyada ekolojik tarım yapılan alanların %0.2'sine sahiptir (EK-1). Sertifikasyon kuruluşlarının bildirimlerine göre dünyada ekolojik tarımsal ürünler 10.7 hektar alanda doğadan toplanmaktadır. Dünyada ülkeler itibariyle organik çiftliklerin sayısına bakıldığında Türkiye'nin 18.385 çiftlik ile altıncı ülke olduğu görülmektedir (EK- 2). İtalya 56.440 çiftlik ile en fazla ekolojik tarım çiftliği olan ülke konumundadır. (EK-2, 3)'ün incelenmesinde de görüldüğü gibi çiftlik sayısının fazlalığı ekolojik tarımsal üretime ayrılan alanın büyüklüğünün bir göstergesi değildir.⁴²

Dünya ticaretinde, ekolojik ürünlerin ticareti biyo teknolojik ürünlerin ticareti kadar hızla artmamaktadır. Ekolojik tarım ürünlerine yönelen talep gelişme yolundaki ülkeler için yeni ihracat olanakları yaratmıştır. Ancak, ekolojik tarım ürünlerinin, ekolojik olmayan ürünlere göre daha pahalıya üretilmesi ve satılması; ekolojik tarım işletmeciliğine geçişin belirli bir zamanı gerektirmesi; ekolojik üretimin sertifikayla belgelenmek durumunda olması ve ekolojik ürün ve pazarlarla ilgili araştırmaların sınırlı olması ekolojik ürün ticaretinin yaygınlaşmasının önündeki en önemli nedenlerdir.⁴³

Dünya genelinde 130'dan fazla ülke ticari boyutlarda sertifikalı ekolojik ürün üretmekte olup Afrika'da 30 ülke, Asya'da 30 ülke, Orta Amerika ve Karayipler'de 20 ülke, Güney Amerika'da 10 ülke, Avustralya ve Pasifikler' de 5 ülke ve Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmı ekolojik tarımla uğraşmaktadır. Bu ülkelerden 90'ı geliştirmekte olan ülke olup 15'i az gelişmiş ülke statüsündedir.⁴⁴

⁴² Gülay B. Tarakçıoğlu, Dilek Koç, **Organik Tarım Ürünleri Dış Pazar Araştırması**, http://www.ekolojiktarim.org/admin/uploaded/20050319_1844_93.pdf, (erişim: 29.06.2006, s.3-6)

⁴³ Ömür D. Kızıllarslan, **a.g.m.** <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/tem2000/biyoteknolojik.htm> , (erişim:26.11.2005)

⁴⁴ Güzel ,**a.g.e.**, s.20.

Ekolojik tarım sadece toprağı değil eko sistemin bütün öğelerini koruyarak üretim yapmayı hedefleyen bir yöntem olması nedeniyle doğal kaynakların korunmasında da öncelikli olarak tercih edilmesi gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin bazılarında ekolojik tarım bir hedef olmamakla beraber bazılarında da doğal kaynaklarını koruyarak üretim sistemleri geliştirilmektedir.

2.1.2. Uluslararası Kuruluşlar ve Ekolojik Tarım

Ekolojik yaşamın bozulmasında insanların ekonomi, çevre ,sosyal ve idari konularda aldığı pek çok yanlış karar etkili olmuştur. Küreselleşen çevre sorunlarına küresel çözümler üretmek isteyen uluslararası birlikler örgüt yapılarını genişletmiştir. Uluslararası kuruluşlar içinde IFOAM, FAO, IKC ve DTÖ Kuruluşlarının yapıları ve ekolojik tarımsal faaliyetler açısından çalışmalarının incelenmesi dünya ölçeğinde bir değerlendirme yapabilmek açısından önem taşımaktadır.

2.1.2.1. IFOAM

Dünya çapında ekolojik tarım hareketini temsil eden IFOAM, 5 Kasım 1972'de Fransa'da kuruldu.⁴⁵

Merkezi Tholey-Theley/Almanya'da olan "Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu" (IFOAM), tüm dünyada ekolojik üretime ilişkin kuralları ilk olarak tanımlayan ve yazıya döken kuruluştur. Temel ilkeler olarak geliştirilen kurallar dizini 1998 yılında IFOAM Temel Standartları olarak belirlenmiş ve genel kurul tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.⁴⁶

1970'li yıllara kadar ayrı ayrı devam eden geliştirme çalışmaları IFOAM'ın (International Federation of Organic Agriculture Movement) kurulması ile farklı bir boyut kazanmıştır. Üç kıtadan 5 kurucu organizasyon tarafından oluşturulan IFOAM tüm dünyadaki ekolojik tarım hareketlerini bir çatı altında toplamayı, hareketin

⁴⁵ Mustafa Binbir, **Genetik Değiştirme İşlemleri Hayatı Tehdit Ediyor!**, <http://www.ziraatci.com/haber/haber.asp?id=1403>, (erişim: 26.6.2006)

⁴⁶ **Dünya'da Ekolojik Tarım** , <http://www.eto.org.tr/dunyada.htm> , (erişim:12.12.2005)

gelişimini sağlıklı bir şekilde yönlendirmeyi, gerekli standart ve yönetmelikleri hazırlamayı, tüm gelişmeleri üyelerine ve çiftçilere aktarmayı amaçlamaktadır.⁴⁷ Günümüzde, dünyanın 100 ülkesinde dernek, enstitü, okul, kooperatif ve diğer kurumlardan oluşan 750 üyesi bulunmaktadır. Üyelerinin çoğu Batı Avrupa (340), Asya (170) ve Latin Amerika (60)'dan olup, Kuzey Amerika, Afrika, Doğu Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden oluşmaktadır.⁴⁸

Dünya çapında ekolojik tarım hareketini temsil eden IFOAM, bu konuda küresel değiş-tokuş ve işbirliği için platform sağlamaktadır. Sürdürülebilir çevrenin korunması ve insanlığın ihtiyaçlarına saygı göstermek dahil olmak üzere, ekolojik tarım sistemlerinin geliştirilmesinde bütünsel bir yaklaşımı benimser. IFOAM'ın ana işlevi; dünya çapındaki ekolojik hareket ağını kontrol etmektedir. Tabandan yönetilen demokratik bir federasyon olan IFOAM'ın ana etkinlikleri ise dünya kurulu, çeşitli komiteler ve işbirlikleri aracılığıyla yürütülmektedir. Bilgi alışverişi için üyelerine pek çok platform sunan IFOAM, üyeleri arasında bilgi ve uzmanlık alışverişini sağlamak ve kamuoyunu ekolojik tarım hakkında bilgilendirmenin yanı sıra ekolojik tarımı uluslararası alanda parlamenter, idari ve politika üretici forumlarda temsil etmektedir. Uluslararası IFOAM, Ekolojik Tarım ve Gıda İşleme temel standartlarını oluşturup bunları düzenli olarak güncelleyen federasyon, ekolojik niteliğe uluslararası garanti sağlama çalışmalarını da sürdürmektedir. IFOAM bu amaçla, uluslararası ekolojik Akreditasyon Hizmetleri Inc.IFOAM'ın akreditasyon programını yürütür ve dünya çapındaki sertifikasyon programlarının eşdeğerliliğini sağlar.⁴⁹

⁴⁷ **Organik Tarım Nedir?**,

http://www.isiktarim.com/articles.php?tPath=6_8&osCsid=e8bd19609aa0b161b2731a21230853bd,
(erişim:19.6.2006)

⁴⁸ **Genetik Değiştirme İşlemleri Hayatı Tehdit Ediyor!**

<http://zaman.com.tr/?bl=dizi&alt=dizi&trh=20041212&hn=149742>, (erişim:19.6.2006)

⁴⁹ http://www.webnaturel.com/index.asp?alt_cat_id=59&cat_id=7&ayrintiid=919,

(erişim: 10.10. 2006)

IFOAM'ın 15. Organik Dünya Kongresi'nin⁵⁰ bitiminde bütün dünya ülkelerinin yönetimlerine seslenen bir açıklama yapılarak ekolojik tarımı onaylamaları ve desteklemeleri çağrısında bulunulmuştur. Açıklamada ayrıca her hükümetin ekolojik tarım araştırmaları için bütçe ayırması, ekolojik ürünlere pazarda yer vermesi ve sosyal ve çevresel etkilerin yarattığı bedellerin tarım ürünlerinin fiyatlarına yansıtılmasının da önemine dikkat çekilmiştir.⁵¹ IFOAM Uluslararası ekolojik faaliyetler ile ilgili konularda gerek araştırmalar gerek toplantılar yönü ile etken bir kuruluş niteliği taşımaktadır.

2.1.2.2. FAO

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 16 Ekim 1945 tarihinde Kanada'nın Quebec kentinde Birleşmiş Milletler'e üye 44 ülke temsilcisinin, insanların beslenme düzeylerini yükseltmek, gıda ve tarımsal ürünlerin üretimini ve dağıtımını geliştirmek ve kırsal kesimde yaşayan insanların yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla kurulmuştur. Bugün FAO, 175 üye ülke ve 2.000 çalışanı ile Birleşmiş Milletler sistemi içindeki en büyük özerk kuruluştur. Kuruluşundan bu yana FAO; tarımsal kalkınmayı, iyi beslenmeyi ve tüm insanların sağlıklı yaşamaları için gerekli gıdayı bulabilmelerini amaçlamış, fakirliği ve açlığı azaltmaya yönelik çalışmalarda bulunmuştur. FAO, tarımsal kalkınmayı sağlayacak ekonomik ve sosyal politikalar üretirken, gıda ve tarımdaki acil durumların ele alınmasında da en büyük rolü üstlenmektedir.⁵²

⁵⁰ 15. IFOAM Organik Dünya Kongresi 'Sürdürülebilir Sistemlerin Organizasyonu' adlı konu başlığıyla Avustralya'nın Adelaide kentinde toplandı. Kongre (20-23 Eylül) 72 ülkeden 1000'den fazla üyeyi bir araya getirdi. (IFOAM'un 15. Organik Dünya Kongresi , <http://www.bugday.org/printArticle.php?aID=945&PHPSESSID=47941176371ee8d18275aca07f3031> , erişim: 19.6.2006)

⁵¹ IFOAM'un 15. Organik Dünya Kongresi , <http://www.bugday.org/printArticle.php?aID=945&PHPSESSID=47941176371ee8d18275aca07f3031> , (erişim:19.6.2006)

⁵² Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Nedir?, <http://www.ada.net.tr/fao/faonedir/index.html>, (erişim: 26. 6. 2006)

FAO' nun dört ana görevi; hükümetler adına teknik yardım programı yürütmek ve kaynak teminini geliştirmek, bilgi toplamak, değerlendirmek ve yayımlamak, hükümetlere politika ve planlama konularında tavsiyelerde bulunmak ve hükümetlere gıda ve tarımsal sorunlar hakkında görüşme ve tartışma imkanları sağlamaktır. Kuruluşun en üst yönetim organı, iki yıllık bir süre için FAO'nun çalışma programını ve bütçesini onaylayan Konferans'tır. Konferans geçici yönetim organı olarak görev süresi üç yıl olan ve 49 ülkenin üye olarak katıldığı Konseyi seçer. Konsey'in bağımsız başkanı da Konferans tarafından seçilmektedir. Konferans ayrıca sekretaryayı yöneten Genel Müdürü de seçmektedir. Sekretarya FAO'nun Roma'da bulunan genel merkezinde görev yapan 3000'i aşkın personelden ve bölge bürolarında, ülkelerde ve saha projelerinde çalışan yaklaşık 2690 kişiden oluşmaktadır.⁵³

FAO periyodik yayınlar ve bölgesel ve ülkesel raporlar hazırlamaktadır. FAO üye ülkelerin tarafsız politika yürütebilmesi için ticaret, balıkçılık, ormancılık, tarım ve dünya gıda güvenliği konularında yürütme komitesi oluşturmuştur. Bu komiteler üye ülkelere ilgili konularda stratejiler önerir ve onların durumlarını izler. Gıda güvenliği ve kalitesi kurallarını kapsayan Codex Alimentarius isimli standartları oluşturur. İstendiği zaman ve yerde gelişmekte olan 100 den fazla ülkeye danışmanlık hizmeti verir. FAO, gıda üretimini ve güvenliğini desteklemek adına pek çok çalışma yürütmektedir. Bu faaliyetler aşağıda belirtilmiştir:⁵⁴

- Gıda Üretimini Destekleme Faaliyetleri: FAO toprak rehabilitasyonunu ve ekolojik olan ile ekolojik olmayan gübre kullanımını destekler. Yeni bir gıda ve gelir kaynağı olarak su ürünlerini destekler, Modern iletişim tekniklerini kullanarak eğitim ve yayım hizmetlerini destekler, Bitki ve hayvan gen kaynaklarının muhafaza edilmesini destekler, Bitki ve hayvancılıkla ilgili

⁵³ **Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü**, <http://www.dtm.gov.tr/dunya/ulus/brlemgidtar.htm>, (erişim: 26. 6.2006)

⁵⁴ **Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü**, <http://www.kkgm.gov.tr/Uyelikler/fao.htm>, (erişim: 20.6.2006.)

problemlere karşı büyük kampanyalar başlatır, Müşterek ormancılık yönetimini desteklemektedir.

- Gıda Güvenliği ve Beslenme Faaliyetleri : Gıda üretimi ülkeler arasında ve ülke içerisinde eşit dağılımlı olmalıdır. FAO'nun önceliği global gıda güvenliğini, yani sağlıklı ve aktif bir hayat için ihtiyaç duyulan gıdanın her zaman ve herkes tarafından tüketilebilmesini sağlamaktır. Bu kapsamda; gıda güvencesizliğini ve beslenme problemlerini dünya gündemine getirir, gıda güvencesini sağlayıcı programları hazırlayan ülkelere yardım eder, kırsal alandaki aile beslenmesi, eğitim, kredi ve toprak konularında kadınları destekleyen projeleri teşvik eder, potansiyel gıda yetmezlikleri için erken uyarı sistemleri aracılığı ile hükümetlere sürekli bilgi sağlar.

FAO, son yıllara dek uyguladığı politikalarda sürdürülebilirlik ve gıda güvenliği kavramlarını ön plana çıkarırken 1998 yılı Ekim ayında, İsviçre'de diğer ilgili kuruluşların da katılımı ile ekolojik tarım araştırmalarında uygulanacak yöntemlerin tartışıldığı bir toplantı düzenlemiştir. Bu toplantının ikincisi Eylül 1999'da yine FAO'nun katılımı ile gerçekleştirilmiştir. FAO'nun ekolojik tarıma olan ilgisi hızla artmaktadır. Halen gıda maddesi artış hızının nüfus artış hızından yüksek olduğu ender bölgelerden orta-batı Afrika ülkelerinde yürüttüğü kalkınma projesi çerçevesinde alt proje olarak ekolojik muz yetiştiriciliği projesini desteklemektedir. Konu ile ilgili olarak FAO içinde bir masa da oluşturulmuştur. FAO, Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün birlikte oluşturdukları Codex Alimentarius bünyesindeki Gıda Etiketleme Komitesi, ekolojik olarak üretilen ve etiketlenen gıda maddelerine ait standartları hazırlamaktadır.⁵⁵

2.1.2.3. Uluslararası Ticaret Merkezi (Internasional Trade Center)

ITC (Uluslararası Ticaret Merkezi) ticari gelişimin operasyonel ve işletme-tabanlı olması için Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişim Konferansı ve Dünya Ticaret Örgütü' nün oluşturduğu teknik işbirliğidir. ITC ihracatı geliştirmek ve ithalat

⁵⁵ Dünya'da Ekolojik Tarım , <http://www.eto.org.tr/dunyada.htm> , (erişim:12.12.2005.)

işlemlerini düzene koymak için gelişmekte olan veya geçiş döneminde bulunan ekonomilerin sektörlerine tam kapasiteye ulaşması için destek verir. ITC altı ana alanda faaliyet gösterir. Bunlar, ürün ve pazar gelişimi, ticari destek hizmetleri gelişimi, ticari bilgi, insan kaynakları gelişimi, uluslar arası satın alma ve tedarik yönetimi, ticari teşvik programı için değerlendirmeye ihtiyacı ITC' nin teknik destekleri, ulusal kapasite gelişiminin en kritik üç ana alanında odaklanmıştır; Dünya Ticaret Örgütü'nün kurallarının işletme tarafından anlaşılması; işletmenin rekabet üstünlüğünün güçlendirilmesi; yeni ticari pazarlama stratejilerinin oluşturulması.⁵⁶

ITC (Uluslararası Ticaret Merkezi)'nin 1999 Ekim ayında çıkardığı “Organic-Food and Beverages-World Supply and Major European Markets” isimli çalışmaya göre;⁵⁷

- Ekolojik gıda ticareti, global pazarda önemli bir iş olacaktır.
- Dünya çapında ekolojik ürünler için en büyük pazarlar ABD, Avrupa ve Japonya'dır. Bu grupta pazar hacmi 1997'de 11 milyar USD olmuş, 1998'de 13 milyar USD'a ve 2000'de 20 milyar USD'a yükseleceği ve pazarın hızla büyüyeceği tahmin edilmektedir.
- Ekolojik gıda ve içecek pazarı da çok gelişmiş ülkelerde hızlı bir şekilde büyümektedir. Şöyle ki; tüketiciler hızlı bir şekilde sağlık ve çevresel sonuçların farkına varmaktadır ve başlıca perakende grupları ekolojik ürünler için faal pazarlama ve promosyon yapmaktadırlar.
- Uluslararası talebin artmasına yardımcı olan bir diğer faktör ise, gıda imalatçıları ve ayrıca bir çok ülkedeki destekleyici hükümet politikalarınca getirilen, ürün gelişimi ve ambalaj yenilikleridir.

⁵⁶ITC/TTN Firma Verimliliğini Artırma Programı, <http://www.ttn.com.tr/ttn/showstatic.aspx?fname=ITC-tr.html>, (erişim: 26.06. 2006)

⁵⁷Zübeyde Oğuzcan, **Organik Tarıma Talep Artıyor**,

2.1.2.4. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)

II. Dünya Savaşı sonrası ülkeler uluslararası ticareti, çok taraflı kurallara bağlama gereksinimi duymuşlardır. 1947 yılında 23 ülkenin katılımıyla GATT 1948 yılında yürürlüğe girmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında Uluslararası Ticaret Örgütü (International Trade Organization) hayata geçirilememiş, yerini yeni bir örgütten çok bir sekreteryasından başka kurumsal yapısı bulunmayan GATT'a bırakmıştır. GATT görüşmeleri sonucunda uluslararası ticaret kurallarının kapsamı önemli ölçüde genişletilmiş, Uruguay Round müzakereleri ile birlikte hizmet ticaretinin önemi vurgulanmıştır. DTÖ Kuruluş Anlaşması, ekleriyle birlikte 29 adet yasal metinden oluşmaktadır. Örgüt, sürekli bir kalkınma için dünya kaynaklarının optimal kullanımının zorunlu olduğunu belirtmiş ve farklı ekonomik kalkınma düzeyindeki ülkelerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde çevrenin korunması gerektiğini vurgulamıştır. Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Anlaşma'nın ekinde yer alan Anlaşmalardan biri de Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) dır.⁵⁸

15 Nisan 1994 tarihinde imzalanarak 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren DTÖ Kuruluş Anlaşması'nın ekinde yer alan anlaşmalardan biri olan Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS), hizmet ticaretini uluslararası kurallara bağlayan temel kural ve ilkeleri ortaya koyan ilk çok taraflı anlaşmadır. Söz konusu Anlaşma, tüm taraflara uygulanacak temel kurallar, bazı hizmet sektörlerinin özel durumlarına ilişkin ekler ve kararlar ile ülkelerin üstlendikleri özel yükümlülükleri gösteren taahhüt listeleri olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Anlaşmada ayrıca, GATT'dan farklı olarak ülkelerin geçici olarak en çok kayırlan ülke muafiyetlerine yer verilmektedir.⁵⁹

Dünya ticaret örgütünün politikalarını ekolojik ürün piyasası açısından değerlendirdiğimizde ekolojik ürün ticaretinin biyoteknolojik ürünler kadar genişlemediği dikkat çekmektedir. Ekolojik ürün üretimine geçişin belli bir zaman alması, üretim maliyetlerinin diğer ürünlere göre daha fazla olması, üretimin

⁵⁸ Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS), <http://www.antimai.org/gats/gatsgenel.htm>, (erişim: 26 .6. 2006)

⁵⁹ Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (Gats), <http://www.foreigntrade.gov.tr/anl/DTO/HIZMET-ANL.htm>, (erişim: 26.. 6. 2006)

sertifikalandırılması gereği, üreticinin eğitimi ve ticaretin yaygınlaştırılmasını gerektirmektedir.

Günümüzde geleneksel ürünler ile genetik ürünler ve ekolojik ürünlere yönelik uygulanan çok taraflı ticaret kuralları arasında farklılık yoktur. DTÖ anlaşmalarında biyoteknolojik ürünler için özel düzenlemeye yer verilmemiştir. Fakat bu ürünlerin dış ticaretinde teknik önlem ve sağlık önlemleri alınabilir.

Biyoteknolojik ürünler ve ekolojik ürünlere uygulanacak kurallar konusu sadece DTÖ' de değil, aynı zamanda farklı uluslararası kuruluşlarda da ele alınmaktadır. Temel gıda güvenliğini kontrol amacıyla uygulanacak genel standartları oluşturma görevi, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ile Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, ortak gıda standart programını uygulamak üzere kurulan "Codex Alimentarius Commission"a verilmiştir. Bu kapsamda anılan Komisyon, biyoteknolojik yöntemlerle üretilen ürünler ve ekolojik ürünler için uygulanacak temel gıda standart programlarını oluşturmaktadır. 1997 yılı itibariyle dünyada 10.455 milyon dolar tutarında olduğu belirlenen ekolojik ürün perakende satışlarının % 50'sinden fazlası Avrupa ülkelerinde gerçekleşmiştir. Avrupa'da en gelişmiş ekolojik gıda ve içecek pazarına sahip olan ülkeler Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere'dir. 1997 yılındaki satışların yaklaşık %40'ı ABD'de, %10'u ise Japonya'da yapılmıştır.⁶⁰

İncelediğimiz dört uluslararası kuruluş dışında ayrıca ekolojik tarımsal faaliyetlerin insanı ve çevresini etkileyen başka uluslararası kuruluşlar ve belgelerde bulunmaktadır. Bunlar; Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Teşkilatı (UNIDO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Uluslararası Genetik Mühendisliği ve Biyoteknoloji Merkezi (ICGEB), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD), Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisi (OIE) dir.

⁶⁰ Ömür D. Kızılarlan, **a.g.m.**, (erişim:10.1.2006)

2.1.3. Uluslararası Belgelerde Ekolojik Tarım

Çevre sorunları ve onlarla başa çıkmak için uygulanması gereken önlemler bir ülkenin sınırları içine hapsedilememektedir. Bu nedenle çevre sorunlarının çözülmesinde uluslararası girişimler ve uluslararası anlaşmalar kritik bir öneme sahip olmaktadır. Ülkelerde uluslararası toplumun bir üyesi olarak, çevre konusunda geliştirilen anlaşmaların, önemli kesimini imzalayarak, uluslararası topluluk önünde, uygulayacağına ilişkin olarak, söz vermiş bulunmaktadır. Bu uluslararası anlaşmalar ülkelerin tüm yasal sistemi üzerinde bir bağlayıcılığa sahiptir. Adeta dünyada her geçen gün yeni bir uluslararası çevre anlaşması imzalanmakta, uluslararası bildireler yayınlanmaktadır.⁶¹ Bu bildireler ve sözleşmelerden biride Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmedir. Bu sözleşmeye göre tükenmekte olan hayvan ve bitki türlerinin belirlenmesi sorumluluğu devlete verilmiştir.⁶²

Geniş bir katılım ve yepyeni bir anlayışla sürdürülen hazırlık sürecinin ardından, “Yeryüzü Zirvesi” olarak adlandırılan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED), kararlaştırıldığı gibi, Haziran 1992’de Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleştirilmiştir. 179 ülkenin Devlet ve Hükümet Başkanları ile birlikte, binlerce resmi temsilcinin ve 35,000’in üzerinde sivil toplum kuruluşu temsilcisinin katılımıyla Rio Zirvesi, Birleşmiş Milletler’in en yüksek katılım düzeyine ulaşılan toplantısı olma özelliğini korumaktadır.

Rio Konferansı’nda beş uluslararası belge kabul edilmiştir. Konferans’ın temel çıktısı olan “Gündem 21” başlıklı küresel eylem planı ile birlikte, “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi” ve “İklimsel Değişiklikler Çerçeve Sözleşmesi” başlıklı, küresel ölçekte bağlayıcı iki metin imzaya açılmış, bağlayıcılığı olmayan “Ormanların Sürdürülebilir Yönetimi Konusundaki İlkeler Bildirimi” benimsenmiş ve Konferans’ın genel kabullerini ortaya koyan “Çevre ve Gelişme Üzerine Rio

⁶¹ Tüba - Çevre Ve Sürdürülebilirlik ,

<http://www.tuba.gov.tr/yayingoster.php?yayin=program&forum=04>, (erişim:15.1.2006)

⁶² 1972 –Paris Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, Türkiye’ nin Taraf Olduğu Uluslararası Çevre Sözleşmeleri, İzmir Barosu Yayınları, İzmir, 2000, s.23.

Bildirgesi” kabul edilmiştir. Rio Zirvesi, yalnızca “sürdürülebilir kalkınma” kavramını yaşıntımıza sokmakla kalmayarak, katılımcı mekanizmaların ve süreçlerin önce Birleşmiş Milletler tarafından, ardından da tüm hükümetler ve diğer kurum ve kuruluşlar tarafından benimsenmesini ya da en azından dikkate alınmasını sağlamıştır.⁶³

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, yeryüzündeki bitki ve hayvan türlerinin korunmasını hedeflerken, bu türlerin yaşam alanlarının da koruma altına alınmasını ve genetik çeşitlilik/zenginliğin korunmasını sağlamak yolunda atılan son derece önemli bir adımdır. Küresel ölçekte, sözleşmenin en önemli düzenlemelerinden biri de genetik kaynakların bulunduğu ülkelerle, bunlardan yararlanan ülkeler arasında eşit ve adil bir ilişki öngörmesidir. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, insan faaliyetleri ile doğal yaşam arasındaki ilişkiler, canlıların varlığını sürdürmenin gerekliliği, genetik çeşitlilik ve ekosistemlerin bütünlüğü konularındaki anlayışı ifade etmektedir.⁶⁴

1992’de Rio de Janeiro (Brezilya) kentinde toplanan Dünya Zirvesi’nde, çok sayıdaki ülke tarafından imzalanan ‘Biyolojik Çeşitlilik Hakkındaki Sözleşme kapsamında aşağıda verilen tanım yer almaktadır.⁶⁵ ”Biyolojik Çeşitlilik” Karasal, denizel ve diğer su ekosistemlerini içeren tüm kaynaklardaki ve parçası oldukları ekolojik ağ dahilindeki canlı organizmalarda gözlenen bir değişkenliktir.

Rio + 10 olarak algılanabilecek Johannesburg Zirvesi, 1992 yılında yapılmış olan Rio Dünya Zirvesi’nden bu yana, Küresel ler Ağı altı kıtaya yayıldı. Birkaç (Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi ve Küresel Ekolojik Köyler Ağı) GEN, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, ekolojik köyü "yaşam ortamını geliştirmede en iyi uygulamalar" olarak UNCHS ödülüne layık görülmüştür. Bununla birlikte GEN; 'nde Özel Danışman Statüsü ve Johannesburg Zirvesi hazırlıkları dahilindeki "Sürdürülebilir Şehirleşme Konulu Bölgesel Forumlar" programında

⁶³ **Sürdürülebilir Kalkınma Nedir?**,

http://www.la21turkey.net/modules.php?name=FAQ&myfaq=yes&id_cat=1&categories=S%FCrd%FCr%FClebilir+Kalk%FDnma+ve+G%FCndem+21, (erişim:15.12.2006)

⁶⁴ Filiz Demirayak, **Biyolojik Çeşitlilik-Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma**,

<http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/cevreesurdurulebilirkalkinma/raporlar/son/EK-14.pdf>, (erişim:11.1. 2006.)

⁶⁵ Bıyoçeşitliliğe Giriş, <http://www.akdeniz.edu.tr/>, (erişim: 28.11.2005)

UNITAR'ın (BM Eğitim Araştırma Enstitüsü) ortağı konumuyla onurlandırılmıştır. Avrupa Küresel ler Ağı (Global Ecovillage Network-GEN Europe); Johannesburg'da yapılan "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi"nde, ekolojik köylerin, adil ve saygılı toplumların oluşumunda örnek olarak sunulduğu, bir dizi halka açık seminer, toplantı ve ekotur hazırlamıştır. Ekolojik köyler uygulanabilir nitelikte maddeleri içerirler. Ayrıca GEN çalışmalarında yerel kültürlerin desteklenmesi, uygun teknolojilerin kullanımı ve yeryüzünün onarımı konularını sıkça gündeme getiriyor ve pratik örneklerin birbiri ile iletişimini sağlamaktadır.⁶⁶

6 - 8 Eylül 2000 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler' in New York'ta ki Genel Merkezi'nde kabul edilen Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi göre "yoksulluğun azaltılması" ve "temiz su " kaynaklarının sağlanmasının gıda güvenliği için önemi konuları ekolojik tarımsal faaliyetler açısından önemli bir nitelik taşımaktadır.⁶⁷

SESTAB (su, enerji, sağlık, tarım, biyoçeşitlilik) girişimi, 2003 yılı Ağustos ayında Johannesburg'da düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi öncesinde başlayan hazırlık toplantıları ve zirve sırasında tartışılan konuları içermektedir. Bu beş bileşenin entegrasyonu ile sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması yoksulluğun fakirliğin azaltılması, insanların hayat standartlarının yükseltilmesi, çevre ile dost teknolojiler ile tarımsal verimliliğin artırılması amaçlanmaktadır.⁶⁸ Ekolojik tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi SESTAB bileşenlerinin hedefine uygun bir üretim yöntemidir.

2.2. Türkiye'de Ekolojik Tarımsal Faaliyetler

Türkiye'deki Ekolojik tarım uygulamalarının gelişim süreci incelenmiş, Kırsal Kalkınma ve Ekolojik tarım uygulamalarına yönelik sorunların

⁶⁶ Lucilla Borio, **Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi ve Küresel Ekolojik Köyler Ağı (GEN)**, <http://www.bugday.org/article.php?ID=103>, (erişim:15.1.2006)

⁶⁷ **Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi**, http://www.belgenet.com/arsiv/binyilzirve_02.html, (erişim:15.1.2006)

⁶⁸ **Sekizinci Komisyon Raporu**, <http://www.tarim> surası.tarim.gov.tr.

değerlendirmesi yapılmış, Türkiye de ki ekolojik tarımın kurumsal yapısı ile ilgili bilgiler verilmiş mevcut durumun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Türkiye tarımsal ürünlerin üretiminde elverişli bir ekolojiye sahiptir. Türkiye’ de pek çok tarımsal ürün yetişmektedir. Buna bağlı olarak tarımsal nüfusun genel nüfus içindeki oranı oldukça yüksektir. 1980 yılına kadar Türk tarımın da devletçi ve korumacı politikaların ağırlıklı olarak uygulandığı görülmektedir. 2000 yıllarda ise devlet tarım politikasını serbest bırakmıştır.

2.2.1. Türkiye’de Ekolojik Tarım Uygulamaları

Türkiye’nin insan gücü, toprak kalitesi, 11 binden fazla türle son derece zengin biyolojik çeşitliliği, iklimi ve daha kaybolmamış asırlardır süregelen bilgi birikimine rağmen ekolojik tarım dünyasında son derece zayıf bir konumdadır.⁶⁹

Türkiye’ de ilk olarak 1984-85’te Avrupalı alıcılardan gelen talepler doğrultusunda ekolojik kuru üzüm ve kuru incir ile ekolojik tarıma başlamıştır. Ürün çeşitliliği 1990’dan sonra artmakla birlikte Ocak 1996’da çıkarılan bir yönetmelik ile ekolojik ürünler ihracat sırasında beyanı zorunlu gruba alınmıştır. İhracata ilişkin bilgilerin bir merkezde toplanması amacı ile Ege İhracatçı Birlikleri yetkili kılınmıştır. 1999 yılından sonra ekolojik ürünlerin yurt içinde İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Antalya, Kuşadası, Bodrum gibi şehirlerde satılmaya başlanması ile bu ürünlere talep artmıştır. Böylece iç pazara yönelik yaş meyve sebze, işlenmiş ürün ve ekmek üretimine yerel olarak ivme kazandırılmıştır.⁷⁰

Ekim 2004’te yayımlanan kapsamlı OECD Türkiye Raporu’nda kırsal kalkınmanın ve adını vermeden ekolojik tarımın önemine işaret eden paragraf şöyledir: “İşgücünün % 30’dan fazlası tarım sektöründe istihdam edilmesine rağmen,

⁶⁹ Victor Ananias, **Ekolojik Tarım Türkiye’nin Hayat Sigortası**, <http://www.ekoses.com/ekolojikyasamportali/>, (erişim:27.11.2005)

⁷⁰ Aksoy, **y.a.g.e.** , s. 4, 5.

bu sektör Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'na (GSYH) yalnızca % 12 oranında katkıda bulunmakta, bu da bu sektördeki düşük verimliliğin bir göstergesidir. Düşük okuma-yazma oranına sahip pek çok çiftçi, modern tarımsal bilgi ve teknolojiye ancak sınırlı şekilde erişebilmekte ve daha çok geleneksel üretim yöntemlerini kullanmaktadır. Türkiye, meyve ve sebze gibi yüksek katma değerli, emek-yoğun ürünlerin üretimini artırmak için çok uygun doğal koşullara sahip olup, özellikle dış piyasalara, hele bu pazarlar daha da açıldığında bu ürünlerin ihracatını artırabilir. Ancak bu potansiyelin gerçekleşebilmesi ve üreticilerin, uygun üretim tekniklerine, yeni çiftçilik teknolojilerine ve piyasa koşullarına dayanan bir ortamda desteklenebilmesi için tarım sektöründeki danışma ve eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi önemli bir unsurdur. Alternatif istihdam ve gelir kaynağı olarak, çiftçilik dışı kırsal faaliyetler de teşvik edilmelidir.”⁷¹

Ülkemizde son 5 - 6 yıldır hizmet-içi eğitime yönelik ulusal veya uluslararası kısa kurslar düzenlenmektedir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının DPT desteği ve ETO (Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği) ve Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesinin katkısı ile kurslar düzenlenmiş ve 600 kadar teknik eleman eğitilmiştir. Ekolojik tarımın yaygınlaştırılması ve kontrolü çerçevesinde 1997 yılından itibaren Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği ve Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi işbirliği ile İzmir de Kontrolör Yetiştirme Kursları düzenlenmektedir. Bu kapsamda 1997 - 2000 yılları arasında 333 kişinin eğitimi tamamlanmıştır. Eğitim kapsamında alınan birimler ve kişi sayıları şu şekildedir.⁷²

⁷¹ Cengiz Aktar - Victor Ananias, **Yeni Bir Ulusal Politika :Ekolojik Tarım** ,
<http://www.bianet.org/2005/04/29/60074.htm>, (erişim: 27. 11. 2005)

⁷² Güzel ,a.g.e., s. 74.

Tablo 2 Ekolojik Tarım Konusunda Eğitim Alanları

KURUM	SAYI
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Merkez ve Araştırma Enstitüleri	55
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı il Müdürlükleri	162
Diğer Bakanlıklar	22
Ziraat Bankası	12
İşsiz Ziraat Mühendisleri	57
Özel Firmalar	20
TOPLAM	368

Ayrıca Tarım ve Köy işleri Bakanlığının her ildeki eğitim-yayım şubesi elemanlarına seminerler verilmiştir. Kurslar ekolojik tarım hakkında temel bilgileri ve ülkemizdeki uygulamaları aktarma açısından büyük katkı sağlamaktadır. Ancak üretim teknikleri hakkında ayrıntılı bilgi veren kurslar veya yol gösterici kaynaklar bulunmamaktadır. Ekolojik tarım alanında, ülkemiz koşullarına uygun bilgilerin üretimi, eğitim olanaklarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Ekolojik tarımın 1990 sonrasında üretiminin hızla artmasına karşın, araştırmaların geri kalmasının nedenleri arasında disiplinler arası araştırmaların zor olması, rotasyon gibi bazı konuların uzun yıllar gerektirmesi ve kaynak sağlayan kuruluşların son yıllara ekolojik tarımı öncelikli kabul etmemeleri sayılmaktadır. Ekolojik tarım ve ekolojik ürün tüketimi teşvik edilirse Anadolu da Avrupa'da olduğu gibi, çiftçi dışa bağımlılıktan kurtulup kendi parasını kazanır. Köyler yeni bir dönüşüm yaşar.

Ekolojik ürün tüketimi ve ekolojik tarım yöntemi ile parçalı küçük arazilerde çiftçinin gelir elde etmesi sağlanabilmektedir. Bu durumda her çiftçi bir KOBİ, her köy bir marka olabilmektedir. Avrupalı çiftçilerin yeni kullanmaya başladığı Ay Takvimi'nden Anadolu çiftçisi asırlardır yararlanmaktadır. Turşuların yapılmasından ekim dikim gününe kadar birçok kritik karar bu takvime göre alınmaktadır. Özetle çiftçilerimizde “yaşayan bilgi” var olan, ekolojik tarım alanında bilimsel bilgidен

daha önemlidir. Avrupa bu bilgileri yeni öğrenmektedir. Bütün bu birikime karşı en büyük sorun, ekolojik tarımın payının yüzdelerle bile yer alamamasıdır.⁷³

Ülkemizde üretilen ekolojik ürünler büyük ölçüde yurt dışı pazarına gönderildiğinden ekolojik ürün üretim miktarı ve çeşitliliği yurt dışından gelen talepler doğrultusunda şekillenmektedir. İhracat organizasyonunun gerekliliğinden dolayı üretimler organizasyon kuruluşları tarafından sözleşmeli olarak çiftçilere yaptırılmaktadır. Sözleşmeli tarım üreticilere fiyat ve satış garantisi getirerek avantaj sağlamaktadır. Yapılan sözleşmede taraflar üretim ile ilgili koşulları, fiyat ve varsa prim miktarını açıklayarak mahkemeye başvurma hakkı saklı olmak koşulu ile kanuni güvence altına alınmaktadır.⁷⁴ Ekolojik üretime geçişte 2-3 yıllık bekleme süresi ile uzun dönem üretim planlaması yapılmalıdır.

Türkiye de ekolojik tarım ilk olarak 1984-85'te ekolojik kuru üzüm ve kuru incir ihraç edilmeye başlanmıştır. Tablo 3'te de görüldüğü gibi Türkiye'de ki ekolojik ürünler ile ilgili 1999-2003 yılları arasında üretim miktarları her ürün için artmıştır. Kuru erik ile ilgili ekolojik üretim 2001 yılında başlamıştır. Aşağıdaki tabloda belirtilen ekolojik ürünler, Türkiye'de üretilen ürünlerin bazılarıdır.

Tablo 3: Türkiye'de Organik Tarımsal Ürünler Üretimi (Miktar :Ton)

Ürünler	1999	2000	2001	2002	2003
Domates	7095	15532	90472	82809	26493
Elma	24038	50136	45040	69 187	71928
Buğday	15983	4551	31 139	19752	21 379
Pamuk	23520	23091	19511	21793	34877
Kayısı	10822	40799	13634	5940	13278
Üzüm	7182	7582	12894	10469	9505
İncir	7840	7635	8293	9473	8 112

⁷³ **Vadimiz O Kadar Organik ki**, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=18876> , (erişim:12. 12. 2005)

⁷⁴ **Organik Tarım**, <http://www.ankara-tarim.gov.tr/diger/organik/organik.htm>, (erişim:26.11.2005.)

Zeytin	3310	12875	7343	10744	6456
Fındık	5411	4 114	6965	7667	5994
Mercimek	3211	7 163	5862	17012	11 781
Vişne	744	2 143	3769	6580	5994
Nohut	1350	1 885	3691	7667	5662
Cilek	2280	2677	3353	3293	3497
Biber	553	1 592	3202	3355	3309
Soğan	703	809	2680	388	1020
Zeytinyagi	1 174	1 620	1602	413	68
Kiraz	366	496	1 375	1 335	1 830
Kuru Erik	1	1	1033	295	295
Bal	1 128	2582	557	923	1 100
Toplam (Diğerleri Dahil)	168 306	237 210	280 328	310 124	291 876

Kaynak: T. C. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı⁷⁵

Ekolojik bir süpermarkette ekolojik ürünler, 2001 yılında promosyon amacı ile geleneksel yöntemlerle üretilmiş eşdeğerleri ile aynı fiyata satılmıştır. Böylece iç pazara yönelik yaş meyve sebze, işlenmiş ürün ve ekmek üretimi yerel olarak ivme kazanmaya başlamıştır.⁷⁶

Bugün Türkiye’de ekolojik ürün ihracatında geldiğimiz nokta aşağıdaki gibidir:⁷⁷

⁷⁵ Tarakçıoğlu, Koç, **a.g.m.**, <http://ias.igeme.org.tr/documents/urun/organik/7.pdf>, (erişim: 25.12.2005 s.10)

⁷⁶ Aksoy, **y.a.g.e.**, s. 4, 5.

⁷⁷ <http://www.tarim.gov.tr/uretim/organiktarim/istatistikler/ihracatdeger.htm>, (erişim:11.12.2005.)

Tablo 4: Türkiye’de Yıllara Göre Ekolojik İhracat Değerleri

YIL	MİKTAR(KG)	TUTAR(\$)
1998	8.616.687	19.370.599
1999	12.049.949	24.563.892
2000	13.128.934	22.756.297
2001	17.556.280	27.242.407
2002	19.182.859	30.877.140
2003	21.083.351	36.932.995
2004	16.093.189	33.076.319

Türkiye iç pazara yönelik olarak ekolojik ürünleri sunmanın yanında ihracatta da hem miktar hem de tutar olarak ekolojik ürünlerin payını yükseltmiştir. Tablo 4’de görüldüğü gibi 1998 yılında 8.616.687 kg un, 2003 yılında 21.083.351 kg.’ye yükselmiştir. Değer olarak da 1998 yılında 19.373.599 \$ iken, 2003 yılında 36.932.995 \$’a yükselmiştir.

Ülkemizde ekolojik tarımın gelişimini ürün çeşitliliği, üretim alanı ve üretici sayısındaki değişim ortaya koymaktadır. Üretilen ekolojik ürün çeşitlerinin sayısı 1990 yılında 8 iken, 1999 yılında 92’ye ulaşmıştır. 1990 yılında 1.037 hektar olan üretim alanı ise 9 yıl içinde 1999 yılında 46.523 hektar; 1.037 adet olan üretici sayısı ise aynı süre içerisinde 12.275 üreticiye ulaşmıştır. Ülkemizde üretilen ekolojik ürünlerin hemen hemen tamamı ihraç edilmektedir.

Tablo 5: 1998 Verilerine Göre Türkiye’de İhraç Edilen Ekolojik Ürün Miktarları

Kuru ve Kurutulmuş Meyveler	Ton	14.307,52
Yaş Meyve	Ton	3.172,30
Sebze	Ton	187,60
Tarla Bitkileri	Ton	2.684,17
Tıbbi Bitkiler	Ton	11,66
Diğerleri	Ton	502,92

İhraç ürünlerinden ilk 5 sırada çekirdeksiz kuru üzüm, kuru incir, kuru kayısı, kuru elma ve fındık yer almaktadır. Ürün gruplarının toplam ihracat içindeki oranlarına bakıldığında % 68,5’luk oranla en büyük payın kuru ve kurutulmuş ürünlerde olduğu görülmektedir.⁷⁸

Türkiye’de kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı oldukça yüksektir.(Bkz. EK-5). Kırsal kalkınma konusunda atılacak olan başarılı adımlar ülke geneline de aynı oranda yansıtacaktır.

Kırsal alanlar açısından Orman köyleri Türkiye’de ki en yoksul köyler niteliğindedir. Bu nedenle 1982 Anayasası da Orman köylerinin korunması(md.170) başlığı altında devlete kolaylaştırıcı tedbirler alma görevini vermiştir. Türkiye’de yaklaşık 17.500 orman köyünde 9.1 milyon orman köylüsü yaşamaktadır. İşsizlik alt yapı eksikliği, arazi kıtlığı, gelir düşüklüğü kırsal yoksulluk gibi ağır baskılar yaşayan orman köylüleri bu köylülerin farklı alternatifler aradıkları bu köylülerin bazen ormanları baskı altına aldıkları ilçe yada kasabaya göç etmeye yöneldikleri görülmektedir⁷⁹.

⁷⁸ **Üretim ve Dış Satım**, <http://www.ankara-tarim.gov.tr/diger/organik/organik.htm>, (erişim: 19.4.2006)

⁷⁹ Şermin ATAK, **Cumhuriyet Döneminde Liberal Hareketlerin Türkiye’nin Orman Politikasına Etkileri İzmir İli Örneğinde Özel ve Kamu Ormanlarında Koruma Kullanma Dengesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof.Dr. Zerrin TOPRAK KARAMAN, İzmir, 2000, s.66.

Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana kırsal yerleşmelerdeki yaşamın zorluklarını en aza indirmeye ve de giderek tümünden kaldırmaya yönelik; köy kanununun çıkartılması, toprak ve tapulamaya ilişkin düzenlemeler, köy kalkınması, toplum kalkınması, köy-kent, tarım-kent, kırsal kalkınma projeleri gibi çeşitli politikalar ve uygulamalar geliştirilmekte, önlemler alınıp yeni yasal ve kurumsal yapılanmalara gidilmekte ve büyük oranlarda kaynak harcanmaktadır. Fakat bu kaynak aktarımına rağmen sorunların çözümüne uygun programlar hazırlanamamıştır. Bu sorunlar aşağıdaki gibidir:⁸⁰

- Kırsal alanların sorunlarının çözümüne yanıt verecek uygunlukta plan ve programların geliştirilememesi,
- Alandaki insanların görüş ve önceliklerinin dikkate alınmaması,
- Katılım ve örgütlenmenin sağlanamaması,
- Yöre özelliklerinin göz ardı edilmesi,
- İzleme ve değerlendirme süreçlerinin ihmali,

Ekolojik ürünler ile ilgili üretici eğitimi sınırlı sayıdaki bazı firmalar dışında özel veya resmi kuruluşlarca ciddi olarak programa alınmamıştır. Anlaşmalı üretim yapan bu firmalar, teknik elemanları aracılığı ile üreticilere ürün bazında veya genel konularda bilgi aktarmaktadır. Biyolojik mücadele, dayanıklı araç ve çeşitler, sanayiye uygun çeşitler gibi yoğun araştırmaların olduğu bazı konularda mevcut bilgilerin uygulamaya aktarılamaması da önemli bir sorundur. Ekolojik üretime başlama talebi olan üreticinin teknik bilgi alabileceği kişi veya kuruluşlar tüm ülkede birkaç tanedir. Ülkemizde üreticilerin çoğunun küçük ve parçalı parsellerde üretim yaptığı ve kaynaklarının kıt olduğu düşünüldüğünde danışmanlık için ücret ödemesi mümkün olmadığı gibi kontrol ve sertifikasyon masraflarını karşılaması da zordur. İngiltere gibi bazı ülkelerde ücretsiz telefon hatları ile üreticilere 24 saat bilgi aktarılarak sorunlarına çözüm aranmaktadır.⁸¹

⁸⁰ Sekizinci Komisyon Raporu, <http://www.tarimsurasi.tarim.gov.tr>.

⁸¹ Uygun Aksoy, Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu, **Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım 2000 Vakfı**, Ankara, 2001, s. 6.

Ekolojik üretim küçük işletmelerden oluşan emek temelli bir yapıya uygundur. Ekolojik tarım yapısı itibari ile modern tarıma kıyasla 2-3 kat insan emeğine dönük bir üretim biçimidir. İşsizi bol, kırsal nüfusu yüksek, nüfusunun üçte biri tarımda çalışan Türkiye için yapısal olarak uygundur. Bilindiği gibi tarım işletmelerimizin yüzde doksanına yakını küçük işletmelerden oluşmaktadır.⁸²

Türkiye’de ekolojik tarıma özel bir destek sağlanmamaktadır. Fakat ülkemizde ekolojik tarıma ayrılan alanların sayısı hızla artmaktadır. Bunun en önemli nedeni sertifikasyon ve pazarlama işlemlerinin anlaşmayı yapan kuruluş tarafından karşılanması ve üreticiye pazar garantisi sağlamasıdır. Türkiye de sözleşmeli tarıma yönelik bir düzenleme olmasına karşın yapılan anlaşmalar tek taraflı fes edilebilir. Sertifika firmanın elinde bulunmaktadır. Anlaşmazlıklar nedeniyle üretim eğer sekteye uğrarsa üretime tekrar geçilebilmesi için 2-3 yıl daha beklemek gerekecektir.

2.3. Türkiye’de Ekolojik Tarımın Örgütlenmesi

2.3.1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ekolojik tarım ile ilgili doğrudan birimleri bulunan çok geniş örgütlenmeye sahip bir örgütlenme niteliğindedir. Bakanlık içinde ekolojik tarımdan sorumlu en önemli merkez kuruluşu birimi, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü’ne (TÜGEM) bağlı Alternatif Üretimler Dairesi’dir. Bu birim Organik Tarım Yasası’nın hazırlanması, Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Ulusal Strateji Raporu ve Eylem Planı hazırlığı ve bir çok eğitim, çalıştay organizasyonunu gerçekleştirmiştir. Gönüllülük esasına göre çalışan bu Komite, AB mevzuatı ile tamamen uyumlu olan ve 10 Haziran 2005’te yürürlüğe girmiş bulunan Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliği hazırlamıştır.⁸³

⁸² Kaan Benli, **Tarımda Her Şey Eksik Değil**,

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=161202&tarih=12/08/2005> (erişim:12.12.2005)

⁸³ Cengiz Aktar, Victor Ananias, **a.g.m.** , (erişim:15.1.2006)

2.3.1.1. Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi

Ekolojik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi; Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu (APK) Başkanının başkanlığında; Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Çevre Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi (İGEME), İhracatçı Birlikleri, Ziraat Odaları Birliği ve Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği Temsilcilerinden oluşmaktadır. Komite ekolojik tarımın geliştirilmesi ve uygulanması ile ilgili stratejileri belirlemek üzere yılda en az bir kere toplanır ve alınan kararları tavsiye niteliğinde olmak üzere Ekolojik Tarım Komitesine iletir.⁸⁴

Ulusal Yönlendirme Komitesi, ekolojik tarımın uygulanması ve geliştirilmesi, ve bu konudaki stratejilerin belirlenmesi, ekolojik tarım konusunda proje önerilerinin belirlenmesi ve araştırma önceliklerinin tespit edilmesi hususunda çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar yürütülürken gerek görülmesi halinde çalışma grupları oluşturulmaktadır.⁸⁵

Müteşebbisler, yetkilendirilmiş kuruluş kontrolünde çalışmaktadır. Müteşebbisler, kontrol ve denetim amacıyla bakanlık yetkilileri ile bakanlık tarafından yetkilendirilmiş kuruluşların yetkililerine, işletmeye giriş izni vermek ve muhasebe kayıtları ile diğer ilgili dokümanları göstermek zorundadır. Yetkilendirilmiş kuruluşlar, elde ettikleri bu bilgi ve belgeleri, bakanlık dışında üçüncü şahıslara verememektedir. Ekolojik ürün ve girdilerin etiket ve logoları yalnız ekolojik ürünler ve girdiler için kullanılmaktadır. İhracat sertifikası

⁸⁴ **Organik Tarım Nedir,** http://www.ekoses.com/ekolojikyasamportali/bpg/publication_view.asp?InfoID=146361&iabspos=9&vjob=vtype.6, (erişim: 26. 6. 2006)

⁸⁵ **10 Haziran 2005 Sayı : 25841 Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik,** <http://www.tarim.gov.tr/uretim/organiktarim/organik.doc>, (erişim: 19. 4. 2006)

olmayan ürün ve girdiler, organik ürün veya girdi adı altında ihraç edilememektedir.⁸⁶

2.3.1.2. Organik Tarım Komitesi

Organik Tarım Komitesi (OTK); Bakanlık Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü başkanlığında; Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı tarafından görevlendirilecek temsilcilerinden oluşur. Komite üye sayısı ile yukarıda adı belirtilen kuruluşlardan komiteye alınacak üye sayısını Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü belirler. Komite başkanlığı ve sekreteryası, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen Daire Başkanlığınca yürütülür. Bu komite ülkedeki ekolojik tarım faaliyetlerinin takip ve kontrolünden sorumludur. Bu nedenle kontrol kuruluşlarına çalışma izni verir, çalışmalarını denetler, Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 24. Maddesinde yer alan yaptırımları uygular, yaptığı çalışmalarda Ulusal Yönlendirme Komitesinin tavsiyelerini dikkate alır.⁸⁷ Organik Tarım Komitesinin görevleri;

- Yetkilendirilmiş kuruluş başvurularını değerlendirerek çalışma izni vermek, izin sürelerini uzatmak, izinlerini iptal etmek,
- Yetkilendirilmiş kuruluşları kodlamak, kontrolörleri, sertifikeleri kodlamak ve kimliklendirmek,
- Kontrolör ve sertifikeler yetkisi vermek, yetkilerini iptal etmek,
- Yetkilendirilmiş kuruluşların büro denetimini yapmak,
- Yetkilendirilmiş kuruluşlara, kontrolörlere ve müteşebbislere organik tarım mevzuatlarına aykırı hareket etmeleri halinde gerekli idari para cezalarının uygulanmasını Bakanlık Makamına teklif etmek,

⁸⁶ **Organik Tarım Yasa Tasarısı**, Meclis'te <http://www.bugday.org/article.php?ID=304>, (erişim:26.6.2006)

⁸⁷ http://www.tarim.gov.tr/arayuz/9/icerik.asp?fl=uretim/organiktarim/organik_tarim.htm, (erişim:15.1.2006)

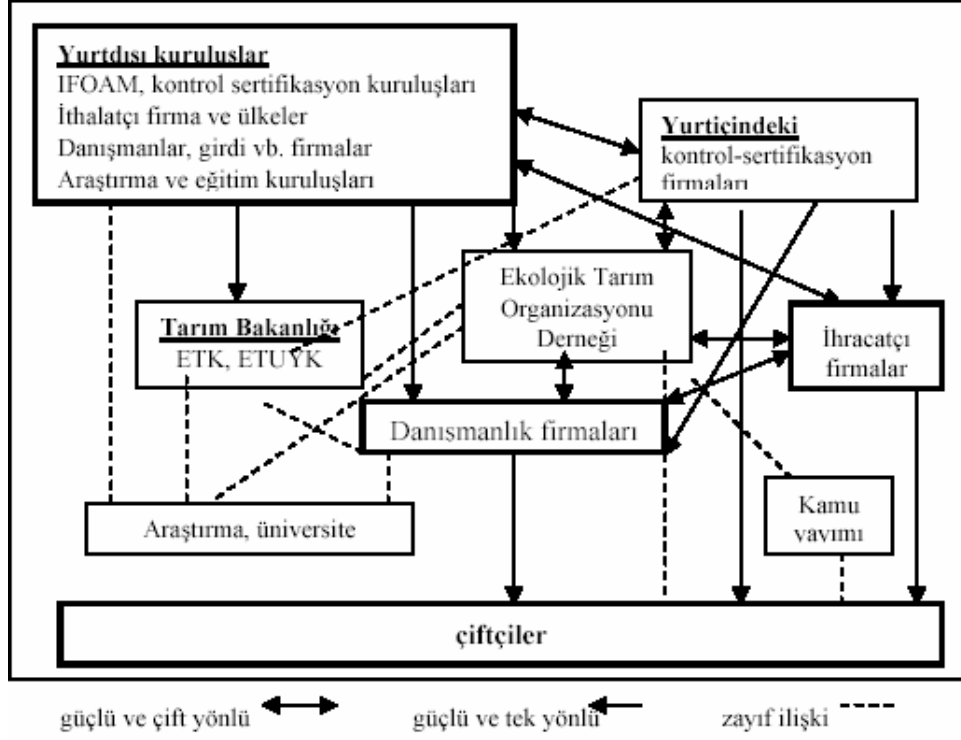
- Türkiye’de ekolojik tarımın yaygınlaştırılması, geliştirilmesi, tanıtılması konularında çalışmalar yapmak, ekolojik tarım konusunda eğitim, seminer, sempozyum, toplantı, kongre ve fuarların düzenlenmesini teşvik etmek, bahse konu etkinliklere katılmak ve katkı sağlamak,
- Uluslararası Organik Tarım mevzuatlarını izleyerek bu konudaki uyumun sağlanması için değişiklik çalışmaları yapmaktır.⁸⁸

2.3.2. Diğer Örgütlenmeler

Şekil 1 : Ekolojik Üretiminde Bilgi Akışı

Kamunun dışında özel teşebbüs ve sivil toplum örgütleri ekolojik tarım ile ilgili faaliyetlere katılmaktadırlar. Çeşitli organizasyonlar içinde yer alarak gelişmelere yön vermektedirler. Ekolojik üretimlerde bilgi akışı aşağıdaki şemadaki gibidir. Çiftçilerden bakanlığa sertifikasyon kuruluşlarından sivil toplum kuruluşlarından ve uluslar arası kuruluşlarından bir çok kuruluş bu iletişim ağı içinde yer almaktadır.

⁸⁸10 Haziran 2005 Sayı : 25841 Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, <http://www.tarim.gov.tr/uretim/organiktarim/organik.doc>, (erişim: 19. 6. 2006)

Bkz. Murat Boyacı, Buket Karaturhan'ın makalesinden "Ekolojik Üzüm Üretimindeki bilgi akışı" adlı şemadan yararlanılarak düzenlenmiştir.

Kaynak: Murat Boyacı, Buket Karaturhan, **Ekolojik Üretimde Tarımsal Yayım Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma**, <http://155.223.1.158/edergi/ziraat/2003/cilt40/s3/113-120.pdf>, (erişim:15.1.2006)

ETK: Ekolojik Tarım Yönlendirme Komitesi, ETUYK: Ekolojik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi

Ekolojik üretim alanında faaliyet gösteren özel teşebbüslerin hazırladıkları çeşitli projeler vardır. Bu projelerin başarılı olabilmesi için ulusal ve uluslararası kuruluşların desteğine ihtiyaç vardır. Avrupa Birliğine uyum sürecinde beklenen maddi yardımların alınması için ilgili konuda proje hazırlanması şarttır. Aksi takdirde alınması beklenen maddi yardımların büyük bir bölümü ya proje hazırlanmadığı için yada projelerin istenilen kriterlere uymamasından alınamayacaktır. Ekolojik tarım konusunda bilimsel araştırma ve proje üretilmesi için

üreticilerin çalışmalarını yoğunlaştırması gerekmektedir. Üretici çalışmalarına yön veren en önemli faktör tüketici davranışlarıdır. Türkiye’de tüketicilerin ekolojik ürünlerin nitelikleri konusunda bilgisi azdır. Bunun en önemli nedeni olarak tüketicilerin göremediği tehlikelere karşı duyarsız kalması ve sağlığa zararlı kimyasal katkı maddeleri ağırlıklı gıdalar hakkında kamuoyunun bilgisinin fazla olmaması gösterilmektedir.

Ekolojik üretimde uzmanlaşmış insan kaynakları, diğer birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yetersizdir. Ülkemizde hiçbir üniversitede çok disiplinli ortak ekolojik üretime ilişkin bir program bulunmamaktadır. Ziraat fakültelerindeki mevcut programlar ve eğitim çerçevesinde ilgili bazı konulara yer verilmekle birlikte ekolojik tarım konusundaki programların yeterince geliştirildiğini söylemek mümkün değildir. Fakat ekolojik tarımsal faaliyetlere yönelik eğitim programlarına yer veren ülkeler vardır.⁸⁹ Ekolojik tarımsal yapının aktif çiftçi katılımı ve yerelleşme özelliği önem taşımaktadır. Sözleşme yapılan firmaların dışındaki kaynaklarla ilişkiler zayıftır. Alternatif tarım yöntemlerinde ekolojik sınırların belirlenmesi, doğal predatörlerin saptanması gibi konularda yerel araştırmaların önemli olmasına karşın, etkinliği istenen düzeyde değildir. Kamu yayımından ekolojik ve sözleşmeli tarım konularında bilgilendirme, izleme, tarım politikalarının oluşturulması gibi işlevler beklenmelidir.

Ekolojik tarımın sağlıklı ve dengeli gelişimini gerçekleştirmek, ilgili birimleri bir araya getirmek, eğitim ve araştırmaları desteklemek amacıyla 1992 yılında ETKO

⁸⁹ Yunanistan’da liselerde ekolojik tarımla ilgili dersler okutulmakta Tunus’ta ise Chott Meriem’de ekolojik tarımla (hayvancılık ve bahçe bitkileri) ilgili 3 yıllık lisans programı bulunmaktadır. Birçok Avrupa ülkesinde ekolojik tarım bölümleri veya kürsüleri açılmıştır. Bazılarında lisansüstü eğitimin yanı sıra lisans programı da başlamıştır. İtalya’da CIHEAM/IAMB (Bari) de Akdeniz koşullarında organik tarım konulu lisans üstü eğitim programı 2000 yılından beri yürütülmektedir. ABD’de tamamen uygulamalı olarak yürütülen Ekolojik Tarım Master Programı devam etmektedir.(Uygun Aksoy, **Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu**, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım 2000 Vakfı, Ankara, 2001, s.6.)

(Ekolojik Tarım Organizasyonu) Derneği kurulmuştur. Dernek Ekolojik Tarımla ilgili tüm faaliyetlerde yer almakta ve destek vermektedir.⁹⁰

Ekolojik tarımın çevre koruma boyutu da dikkate alınarak özel ve sivil kuruluşlar tarafından çeşitli projeler gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda ETO Derneği tarafından İzmir'e içme suyu sağlayan Tahtalı Barajı su toplama havzasında tarımın baskısının azaltılması kapsamında alternatif bir yöntem olarak ekolojik tarım önerilmiş ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Küçük Ölçekli Projeler Desteğinde ekolojik tarımın uygulanabilirliğine ilişkin çalışmalarda bulunulmuş ve yöredeki üreticilere eğitim verilmiştir. Aynı şekilde Doğal Hayatı Koruma Derneği ve ETO ortaklığı ile Mersin Taşucu sulak alanında tarım baskısının azaltılması amacıyla benzer çalışmalarda bulunulmuştur.⁹¹

Tarım Bakanlığı gerekli kurallar bütünü, çeşitli yönetmeliklerle ortaya koymuştur. Ancak ekolojik üretim biçimlerinin benimsenmesi için, özel sektör girişimciliğinin ön planda olması kaçınılmazdır.

2.4. Ulusal Belgelerde Ekolojik Tarım

Ekolojik tarımla ilgili ilk düzenleme 18 Aralık 1994 tarih ve 22145 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmeliktir."⁹²

10.06.2005 tarih ve 25841 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmeliğin 8. maddesinde organik bitkisel üretim kuralları düzenlenmiştir.

⁹⁰ AB Neden Organik Tarım Tercih Ediyor?, <http://www.cine-tarim.com.tr/dergi/arsiv61/sektorel04.htm> (erişim:25.11.2005)

⁹¹ Güzel , a.g.e., s. 75.

⁹² AB Neden Organik Tarım Tercih Ediyor?, <http://www.cine-tarim.com.tr/dergi/arsiv61/sektorel04.htm> (erişim: 25.11. 2005)

Bu yönetmelik Türkiye'de ekolojik tarım yapan üreticilerin ürünlerinin ekolojik olarak değerlendirilebilmesi için gereklidir. Avrupa Topluluğuna ait Organik Tarım Yönetmeliği ile uyum sağlaması amacıyla yenilenmiştir. Yeni yönetmelik “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” adına olup, 11.07.2002 tarihinde 24812 sayılı resmi gazete ile yürürlüğe girmiştir. Ayrıca 08/09/2004 tarihli 25.577 sayılı resmi gazetede yayınlanan İyi Tarım Uygulamalarına ilişkin yönetmelikte ekolojik tarım ilkelerini destekleyen maddeler içermektedir. Organik Tarım Kanunu ise 01.12.2004 tarihinde meclisten geçmiş, 03.12.2004 tarihli 25659 nolu resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bun bağlı olarak kanun çıktıktan sonra “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte 10/06/2005 tarih ve 25.841 sayılı resmi gazetede bazı değişiklikler yapılmıştır.”⁹³

Kamu yönetiminde yeniden yapılanma sürecinde yerel mevzuatta yapılan değişiklikler daha önce merkezi yönetimin görevi olan hizmetleri ve sorumlulukları yerel yönetimleri görev alanına almıştır. Buna bağlı olarak yerel kurum ve kuruluşlar “Subsidiyerite” ilkesini uygulamaya başlayan birimler haline gelmiştir. Bu yapı değişikliğinin ekolojik tarımsal faaliyetler açısından önem taşıdığı görülmektedir. Örneğin bölgesel kalkınma ajansları yerel projelerin kabul edilmesinde DPT'ye yön verecek ve kaynak aktarımını bölgeye çekilmesini sağlayacak bir kuruluş niteliği taşır. Bu ajans ile ilgili düzenlemede yapılmış ve uygulamaya koyulmuştur.

2.5. AB ve Türkiye İlişkilerinde Ekolojik Tarım

AB'ye uyum sürecinde uygulanması gereken OTP ve bu bağlamda EURAGAP Protokolü, AB ve Türkiye ilişkilerinde ekolojik tarım politikalarını etkileyen diğer bir konudur. Uluslararası gelişmeler ışığı altında giderek daha güncel hale gelen gıda güvenilirliği ve standartlarının incelenmesi gerekmektedir. Bütün bu

⁹³ **TürkiyeOrganik Tarım Kanunu ve Organik Tarım Yönetmeliği**,
http://www.isiktarim.com/articles.php?tPath=6_8&osCsid=e8bd19609aa0b161b2731a21230853bd,
(erişim: 19. 4. 2006)

değerlendirmeler yapılırken ülkelerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapı göz önünde bulundurulmalıdır.

AB’liği ülkeleri içerisinde ekolojik tarımın en güçlü başladığı ülke Almanya’dır. 1930’ların ortasından itibaren ekolojik ürünler bazı mağazalarda satılmıştır. Bu durum 1960’lara kadar sürmüş ve 1970’li yıllarda doğal gıda hareketi önem kazanmış kendi çiftçi, işleyici, toptancı, doğal gıda mağazaları döngüsünü yaratmıştır. Asıl büyüme konvansiyonel gıda perakendecilerinin sisteme dahil olduğu 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yılların başında başlamış bunların pazara girmesiyle doğal gıda mağazalarının re-organize ve modernize olmasına yönelik itici bir güç oluşturmuştur. Müller ve Ruch tarafından başlatılan çalışmalar, bugün Almanya’nın en büyük ekolojik çiftçi birliği Bioland tarafından uygulamaya sokulmuş ve daha da geliştirilmiştir.⁹⁴

Avrupa ülkelerindeki gelişim, İkinci Dünya Savaşı ile birlikte yavaşlamış ancak bazı çevre dostu üreticilerin bireysel çabaları şeklinde devam etmiştir. Geleneksel tarımdan ekolojik tarıma geçişte Avrupa Birliğinin çevre politikalarına yönelik olarak geniş alanda daha az girdi kullanılarak yapılan tarımsal üretimi desteklemesi (2078 sayılı yönetmelik) ve daha sonraları 1991 yılında ekolojik tarımın çerçevesinin çizildiği 2092 sayılı yönetmeliğini yayınlaması öncü olmuştur. Ekolojik tarım 1990’lardan itibaren Avrupa da çok hızlı gelişme göstererek 1998 yılında Avrupa Topluluğu (AT) ve EFTA (European Free Trade Association) ülkelerinde 85.337 tarım işletmesinin ekolojik üretim yapmaları ile 2 milyon hektara ulaşmıştır. Tarım alanlarının %1.4’ü, tarım işletmelerinin ise %1.1’i ekolojik tarıma geçmiştir. Avrupa Topluluğu’nda bu ekolojik üretime geçiş sürecinde birim alan başına belirli bir destek sağlandığı için ekolojik üretimin hızla yayılması sağlanmıştır. Bunun en güzel örneği, ekili alanların %20’sinde ekolojik üretim yapan Avusturya’ dır. Ancak geçiş sonrası dönemde desteğin azaltılması veya kaldırılması,

⁹⁴ Güzel, a.g.e. , s. 17-18.

özellikle Portekiz, Fransa ve İspanya’da ekolojik tarım işletmelerinin sayısının azaltılmasına neden olmuştur.⁹⁵

AB kırsal kalkınma konusunda pek çok çalışma yürütmektedir. (Bkz. EK-5) ekolojik tarım AB’de kırsal kalkınma politikalarına entegre edilmeye çalışılmakta, kırsal kalkınmaya yapacağı katkılar açıklanmaktadır. AB’nin kırsal kalkınma politikalarına ekolojik tarımı entegre etme şeklinin de, bu güne kadar olan kırsal kalkınma politikalarından farklı olduğu dikkat çekmektedir. Bir çok araştırmacı da, ekolojik tarımda bu şekilde bir politika oluşturulması gereğini vurgulamakta, aksi taktirde geçmişte olduğu gibi, ekolojik ürün bolluğu nedeniyle üreticinin ürünü satamayacağı ve düşük fiyatlar nedeniyle ekolojik üretimin gelişmesinin olumsuz yönde etkileneceğini ifade etmektedirler.⁹⁶ Bazı Avrupa ülkelerinde ekolojik ürün pazarını geliştirmek için politikalar uygulanmaktadır.⁹⁷

⁹⁵ Ekolojik tarım işletmelerinin sayısı 1990-1999 yılları arasında Fransa’da 2730’dan 3750’ye, Hollanda’ 399’dan 681’e çıkarken İtalya’da 1300’dan 13937’ye Avusturya’da ise 1530’dan 19433’e yükselmiştir. Bu süre içinde İsviçre de 803’ten 4400’e çıkmıştır. Avrupa ülkelerinde 1990’lı yıllardan sonra Avusturya, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve İsviçre gibi ülkelerde ekolojik tarım hızla gelişmiştir. (Aksoy, **a.g.e.**, s. 4.)

⁹⁶<http://64.233.161.104/search?q=cache:t5ZJCQc2SFUJ:213.139.233.100/kurumsal/birimler/merkez/diatk/web/sunumlar/kirsal%2520kalkinma%2520organik%2520tarim.ppt+b%C3%B6lgesel+kalk%C4%B1nma+ekolojik+tar%C4%B1m+&hl=tr>, erişim: 10.1. 2006)

⁹⁷ Danimarka, Hollanda, İngiltere, Galler, Avusturya tüketicileri için dikkate aldığı projelerle ele aldığı yarım yönlü projelerle ekolojik tarım yönlü politikalar geliştirmekte, Pazar stratejileri belirlemektedir. (Koray Kısagüner, **Avrupa Birliği’ nde Kırsal Kalkınma Süreci ve Organik Tarım Ülkemiz İşletmeleri İçin Pazar Fırsatları**, <http://64.233.161.104/search?q=cache:t5ZJCQc2SFUJ:213.139.233.100/kurumsal/birimler/merkez/diatk/web/sunumlar/kirsal%2520kalkinma%2520organik%2520tarim.ppt+b%C3%B6lgesel+kalk%C4%B1nma+ekolojik+tar%C4%B1m+&hl=tr>, erişim: 10.1. 2006)

Ekolojik tarıma geçişte üreticilere sağlanan mali desteğin etkisi kaçınılmazdır. Ancak destekler, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. İtalya’da özellikle belirli bölgelerdeki yerel yönetimlerin desteği ile büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Ürün yelpazesinin ve pazarlama kanallarının çeşitlenmesi ile (süper marketlerde ailelere yönelik kasa içinde çeşitli sebze veya meyve satışları, restoranlar, catering servisleri, işleme sanayi) ekolojik tarıma geçişi hızlandırmaktadır. Avrupa ülkelerinde de gerek Avusturya gerekse İsviçre’de ekolojik ürünlerin süper marketlere girişi, üreticileri teşvik eden etkenlerin başında gelmektedir.⁹⁸

Ekolojik ürünlerin tüketicilerce talep edilmelerinde kişisel sağlığa ve özellikle çocuklarının sağlığına verdikleri önem, ilk sırada yer almaktadır. Almanya ve İngiltere yapılan bir anket çalışmasında, ürünlere talebin belirlenmesinde sağlık, Almanya’da % 70, İngiltere’de % 46 ile ilk sırada ifade edilmiştir. Almanya’da çevre % 10,30, lezzet % 13,24 ile ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. İngiltere’de çevre % 41, lezzet % 40, hayvan hakları % 26 ile sağlığı takip etmektedir. Ekolojik hayvan üretiminde hayvanlara açık havadar ve güneşli belirli bir alanın ayrılmasını ön görmesi nedeni ile Avrupa’daki hayvan severler arasında tercihte ilk sıralara doğru yükselmektedir.⁹⁹

Avrupa da, 18 Ekim 2004’te kâbul edilen Ekolojik Beslenme ve Tarımda Avrupa Eylem Planı (EAPOFF) ve 1 Ocak 2005’te yürürlüğü girmiş bulunan OTP reformu çerçevesinde, ‘İşletmeye Tek Ödeme (Single Farm Payment)’ adı altında, yalnızca ekoşartlılık (eco-conditionality) ilkesine göre belirlenecek olan yeni destek politikası, oluşturulmuştur. Ekoşartlılık çevre koruması, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı, ekilebilir alanların çevre ve tarımsal anlamda sağlıklı muhafaza edilmesi amacıyla 2000 - 2006 döneminde AB çiftçisine yılda 3.7 milyar euro destek öngörülmektedir.¹⁰⁰

⁹⁸ Aksoy, **a.g.e.**, s. 4-5.

⁹⁹ **y.a.g.e.**, s. 6.

¹⁰⁰ Cengiz Aktar, Victor Ananias, **a.g.e.**, <http://www.kobifinans.com.tr/article/articleview/61561/1/>, (erişim:15. 1. 2006)

Buna bağlı olarak AB’de tarım ilaçları kullanımında ortak vergi politikası uygulanırken ulusal ekolojik tarım politikaları ve birliğin üyelere yaptığı tarımsal desteklerde benzer bir ortak politika henüz tam olarak uygulanamamaktadır.

Birlik üyesi ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin eşit olmaması nedeniyle tarımsal destekleme konusunda henüz ortak standartlar uygulanamamaktadır. Ükelere ihtiyaçları doğrultusunda destekler verilirken imkanları doğrultusunda da yükümlülükler verilmektedir. AB bütünleşebildiği ölçüde ortak, bütünleşemediği durumlarda da uyum süreci tamamlanana kadar birlik üyesi ülkelerin kendi ulusal politikalarını uygulayabilmesine imkan veren bir altyapıya sahiptir.

AB, üyesi olan ülkelerin kamusal çıkarlarını küresel ve yerel gelişmeleri dengeleyerek belirlemeye çalışan bir topluluktur. Bu nedenle birliğe üye olmak isteyen ülkelerde kendi ulusal tarım politikaları ile birliğin ortak değerleri arasında da benzer bir uyum süreci gözetmesi, aday ülkelerin halklarının kamusal çıkarlarını en üst seviyede koruyacaktır. Türkiye’de uygulanan tarım politikalarına kamu yönetimi uzmanlarının yerel ve küresel gelişmeler doğrultusunda vereceği destekler sektörün gelecek stratejileri açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.

AB’ye uyum sürecinde Türkiye’de uygulanan ekolojik tarım politikalarının daha başarılı olabilmesi için öncelikle Türkiye’de ki ulusal tarım politikası değerlendirilmelidir. Ükelerin sosyo - ekonomik yapılarındaki farklılıklar sektörlere uygulanacak olan ulusal politikaları belirleyen en önemli değişkenlerden biridir.

Türkiye’nin bazı ülkelerle karşılaştırmalı olarak tarımsal işletmeler ve sektöre yapılan desteklere ilişkin oranları değerlendirdiğimizde 1998 yılında Tarımsal Desteğin GSMH ‘ ya oranı ABD’ de 1,1 AB’liğinde 1,4 ve Türkiye’ de 0,8

'dir. 2001 yılında ABD'de ve Avrupa ülkelerinde tarım sektörünü destekleme oranları değişmez iken, Türkiye'de bu oran 0,9 oranında azalmıştır.¹⁰¹

Bu durum sermaye, emek, teknoloji ve kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir. Maliyetlerin yüksek oluşu verimliliği de aynı ölçüde düşürmektedir. Ayrıca Türkiye'de işlenebilir toprakların büyük bir bölümü kamusal yatırımların yetersizliği, iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine gelişmesi ve göç gibi nedenlerle, üretim dışı kalmıştır.¹⁰²

- Türkiye'de ekolojik tarımsal faaliyetlerin desteklenmesi için Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'de yapılması gereken ekolojik tarımsal faaliyet sürdüren kişilere destek verilmesi Avrupa Birliğine tam üyelik yolunda Türkiye'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi açısından son derece önemlidir. Bununla beraber AB'ne tam üyelik için Türkiye'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi ve tam üyelik durumunda ortaya çıkabilecek gelişmeler aşağıdaki gibidir:
- Türkiye, kendi gıda güvenliğini sağladıktan sonra, AB'den farklı ekolojik yapısı nedeniyle AB tarımını tamamlayıcı bir üretim deseni oluşturmaya yönelmelidir. fındık, kuru üzüm, kuru incir, kuru kayısı gibi ürünler bulunmaktadır. Bu üretim deseni içinde
- AB'nin üretim açığı olan ekolojik ürünler gibi ve gelecekte ihtiyaç duyacağı ürünlere teşvikler arttırılmalıdır.¹⁰³

¹⁰¹ <http://www.tarim.gov.tr>, (erişim: 11. 12. 2005)

¹⁰² Gökhan Günaydın, **6. Teknik Kongreyi Sunarken**,

<http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/onsoz.pdf>, (erişim: 25. 7. 2005)

¹⁰³ Sibel Tan, İlkey Dellal, **Avrupa Birliği'nde Ortak Tarım Politikasının İşleyişi Ve Türk Tarımının Uyum Süreci**, TEAE, Ankara, 2003, s. 51-55.

- Türkiye sahip olduğu doğal zenginlik kaynaklarını yeni üretim yöntemlerini takip ederek verimli şekilde kullanması gerekmektedir. Bunun için öncelikle hedeflerin net olarak belirlenmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda Türk tarımında için ulaşılması gereken hedeflerde doğrudan ve dolaylı olarak ekolojik tarım ile ilgili olanlar aşağıda düzenlenmiştir.¹⁰⁴

Doğrudan Ekolojik Tarımla İlişkili olanlar:

- Ekolojik ve ekonomik açıdan sürdürülebilir biçimde bitki, hayvan, toprak ve su kaynaklarının kullanılması, doğal dengeyi bozmayan tarımsal üretim yöntemlerinin ve yaklaşımlarının uygulanmasına özen gösterilmesi ve özellikle tüketici taleplerine uygun, nitelikli ekolojik ürün üretiminin (Ekolojik tarım ürünleri gibi) geliştirilmesi,
- Tarımsal ekolojilerin korunması, su ve toprak kaynaklarının sürdürülebilir ve etkin bir biçimde kullanılması,
- Türkiye'nin çok yönlü biyolojik zenginliğinin moleküler düzeyde tanımlanması ve bununla ilgili veri tabanlarının oluşturulması,
- Ülkenin bu çok yönlü biyolojik zenginlik ve çeşitliliğe paralel olarak üretilen bu ürünlerin değerlendirileceği biçimde tarımsal sanayinin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi.

Dolaylı Ekolojik Tarımla İlişkili Olmayanlar:

- Yüksek kalite standartlarından ayrılmadan ve sürekli artan kalite arayışı ile verimliliğin artırılması, maliyetin düşürülmesi,
- Pazar taleplerine göre dünya normlarında üretim yapılması,
- Tarım ürünlerinde ve özellikle katma değeri yüksek tarıma dayalı sanayi ürünlerine öncelik verilerek üretim ve ihracatın artırılması,

¹⁰⁴ Kılınçer, Anıl, Erkal, Karaca, Kaya, a.g.e., <http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/054neset.pdf>, (erişim: 24. 7. 2005)

- Üretim yapısının değiştirilmesi, bu amaçla entegre tarım ve gıda bölgelerinin oluşturulması,
- Küçük üreticilerin bir araya getirilerek üretici ortaklıklarının oluşturulması, küçük üretim birimleri yerine, büyük ve modern işletmelerin oluşturulması.

Bu hedeflere ulaşabilmek için Bilim ve Teknolojinin tarımda değişimin, yenileşmenin ana eksenini oluşturduğu politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede tüm boyutları ile ele alınarak Türkiye Tarımsal Araştırma Alanı'nın oluşturulması yararlı olacaktır. Özellikle Avrupa Birliği ile birlikte uygulanacak olan "Ortak Tarım Politikasında" ihracatta üstünlük sağlanabilmesi içinde diğer ülkelerde üretilemeyen Türkiye ye özgü geleneksel ürünlerin pazar araştırmalarının yapılp ağırlık verilmesi ve ekolojik ürünlerin belirlenmesi gerekmektedir. AB ve Türkiye ilişkilerinde ekolojik tarım politikasını etkileyen ve günümüzde önemini hızla arttıran uluslararası kavramlardan bir diğeri de Gıda Güvenliği'dir.

Gıda üretiminde, "Gıda Güvenliği" ürünü kullanan tüketicinin mutlak talebidir. Bunu sağlamak için Gıda Güvenliği Kontrol Sistemi kurulmak zorundadır. HACCP (Hazard Analysis of Critical Points), Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları uygulandığı ülkeye önemli avantajlar sağlar;

AB ve Türkiye ilişkilerinde ekolojik tarım politikasını etkileyen gelişmelerden bir diğeri de EURAPGAP Protokolünün getirdiği standartlardır.

EURAPGAP Protokolü (Avrupa Perakendeciler Ürün Çalışma Grubu İyi Tarım Uygulamaları) AB perakendecilerin yurt içi ve yurt dışı kaynaklı tarımsal ürünlerde uygulamaya koyduğu minimum standartları kapsayan bir protokoldür. HACCP'in de kullanılmasını teşvik eden uygulamanın temeli üretim kararından tüketici sofrasına ulaşınca kadar ki süreci kapsamaktadır. 32 ülkede 40 sertifikasyon kuruluşu tarafından sertifikalandırma yapılmaktadır. Yakın gelecekte AB'ne meyve ve sebze ihracatı yapan tüm ülkelerden standartlara uyum talep

edilecektir. Kalite güvence sistemlerinden en çok kullanılan ISO 9000 standartlarıdır. EN-ISO 9000 olarak kabul edilen ISO-9000 ileri uluslar arası kalite güvenlik sistemi olarak geliştirilmiştir.

Dünyada IFOAM, FAO, ITC, WHO, DTÖ gibi uluslar arası kuruluşlar ekolojik tarımsal faaliyetlere yön verecek organizasyonlar niteliğini taşımaktadır. Ayrıca bu kuruluşlar uluslararası şirketlerin ekolojik ürünler pazarını yönlendirmesini engellemektedir. Özellikle IFOAM Dünya çapında ekolojik tarım hareketini temsil eden kuruluş olarak, ekolojik tarım ve gıda işleme temel standartlarını oluşturup bunları düzenli bir şekilde olarak güncellemektedir. Türkiye ye coğrafi yapısı ve biyolojik çeşitliliğe ve yerel halkın bilgisi niteliği ile ekolojik tarımsal faaliyetlere çok uygun ancak, ekolojik tarım yapılan alan itibariyle Avrupa Birliği ülkeleri kadar geniş bir ekolojik üretim alanına sahip olmayan bir ülkedir. Türkiye’de ekolojik tarımsal üretim miktarı ve çeşitliliği yurt dışından gelen taleplere göre şekillenmektedir.

Türkiye’de Tarım Bakanlığı bünyesinde oluşturulmuş komitelere bağlı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Bu komiteler ekolojik tarımla ilgili kanun ve yönetmeliklerin ve Avrupa Birliği uyum sürecine bağlı düzenlemelerin özel sektör, kamu, STK ve uzman birimler birlikteliğinde tartışarak hazırlamışlardır. Ekolojik tarımsal faaliyetlerin sadece yurt dışı taleplerine göre değil Türkiye’nin stratejileri açısından belirlenmesi konusu önem taşımaktadır. Ekolojik tarımsal faaliyetler çevresel ve kentsel, kırsal alanlar etkileri yönünden de dikkate alınmalıdır.

Son bölümde çalışmanın İzmir İli ölçeğindeki kentsel ve çevresel etkileri değerlendirilecektir. Dünya ve Türkiye’de ki ikinci bölümde incelenen konular ve birinci bölümde kavram ve özellikler bağlamında yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İZMİR İLİNDE EKOLOJİK TARIMSAL FAALİYETLER VE ETKİLERİ

İzmir M.Ö. 3000'de Tunç Çağını yaşayan ve Bayraklı'da oturan halk tarafından kurulmuştur. İzmir'in bilinen en eski limanı, İzmir'in ilk yerleşim bölgesi olan Tepekule adını taşıyan höyüktedir. Liman kenti, M.Ö.4. yüzyılın ikinci yarısına kadar varlığını sürdürmüştür. Pergamon, Efes, Teos, Milet, Priene, Aspendos, Olimpos gibi dünyaca ünlü liman kentleri, limanlarının yok olması ile tarih sahnesinden silinirken; İzmir, 5000 yılı aşan tarihi boyunca liman şehri olma özelliğini hiç yitirmemiştir.

İzmir kenti pek çok Avrupalının yaşadığı, bankaların olduğu, ticaretin yapıldığı bir kent olmuştur. İzmir'den işlenmemiş tarımsal ürünler ihraç edilip, Avrupa'dan işlenmiş ürünler karşılığında İzmir Limanına getirilmiştir.

1996- 2002 yılları arasını dikkate alan “İzmir ili Stratejik Planı “ İzmir Ticaret Odası tarafından hazırlanmıştır. Ancak bu planda henüz ekolojik tarım turizmi, eko turizm gibi kavramlar, hedefler ve stratejik yaklaşımlar dikkate alınmamıştır. Ancak planda, doğal koşulları dikkate alan, alternatif turizm¹⁰⁵ ve rekreasyon alanları ile İzmir'deki derelerin kimyasal ve biyolojik kirlenme eşiklerinin tespiti, kirlilik haritalarının çıkartılması konusunda proje hedeflerine rastlamak mümkündür.

İzmir'de yapılan çalışmalar açısından ayrı ayrı her ilçenin potansiyellerini belirleyen, İzmir İlçelerinin Alternatif Yatırım Olanaklarına İlişkin hazırlanan raporda sadece birkaç ilçe için ekolojik tarım ile ilgili önerilere rastlamak mümkündür. Raporda Foça ilçesi için ekoköy ağına üye olmak üzere ilk ekoköy

¹⁰⁵ İzmir Stratejik Planı (1996-2002) Kalkışa Geçiş Dönemi, İzmir Ticaret Odası, s.136

projesini Foça-Bağ arasında başlatmak “Gündem 21 İlkelerini” harekete geçirmek üzere geliştirilmiş, 1994 yılında kurulmuş olan ekoköy Gen ağı içinde yer alarak ekolojinin toplum ve iş yaşamı birlikteliğini sağlamaktan yana bir ekolojik köy kurulması projesini başlatmayı planlamayı belirtmiştir. Proje bir makine mühendisi ve televizyon programcısı kişilerin önderliğinde başlamıştır. Masrafların ortak karşılanması ürünün eşit olarak paylaşılması, katılımcıların arazi sınırlarının belirlenmemesi gibi alternatif yatırım modelini öngörmüştür.¹⁰⁶ Foça’ da bu projeyi öngören kişiler eğitim görmüş, ekolojik kavramını öğrenmiş kişilerdir. Esasen Foça’nın tarımsal ürün deseninin zenginliği de raporda vurgulanmıştır.

Söz konusu rapor Buca ilçesinin, Belen başı köyü için eko turizmi bir alternatif olarak sunarak ekolojik tarım ve ekolojik tarım turizmi konusunu gündeme getirmiştir. Buca kaynaklar Beldesi de Anıt Ağaca sahip olması yönüyle ekolojik turizm açısından dikkati çekici niteliktedir. Bununla beraber ekolojik tarıma vurgu yapılmamıştır. Seferihisar’da ekolojik mandarin, üretimi alternatif yatırım alanı olarak gösterilmektedir.¹⁰⁷

Tirede ise yeni neslin tarımsal faaliyet yürütmek istemediğine dikkat çekilmiştir¹⁰⁸.

Bozdağ da dağ turizmi Narlı dereye yayla turizmi alternatif yatırım yöntemi olarak dikkati çekmektedir.¹⁰⁹ Dağlık bölgelerde doğal ürünlerin toplanıp sertifikasyon kuruluşları aracılığıyla ekolojik ürüne dönüştürülmesi önem taşımaktadır.

Ekolojik tarım yapan üreticiler girdi maliyetlerinin düşük olması, ürün fiyatlarının yüksek olması ve satış garantisi nedeniyle ekolojik tarım yaptıklarını

¹⁰⁶ İzmir İlçelerinin Ekonomik Profili ve Alternatif Yatırım Olanakları , İzmir Ticaret Odası, Yayın no: 89, İzmir, 2000, s. 329.

¹⁰⁷ a.g.y., s.22, 711.

¹⁰⁸ a.g.y., s.771

¹⁰⁹ a.g.y., s.634, 840

ifade etmişlerdir. Ekolojik ürün üreticilerinin yalnızca %8.5 ' i ekolojik tarımı çevre ve insanlara dost üretin yöntemi olduğu için seçtiklerini belirtmişlerdir.¹¹⁰ Gökçenin yaptığı çalışmaya göre İzmir de ekolojik ürün çeşitliliği 73 çeşittir.

Yapılan çalışmalar sonucunda ürün değişikliği nedeniyle ilk etapta verimlilikte düşüş yaşanması beklenmektedir. Fakat ürünlerin yurtdışına ihraç imkanının yüksek olması ve ürünlerin ekonomik getirisinin daha fazla olması, bu eksikliği kapatması beklenmektedir. Havzanın % 24'lük bir alanını zeytinlikler oluşturmaktadır. Zeytin ihraç potansiyeli yüksek olan bir üründür. Aynı zamanda zeytin üretiminde kimyasal ilaç ve gübre kullanım oranı oldukça düşüktür. Bu nedenle ekolojik zeytin üretimi yapmak için gereken doğal şartların büyük bir bölümü zaten mevcuttur. Zeytin üretiminde ekolojik üretim standartlarının sağlanması ihracat gelirinin de artmasını sağlayacaktır. Havzaya ekonomik getirisi yüksek olan bir diğer üründe seralarda yapılan sebze yetiştiriciliğidir. Bu nedenle bölge halkını yeni üretim yöntemlerine yönlendirmek oldukça zordur. Bu nedenle havzada entegre ve biyolojik mücadeleye destek verilmektedir. Bu yöntem ekolojik dengenin korunmasına yardımcı olduğu gibi ilaç maliyetlerini de azaltmaktadır.¹¹¹

3.1. İzmir'de Ekolojik Tarımsal Faaliyetlerin Uygulanması

İzmir'de ekolojik tarımsal faaliyetlerin uygulanmasını değerlendirebilmek için genel olarak İzmir İlinde tarımla uğraşan nüfus ve tarımsal ürünler ile ilgili bilgilere değinmek önem taşımaktadır.

İzmir ilinde tarımla uğraşan nüfus oranı %19'luk oranla, yaklaşık olarak toplam nüfusun 1/5' ne denk gelmektedir. İzmir 86 tür bitkisel ürün çeşitliliği

¹¹⁰ E. OLHAN, Türkiye' de Bitkisel Üretimde Girdi Kullanımın Yarattığı Çevre Sorunları Ve Ekolojik Tarım – Manisa Örneği, A.Ü.Fen Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Aktaran Osman Gökçe, <http://www.omangokce.com>, (erişim: 5.12. 2006)Zerrin K.BEKTAŞ, Ege Bölgesi Organik Tarım Çalışmaları Uygulama Örnekleri, Uygun Havzalar ve Bölgeler, Potansiyel Sahalar, s. 3-4.

¹¹¹ Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu ,<http://www.yerelnet.org.tr/uluslararası/avrupakonseyanlasma7.php>, (erişim: 27. 4. 2006)

açısından zengindir. Tarım alanlarının toplam tarımsal alanlar içerisinde %31'lik payı oldukça yüksektir. Bütün bu rakamlar tarım sektörünün İzmir ili için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.Bkz. (Tablo 6)

Tablo:6 İzmir Tarımına İlişkin Genel Bilgi (2004)

Tarımla Uğraşan Nüfus Oranı	% 19
Çiftçi Ailesi Sayısı	151.000
Toplam Tarım Alanı	366.464 ha
Tarım Alanlarının Toplam Alan İçindeki Payı	% 31
Ürün Çeşitliliği	86 tür bitkisel ürün
	13 tür hayvan yetiştiriciliği
Ortalama İşletme Büyüklüğü:	14,45 da

Kaynak: 2004 brifing raporu, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/>, (erişim:17.4. 2006)

Ürün çeşitliliği açısından zengin olan İzmir' de incir üretiminin %17'si, zeytin üretiminin %14'ü, kiraz üretiminin %14'ü, üzüm üretiminin %7'si, domates üretiminin %7'si İzmir'de gerçekleştirilmektedir.¹¹² Bu ürünler ekolojik ürün olarak da üretimi yapılan ürünlerdir. Ancak üretim paylarının ekolojik olan ve olmayan üretimi içerdiğini söylemek mümkündür. Bu durum İzmir'in potansiyelinin ortaya konması bakımından önem taşımaktadır.

İzmir'de arazi özellikleri incelendiğinde toplam arazi varlığının sadece %30'u tarımsal üretime uygun özellikler taşımaktadır. Ayrıca, İzmir'in dünyada örnekleri çok sınırlı sayıda olan eşsiz ekolojik nitelikleri ve tarım alanlarından bir yılda iki defa ürün elde edebilme olanakları, kente önemli bir avantaj sağlamaktadır. Yüksek ekonomik getirisi olan diğer tarımsal ürünlerle birlikte seracılık dünyada ilk kez Balçova' da yapılmıştır.¹¹³

İzmir ili modern tarımsal faaliyetlerin uygulanması, örgütlenmesi ve geliştirilmesi vb. pek çok konuda Türkiye'nin ilk uygulayıcı şehri olmuştur. Bu örnek çalışmalardan biride ekolojik tarım üzerine yapılan çalışmalardır.

¹¹² 2004 brifing raporu, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/>, (erişim:17. 4. 2006)

¹¹³ http://www.izmir-yerelgundem21.org.tr/cg_13.htm, (erişim: 17. 4. 2006)

Türkiye’de ekolojik tarımla ilgili ilk araştırmalar 1990 yılında Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi tarafından çekirdeksiz kuru üzüm alanında başlamıştır. Bunu 1998 yılında kiraz ve seracılık alanındaki araştırmalar takip etmiştir. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı da bu konulardaki araştırmaları başlatmak ve koordine etmek amacıyla bünyesindeki araştırma enstitüleri, ETO Derneği ve üniversitelerin temsilcilerinden oluşan ekolojik tarım araştırmaları yürütme komitesini kurmuştur.¹¹⁴ Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO), Ekolojik Tarım hareketini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmek amacıyla 1992 yılında kurulmuştur. Aynı yıl içinde İzmir’de yapılan ‘‘2. Akdeniz Ülkelerinde Ekolojik Tarım Konferansı’’, ETO tarafından organize edilmiştir. Bu şekilde ekolojik tarım alanında ölkemizde yeni bir süreç başlamış olup, İzmir bu hareketin merkezi durumuna gelmiştir.

Ekolojik Tarım faaliyetlerinin ölkemizde ilk olarak Ege bölgesinde İzmir’de başlamış olması, ürün işleme tesislerinin büyük kısmının İzmir’de olması ve üretilen ürünlerin, büyük kısmının İzmir limanından ihraç edilmesi nedeniyle, organizasyon kuruluşları, kontrol ve sertifikasyon firmaları gibi ekolojik tarım sektörünün hemen hemen tüm kuruluşlarının merkez büroları, İzmir’de yer almaktadır.¹¹⁵ Rapunzel firması da İzmir’de ekolojik ürünlerin üretimi konusunda pek çok uygulamayı başlatan ilk firmadır.

Dünya’daki yoğun sağlıklı ürün talebi üzerine 1989 yılında Türkiye’de ki ilk resmi ekolojik tarım ofisi olarak, İzmir’de Rapunzel İrtibat Ofisi açılmıştır. Türkiye’de sadece ‘‘ekolojik ürünler’’in üretimi, işlenmesi ve ticareti ile uğraşan tek firma olan Rapunzel 1986 yılından günümüze kadar başarıyla sürdürdüğü çalışmalarını ve 1997’den bu yana sürdürdüğü ihracat firması kimliğini, talepler doğrultusunda iç piyasada da devam ettirmektedir. İsviçre kaynaklı IMO sertifika kuruluşu ile alışan Rapunzel, IFOAM’ın Türkiye’de ki ilk ve tek tam üyesidir. 2001

¹¹⁴ Güzel, a.g.e., s. 75.

¹¹⁵ **Organik Tarım**, http://www.bereketorganikgubre.com/organik_tarim.asp#turkiye , (erişim: 12. 12 .2005)

yılında ISO-9002 çalışmaları tamamlanmış olup, TÜV-Rheinland firmasından kalite sertifikası alan ilk ekolojik tarım üreticisi firmadır.¹¹⁶

İzmir ili ve çevresinde faaliyet gösteren çiftçiler, firmalar ve tüketicilerin katıldığı araştırma sonuçlarına göre; üreticilerin tamamı kendi arazilerinde üretim yapmaktadır. Üreticilerin yüzde 3'ü yalnızca ekolojik üretim yaparken, yüzde 5'i hem ekolojik hem de geleneksel üretim yapmaktadır. Geri kalanı da yalnızca geleneksel üretim yapmaktadır.¹¹⁷

İzmir iline bağlı ilçelerin arazi dağılımı bkz.(Tablo.7)'de yer almaktadır. Buna göre yüzölçümü bakımından İzmir'in en büyük ilçesi 172.000 ha alan ile Bergama'dır. Sırayla Ödemiş, Tire, İzmir İli Merkezi ve Menderes takip etmektedir. Bu ilçeler içerisinde tarım alan yüzdesi en yüksek olan ilçeler sırasıyla Torbalı, Bayındır, Selçuk, Aliğa ve Ödemiştir. Bu istatistikler ilçelerin toplam yüzölçümü ile tarıma ayrılan toprakları arasında bir paralellik olmadığını ortaya koymaktadır. İlçelerdeki orman ve fundalık alanların arazi dağılımı içerisindeki yüzdeler oranlarına baktığımızda sırasıyla Urla, Menderes, Karaburun, Selçuk ve ilçe merkezlerinin yer aldığını görmekteyiz. Bu oranlar göstermektedir ki İzmir ili ve çevresindeki bölgeler farklı coğrafik özelliklere sahiptir. Bu farklılıklar yükselti, yağış, denize uzaklık, toprak vb doğal faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ekolojik yaşam için pek çok alternatifi barındırması nedeniyle, İzmir ekolojik tarım uygulamalarına yeni geçen şehirlere örnek gösterilebilecek deneyimlere de sahip olmaktadır.

¹¹⁶ <http://www.rapunzel.com.tr/tarihce.htm>, (erişim: 18. 4. 2006)

¹¹⁷ Yeşim Eskici, **Eko Tarım Alternatif Çözüm**,
http://www.webnaturel.com/index.asp?alt_cat_id=60&cat_id=7&ayrintiid=921,
(erişim: 25. 11. 2005)

Tablo 7: İzmir İli Genel Arazi Dağılımı (2004)

İZMİR İLİ GENEL ARAZİ DAĞILIMI (2004)

İLÇELER	YÜZ ÖLÇÜMÜ (ha)	TARIM ALANI (ha)	ORAN (%)	ORMAN VE FUNDALIK ALAN (ha)	ORAN (%)	ÇAYIR MERA ALANI (ha)	ORAN (%)	DİĞR ARAZİ (ha)	ORAN (%)
MERKEZ	85.400	11.497	13,5	38.772	45,4	5.500	6,4	29.631	34,7
ALİAĞA	27.400	11.881	43,4	5.742	21,0	8.250	30,1	1.527	5,6
BAYINDIR	54.000	28.058	52,0	23.757	44,0	352	0,7	1.833	3,4
BERGAMA	172.000	44.029	25,6	57.135	33,2	20.000	11,6	50.836	29,6
BEYDAĞ	18.400	6.055	32,9	6.433	35,0	2.532	13,8	3.380	18,4
ÇEŞME	25.700	2.740	10,7	4.197	16,3	5.996	23,3	12.767	49,7
DİKİLİ	51.000	12.912	25,3	20.954	41,1	12.150	23,8	4.984	9,8
FOÇA	20.500	4.737	23,1	6.500	31,7	5.400	26,3	3.864	18,8
KARABURUN	48.400	3.766	7,8	25.825	53,4	200	0,4	18.610	38,4
KEMALPAŞA	65.500	23.418	35,8	32.203	49,2	105	0,2	9.774	14,9
KINIK	44.600	12.616	28,3	28.833	64,6	1.392	3,1	1.759	3,9
KİRAZ	57.200	15.785	27,6	21.426	37,5	9.200	16,1	10.789	18,9
MENDERES	77.500	23.331	30,1	45.454	58,7	550	0,7	8.165	10,5
MENEMEN	69.400	22.969	33,1	16.070	23,2	8.045	11,6	22.316	32,2
ÖDEMİŞ	101.600	34.589	34,0	38.569	38,0	26.200	25,8	2.242	2,2
SEFERİHİSAR	38.600	9.898	25,6	19.451	50,4	358	0,9	8.893	23,0
SELÇUK	28.000	13.635	48,7	13.549	48,4	110	0,4	706	2,5
TİRE	89.100	34.120	38,3	23.949	26,9	7.711	8,7	23.320	26,2
TORBALI	56.500	31.279	55,4	17.888	31,7	1.183	2,1	6.150	10,9
URLA	70.400	11.830	16,8	43.989	62,5	5.660	8,0	8.921	12,7
TOPLAM	1.201.200	359.147	29,9	490.693	40,9	120.894	10,1	230.467	19,2

Kaynak: <http://www.izmirtarim.gov.tr> , (erişim:12.12. 2005)

Tablo:8 İzmir İlindeki Tarım Arazileri Dağılımı

	Tarla Alanı	Sebze Alanı	Süs Bitkileri Alanı	Bağ Alanı	Meyve Alanı	Narenciye Alanı	Zeytin Alanı	Kavaklık Alanı	Nadas Alanı	Tar.Elv. Boş Arazi	TOP. TARIM ALANI
ha	165.360	46.627	641	22.828	21.039	4.360	81.935	2.269	3.408	17.997	366.464
%	45,12	12,72	0,17	6,23	5,74	1,19	22,36	0,62	0,93	4,91	100,00

Kaynak: 2004 brifing raporu, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/>, (erişim:17. 4. 2006)

(Tablo 7)'ye göre İzmir'in genel arazi varlığının % 30'unu tarım arazileri oluşturmakta olup; toplam 359.147 hektar tarım arazisi bulunmaktadır. (Tablo 8)' e göre Tarım arazilerinin kendi içinde incelenmesi ile % 45,12 tarla alanları, % 22,36 Zeytin alanları, % 12,72 sebze alanları, % 6,23 bağ alanları ve % 5,74 meyve alanları en fazla paya sahiptir. Bunun dışında narenciye, kavaklık alan, süs bitkileri gibi alanlarda yer almaktadır.

İzmir'de toplam üretim içerisinde % 25,7'lik oranla meyveler en çok üretimi yapılan ve en çok gelir getiren ürün olma özelliğini taşımaktadır. İlk üretilen ekolojik ürün niteliğini taşır. Çekirdeksiz kuru üzüm dahil olmak üzere İzmir'de üretilen meyve çeşitleri ve bunların üretim değerleri ekolojik tarımsal faaliyetlerin değerlendirilmesi açısından özel bir öneme sahiptir.¹¹⁸

İzmir'in ilçeleri çeşitliliği içinde barındıran her bir ilçenin farklı bir üründe uzmanlaştığı nitelikler taşımaktadır. Örneğin Kemalpaşa, Ödemiş, Tire, Selçuk ve Kiraz İlçeleri, İzmir İli genelinde meyve veren ağaç alanına sahip ilçelerdir.

Tarım Bakanlığının İzmir ili için yayınladığı ekolojik ürün verilerini karşılaştırıldığında 2003 yılında belirlenen çiftçi sayısı 1214 iken 2004 yılında bu sayı 1224'e çıktığı, üretim alanı ise 2003 yılında 10.169.82 ha. iken 2004 yılında 10.108.46 ha.'a gerilediği görülmektedir. Buna göre tarımda verimlilik artışının buna neden olduğunu söyleyebiliriz. Bu verimlilik artışında bölgede ekolojik ürün üretimi için yapılan çalışmaların katkısı oldukça büyüktür.

İzmir Tahtalı Havzasında yürütülen çalışmalar bölgede ki ekolojik tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. İzmir Tahtalı Havzasın da tarım başlıca geçim kaynağıdır. Bu nedenle hem tarımsal faaliyetlerin sürmesi hem de su kaynaklarının korunması için sentetik ekolojik tarım sistemine geçilmesi öngörülmektedir. Bu nedenle tarımsal yayım faaliyetleri konusunda Tarım

¹¹⁸ 2004 Brifing Raporu, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/>, (erişim:17. 4. 2006)

İl Müdürlüğünce yapılan çalışmalar sonucu öncelikle yayım organizasyonu geliştirilmiştir. Buna göre Menderes, Çileme ve Karaca Ağaç' ta gruplar oluşturulmuş olup, elemanlar görevlendirilmiştir. Bu gruplar çiftçilere ekolojik tarımı tanıtmak amacıyla düzenli olarak çiftçi toplantıları yapılmaktadır.¹¹⁹

İzmir İl Müdürlüğünce yapılan çalışmalardan biride Ekolojik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesidir. (EK-6) Tabloda da görüldüğü üzere çekirdeksiz kuru üzümle başlayan İzmir'de ki ekolojik ürün üretim süreci bugün ekolojik Sebze, ekolojik Zeytin, ekolojik Tıbbi ve Aromatik Bitkiler, ekolojik Biber, ekolojik Mantar, ekolojik Fiğ ve Arpa, ekolojik Mısır ve Soya, Bitki Zararlıları ile Mücadelenin Ekolojik Metotlarının, Yabancı Otlarla Mücadelenin ekolojik metotlarının araştırılması gibi çok çeşitli araştırma konuları ile devam etmektedir¹²⁰

3.2. İzmir İlinde Ekolojik Tarımsal Faaliyetlerin Etkileri

3.2.1 İzmir İlinde Kente Etkileri

İnsanların gıda güvenliği, artık yerel ve ülkesel düzeyde değil tüm dünya ölçeğinde ele alınmakta ve üretim ortamları olan tarım toprakların korunması için uluslararası önlemler geliştirilmektedir. Söz konusu bu durum İzmir'i, giderek artan nüfusa karşılık giderek azalan tarım arazileri ve azalan tarımsal ürünler sorununa sürüklemektedir. Zira içme ve kullanma sularının yer altı kaynaklarında depolanabilmesinde gerekli olan tek doğal varlık topraktır.¹²¹

¹¹⁹ **Organik Tarım ve Tahtalı Havzası**, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/organik/ekotahta.asp>, (erişim: 12. 12. 2005)

¹²⁰ **Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu**, <http://www.yerelnet.org.tr/uluslararası/avrupakonseyanlasma7.php>, (erişim: 27. 4. 2006)

¹²¹ http://www.izmir-yerelgundem21.org.tr/cg_13.htm, (erişim: 17. 4. 2006)

Uzun yıllar yaşanan plansız gelişmenin bir sonucu olarak İzmir’de yeşil doku yetersizdir. Son yıllarda kentin yeşil bakımından zenginleştirilmesi için . park-çocuk oyun alanı ve piknik alan sayısı arttırılırken, diğer taraftan da gerek İnciraltı bölgesinde gerekse de Egekent, Harmandalı, İzkent ve Evka toplu konut bölgeleri ile büyük site alanlarında, iklim koşullarına uygun çeşit bakımından zengin koruluklar ve kent ve kentlinin nefes alabileceği alanlar yaratılmaktadır.¹²²

Çarpık kentleşme ve yoğun göç nedeniyle Konak Merkez-Kemeraltı-Çankaya-Basmane-Alsancak aksında sıkışıp kalmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi, kentin yeni bir açılıma gereksinimi olduğu tespitinden hareketle Turan ile Alsancak Limanı gerisinde kalan 550 hektarlık alanının “3. İzmir Merkezi” olarak gelişmesi için planlamış. Ayrıca, “Kent Yenileme Projeleri” oluşturmuştur.¹²³

3.2.1.1. İzmir İlinde Kırsal Kalkınma

Avrupa Dağlık Bölgeler Şartı Taslağının amaçları arasında, geleneksel geçim kaynaklarına ek olarak üçüncü sektör turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi yer almaktadır.¹²⁴ İzmir ilinde ekolojik köy ve ekokent destekli turizm faaliyetleri Avrupa Dağlık Bölgeler Şartı Taslağının, doğal kaynakların korunarak ekonomiye kazandırılması hedefine uygundur.

3.2.1.1.1. İzmir İlinde Eko turizm Faaliyetleri Kapsamında Ekoköyler

İzmir İlinde ekolojik tarımsal faaliyetler kapsamında ekoköyleri inceleyebilmemiz için, Ekoturizm faaliyetlerinin yaygınlaştırılmasının İzmir ili ve çevresi üzerinde yaratacağı etkileri değerlendirmek gerekir. Ekoturizm faaliyetlerinin uygulandıkları bölgelerde daha çok olumlu etkiler yarattığı belirlenmiştir. Ekoturizmin bir yönü olan daha önceki deneyimlerde ortaya çıkmıştır.

¹²² <http://www.izmir.bel.tr/StandartPages.asp?menuID=1094&MenuName=Açıklama>, (erişim: 17. 4. 2006)

¹²³ <http://www.izmir.bel.tr/StandartPages.asp?menuID=1069&MenuName=Açıklama>, (erişim: 17. 4. 2006)

¹²⁴ Zerrin TOPRAK, “Avrupa Dağlık Bölgeler Şartı Taslağı, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Antlaşmalarında Avrupa Konseyi, İzmir, 2004. s. 182

Turizm faaliyetlerinin doğal ve kültürel kaynaklar üzerinde ki olumsuz etkileri ve bu etkilerin turizmin kendi geleceğini tehlikeye attığının anlaşılmasına başlanması ve bunun sonucunda vadeli kullanıma dayanan sürdürülebilir turizm, alternatif turizm, eko turizm, sorumlu turizm, yeşil turizm,yumuşak turizm, doğa turizmi gibi içerikleri hemen hemen aynı olan fakat farklı zamanlarda farklı isimlerle adlandırılan turizm türlerini gündeme getirmiştir.¹²⁵ Bu türlerden biri olan eko turizmin, kitle turizmine göre daha fazla tercih edilmesinin en önemli nedeni; eko turizmin çevreyi kirletmeden bölge halkına gelir sağlamasıdır.

Eko turizmin faaliyetleri sürdürülebilir turizmin ilkeleri ile örtüşmektedir. Bu nedenle ekoturizm uygulandığı bölgelerde uzun süreli olumlu etkiler yaratmaktadır. Ekolojik turizmin ilkeleri aşağıda ki gibidir¹²⁶.

- Çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek Seyahat edenleri bilgilendirirken her bir habitatın ekolojik dengedeki hayati rollerini benimsetmek
- Seyahatçiler ve yerel halk arasında hedef olarak koruma ile eko sistemlerin anlaşılmasını, kıymet verilmesini ve farkına varılmasını teşvik etmek
- Kültürel mirası korumak, yerel halkın gelenek ve göreneklerine saygı gösterme, onların mahremiyetine ve değerlerine saygı göstermek
- Seyahatçiler ve yerel halk arasında karşılıklı etkileşimi teşvik etmek

Eko turizmin sadece belirli yönleri ekolojik tarımla ilişkilidir. Ekolojik tarım birçok sektörle entegre edilebilir. Örneğin; gıda sektörünün paralel olarak gelişmesi eklenen değerini ülkede kalmasını sağlayacaktır. Ayrıca ekoturizm, yeşil otelcilik, tekstil, catering gibi sektörlerle entegre edilmesi gelişmeleri diğer sektörlerle de

¹²⁵ Nazmiye Erdoğan, **Çevre ve Ekoturizm**, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ankara, 2003, s.12.

¹²⁶ Nazmiye Erdoğan, **a.g.e.**, s. 115.

taşıyacaktır. Tüm bu hedefler için resmi, özel ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği, kaynak aktarımı ve kaynakların ortak olarak belirlenen önceliklere uygun olarak kullanılması ekolojik üretimi geliştirecek uygulamalardır.¹²⁷ Bu nedenle ekolojik tarım destekli ekoturizm modelleri, ekoturizmin yukarıda belirttiğimiz olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaktadır. Bununla beraber ekolojik tarımı sadece tarım ve çevre ikileminde değil, ekonomik ve sosyal etkenlerini de inceleyerek değerlendirilmesi gerekir.

Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, Türkiye'deki Ekolojik Tarım Çiftliklerinde Tarım Turizmi ve Bilgi ve İşgücü Takası Projesi'ni başlatmıştır. Deneme döneminde ziyaret programında 12 yöre ve 25 çiftlik yer almıştır. Birleşmiş Milletler GEF Küçük Destek Programı tarafından desteklenen proje, ekolojik yaşam hareketinin içerisindeki gruplar ve bireyler arasındaki iletişimi güçlendirmektedir. Kırsal nüfus ve şehirde yaşayan insanların ekolojik çiftliklerdeki deneyimlerini arttırmayı planlamaktadır. Çiftlikler de çiftçiler ve ziyaretçiler yeni bir aile içinde yer alır. Projenin kısa adı, (TaTuTa) tarım, turizm ve takas kelimelerini ilk hecelerinden oluşmaktadır.¹²⁸

Ekolojik tarımın geliştiği ülkelerde bu tür tarımın önemini gündemde tutabilmek için ekolojik tarım ürünlerinden yemeklerin hazırlanıp satıldığı, içinde lokantaların bulunduğu ekolojik tarım çiftliklerini insanlar gezip görmektedir. Yine bu çiftliklerde tüketiciler istedikleri ürünü kendileri hasat edip satın almaktadır. Bu suretle ekolojik ürünlerin tanıtılması ve pazarlanması sağlanmaktadır.¹²⁹

Bu nedenle İzmir ilindeki ekoturizm faaliyetleri, uygulamaları ile desteklenerek başarıyla uygulanabilir.

¹²⁷ Aksoy, a.g.e., s. 10.

¹²⁸ **Ekolojik Tatil**, <http://www.kesfetmekicinbak.com/gezi/others/01048/>, (erişim: 12. 12 .2005)

¹²⁹ **Organik Tarım ve Tahtalı Havzası**, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/organik/ekotahta.asp> , (erişim: 12.12.2005)

İzmir ili ve çevresinde Ta TuTa projesi kapsamında faaliyet gösteren ekolojik çiftlikler aşağıdaki gibidir:¹³⁰

- Abdullah TARLABÖLEN (Dereköy/Fethiye/Muğla/Ege) Çiftlik 2004 yılından bu yana ekolojik sertifikalı buğday, sebze ve pek çok meyve ağacı üretmektedir.
- Ali ŞENER (Tekelioğlu / Salihli/ Ege) Aile geçimini tütün ve 1990 yılından beri ekolojik bağcılık, buğday ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Ali Şener aynı zamanda Tekelioğlu köyünün muhtarıdır.
- Bahri ÇELİKOĞLU (Dereköy/ Fethiye/Ege) Aile geçimini ekolojik sertifikalı yem bitkisi, sebze ve bağcılıkla sağlamaktadır.
- Bayram TARLABÖLEN (Dereköy/ Fethiye/Ege) Aile geçimini ekolojik sertifikalı meyve, sebze ve buğday ile sağlamaktadır.
- Birol KOYUNCU (Dereköy/ Fethiye/Ege) Aile geçimini ekolojik sertifikalı sarımsak, buğday ve mısır ile sağlamaktadır.
- Duray YÜKSEL (Dereköy/ Fethiye/Ege) Aile geçimini ekolojik sertifikalı meyve, sebze ve buğday ile sağlamaktadır.
- Dursen DEMİR (Dereköy/ Fethiye/Ege) Aile geçimini 2004 yılından beri ekolojik sertifikalı fiğ, üzüm, soğan, zeytin, ve buğday ile sağlamaktadır.
- Vehbi ERSÖZ (Başmakçı/Ege) Ekolojik sebze üretilmektedir.
- Jülide ADALAR (Davutlar/Kuşadası/Ege) Ekolojik sebze ve üretilmektedir.
- Ali –Burcu SOMER (Datça/Ege) Ekolojik sebze ve meyve üretilmektedir.
- Mustafa ŞENER (Tekelioğlu/ Salihli/Ege) Ekolojik üzüm, zeytin, ve tütün üretilmektedir.
- İbrahim Sezen (Tekelioğlu/ Salihli/Ege) Ekolojik üzüm, zeytin, ve tahıl üretilmektedir.
- Emre KARABACAK (Fethiye/Ege) Eko Pansiyon,
- Ahmet KİZEN(Yanıklar/Fethiye/Ege) 42 dönümlük arazide sertifikalı ekolojik ürün üretilmektedir.
- Erol SCOTT(/Fethiye/Ege) Ekolojik sebze ve meyve üretilmektedir.
- Sinan Anadolu(/Fethiye/Ege) Ekolojik sebze ve meyve üretilmektedir. Geleneksel yöntemle kendi zeytin yağlarını hazırlıyorlar,

İzmir İli ve çevresinde ki ekolojik çiftlikler özellikle Muğla İlinin Fethiye ilçesinde ağırlıklı olmak üzere Kuşadası, Salihli İlçelerinde de bulunmaktadır.

¹³⁰ <http://www.bugday.org/tatuta/farm/Detail.php?ID=65&lang=TR>,(erişim: 20.1.2007)

Muğla'nın Fethiye ilçesinde ağırlıklı olarak Tatuta Çiftliklerinin bulunmasında; TATUTA çiftliklerinin ikinci bileşenini oluşturan turizm faaliyetleri, önemli bir nedendir.

Ekolojik çiftliklerin hepsinin İzmir ili sınırları içerisinde değil, çevresinde olduğu görülmektedir. Bu nedenle destekli eko turizm faaliyetleri kırsal bölgelerde kalkınmayı da olumlu yönde etkilemektedir. İzmir de bu projelerin geliştirilmesi için gerekli doğal coğrafi özellikler ve altyapı vardır.Esasen İzmir bir TATUTA Projesine sahip olmasa bile sertifikasyon firmaları aracılığı ile ekolojik tarımsal faaliyetlere yön vermektedir

İzmir' de doğal ürünlerden fıstık çamı kabuklu bir yemiş olması nedeniyle ekolojik ürün niteliğine dönüştürülebilecek dünya pazarında önemli bir yere sahip bir üründür. Kozak Yaylası kırsal alanlar ve köyler açısından İzmir'in en zengin köylerinden bir kaçına sahiptir. Bu köylerden yukarı bey ve kaplan köyleri zenginliklerini korurken yeni ağaçlandırma bilimiyle Orman Bakanlığının orman arazisinden paylar vererek Çam avlu, Terzihaliller, yukarı Cuma gibi köyler gelecekte bu ürünün yetiştirilmesinde ve kazanç alda edilmesinde en çok paya sahip olduğu görülmektedir. Ancak Kozak Yaylasında Köyler Agro ormancılık denen yani tarımsal ormancılık faaliyetlerini bir arada yürütmektedir. Köylerin en önemli problemi ürünlerinin pazarlanması konusunda yeterince bilgiye sahip olmamalarıdır. Pazarlama ve örgütlenme orman köylerinde faaliyetlerin geliştirilmesi açısından son derece önemlidir.¹³¹

Sonuç olarak İzmir ilinde ekolojik tarımsal faaliyetlerin gelişmesi için yapılması gerekenler aşağıda belirtilmiştir:

- İzmir de arazilerin küçük ve parçalı olmasını yarattığı sorunu çözebilmek için bölgedeki tarımsal üretim planlamasının ilgili kurumlar tarafından yapılmış olması gerekmektedir.
- İzmirli Çiftçiler benzer ürünlerin üretimi konusunda teşvik edilmelidir. Ekolojik tarımsal faaliyetlere yönelik çalışmalar,Tarım İl

¹³¹ ATAK, a.g.t. , s. 134-147.

Müdürlükleri, Belediyeler, Muhtarlıklar, Bölgesel Kalkınma Ajansları gibi bölgesel örgütlenmeler ve tarım kooperatif ile birlikte yapılmalıdır.

- İzmir de Sözleşmeli üretim yapan üreticilerin sözleşme aleyhine olan durumun lehlerine dönebilmesi için ekolojik üretim yapan çiftçilerin örgütlenmesi gerekmektedir.
- İzmir de ekolojik ürünlerin pazarlama aşamasında, primlerin araçlardan çok üreticiye yansması için yerel ve bölgesel örgütlerin desteği ayrıca üreticilerin kendi pazarlama ağlarını kurması gerekmektedir.
- İzmir de ekolojik tarıma yönelik organize sanayi işletmelerinin kent çevresinde değil de, kırsal bölgelerde kurulması işletmelerin ucuz işgücü taleplerini karşılayacak ayrıca hammaddeye daha yakın üretimin yapılmasını sağlayacaktır.
- İzmir de stoklama ve depolama yatırımlarının artması özellikle kuru taneli ürünlerin pazarlanmasında verimliliği arttıracaktır.
- İzmir de ekolojik ürün üretimde gerekli olan zirai alt yapı desteğinin sağlanması için tarım il ve ilçe müdürlüklerinin çalışmaları desteklenmelidir.
- İzmir ilinde İç piyasa da talebi arttırmak için tüketici bilinçlendirilmeli yazılı ve görsel basında yayınlar atırılmalıdır.
- Ekolojik ürünlerin arasına katılan geleneksel ürünlerin ortadan kaldırılması için ürünlerin etiketleme, paketleme ve pazarlama aşamalarında denetimler arttırılmalıdır.
- İzmir de ulusal ve uluslararası denetim sisteminin yetersiz kaldığı durumlarda yerel ve bölgesel örgütlerin denetleme organları daha aktif hale getirilmelidir.
- İzmir de ki ekolojik ürünlerin pazarlanmasında büyük marketlerin talep ettiği ürün sürekliliğinin sağlanabilmesi için, kamu, özel sektör

ve sivil toplum örgütlerinin desteği ve yönetim ilkelerine uygun bir çalışma disiplini ile ulusal ve uluslar arası bilgi deneyimler, yerel ve bölgesel örgütleri daha aktif hale getirerek kullanılmalıdır.

- İzmir de özellikle ETO derneğinin başlattığı ekolojik tarımı geliştirmeye yönelik bilimsel çalışmalar, üniversitelerin ziraat fakülteleri dışında ilgili fakülte ve bölümleri tarafından da desteklenmelidir.

Yukarıda belirttiğimiz önerilerin başarılı olabilmesi için Belediyeler, Bölgesel Kalkınma Ajansları, Tarım İl Müdürlükleri, Tarım Kooperatifleri ve özel sektör yönetişim ilkelerine uygun olarak çalışmalıdır.

3.2.1.1.2. Kent Tarımı Uygulamaları ve Ekokentler

Nazım İmar Planı; bölge ve çevre düzeni planlarına uygun olarak haritalar üzerine yine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak çizilen ve arazi parçalarının genel kullanım biçimlerin, başlıca bölgelerin gelecekteki nüfus yoğunluklarının, gerektiğinde yapı yoğunluğunu, çeşitli yerleşme alanlarının gelişme yön ve büyüklükleri ile ilkelerini, ulaşım sistemlerini ve problemlerinin çözümü gibi hususları göstermek ve uygulama imar planlarının hazırlanmasına esas olmak üzere düzenlenen, detaylı bir raporla açıklanan ve raporu ile beraber bir bütün olan plandır.¹³² Çevresel faktörlerden doğrudan etkilenen ekolojik üretim yönetiminin başarıyla uygulanabilmesi için, il genelinde uygulanan politika ve planlar, disiplinler arası bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir.

Kentler üretim biçimindeki değişimle doğmuş ve üretim güçlerindeki gelişme ile değişmektedir. Batıdaki kentlerin ilk ortaya çıktığı Ege ve adalarının tarıma elverişli topraklarının sayısının az olması nedeniyle bölge halkı ticaret ve madencilikle uğraşarak geçimini sağlamaktaydı. Egeliler artan nüfusunu tarım ürünü fazlası ile karşıladığı için ticaretten elde edilen gelire tarım ürünlerinin ithalatını yapmaktaydı. İzmir ilinin kuruluş tarihi ilk çağa kadar uzanmaktadır. Tarihi süreç

¹³² <http://www.ankara-bel.gov.tr/mahalli/48.htm>, (erişim: 27.6.2006)

içerisinde İzmir sahip olduğu doğal imkanları da kullanarak dış ticaret merkezi haline gelmiştir. Yabancı sermayenin bölgeye olan yatırımlarının artması İzmir'in zamanla bu işlevini daha fazla ön plana çıkarmıştır. Bu nedenle İzmir uluslar arası gelişmelerden en hızlı etkilenen şehirlerden biri olmuştur. Bu nedenle yerel yöneticiler pek çok konuda olduğu gibi İzmir'in değişen ve artan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yeni çözüm yolları aramakta ve yasal mevzuatta bu değişiklikler hayata geçirilmektedir. Bu değişikliklerden biride 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasasıdır.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırlarına 10 ilçe ile 38 adet ilk kademe belediyesi daha katılarak, bağlı belediye sayısı 57'ye yükselmiştir. Büyükşehir Belediyesi sorumluluk alanının yüzölçümü 5 kat artmıştır.¹³³

Buna göre İzmir'e bağlı belediyelerin sayısının artması İzmir Büyük Şehir Belediyesinin hizmet alanının, sadece coğrafik olarak genişlemesi anlamına gelmemektedir. İzmir Büyük Şehir Belediyesi, geçimini tarımdan sağlayan kırsal nüfusun sorunlarını da çözüme görevini üstlenmiştir. Bu gelişme bölgesel kalkınma ve kırsal kalkınma konularını daha fazla gündeme taşımaktadır. Bu nedenle 5216 sayılı Belediye Kanunu, metropoliten kent anlayışından çok metropoliten bölge kavramını ön plana çıkarmaktadır.

2005 Kentsel Bölge Nazım İmar Planı Taslağında ön plana çıkartılan problemler şunlardır:¹³⁴

- Yığılmış merkez kentin performans kriterlerini karşılayabilme sorunu,
- Kent dışında, kente bitişik olan aynı zamanda bütünüyle kırsal özelliklere sahip bulunmayan bölgenin yapılaşma sorunu,

¹³³ <http://www.izmir.bel.tr/StandartPages.asp?menuID=1114&MenuName=Master%20Plan>, (erişim: 19 .4. 2006)

¹³⁴ **2005 Kentsel Bölge Nazım İmar Planı**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Planlama müdürlüğü, İzmir, s. 15, 16, 17

- İzmir kent bütünü içerisinde gücünü değişik yasal düzenlemelerden alan bağımsız otoriteler eliyle üretilmiş bağımsız planlar ve projeler meselesidir.

İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı çeşitli program alanları ve kentsel gelişme alt yöreleri oluşturmuştur.

- İzmir Kent Merkezi Ana Program Alanı
- Aliağa Program Alanı –Kuzey Kentsel Gelişme Alt Yöresi
- Kemal Paşa Program Alanı -Doğu Kentsel Gelişme Alt Yöresi
- Torbalı Program Alanı Güney Kentsel Gelişme Alt Yöresi
- Urla Program Alanı- Batı Kentsel Gelişme Alt Yöresi
- Yeşil Kuşak Program Alanı
- Turizm Koridorları Program Alanı

Yukarıda belirtilen gelişme yöreleri arasında ekolojik tarımsal faaliyetleri destekleyebilecek nitelikte roller verilen alanlar yer almaktadır. Kemal Paşa Program Alanı -Doğu Kentsel Gelişme Alt Yöresi ve Torbalı Program Alanı Güney Kentsel Gelişme Alt Yöresine tarım ve sanayi kent kimliği verilmiştir. Yeşil Kuşak Program Alanı kendi içinde altı bölüme ayrılmıştır. Gediz havzası bu bölümlerden biridir ve kentin saçaklanmasını engelleme ve ekolojik tarım üretim yapma rolü verilmiştir. RAMSAR Sözleşmesindeki listeye dahil edilen Kuş Cenneti ve yakın çevresi eko turizm ve doğal yaşam parkı olarak önerilmiş ayrıca bölgenin tarımsal kimliğinin desteklenerek korunması için DSİ sulama projelerinin hayata geçirilmesi çalışmaları da ekolojik tarımı destekleyen uygulamalardır.¹³⁵

2004 yılı verilerine göre İzmir’de en çok meyve ve zeytin üretilen ilçeler belirtilmişti. Bu kaynak dikkate alındığında ilçelerin 2005 İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı Taslağında hangi rolleri üstendiğini karşılaştırdığımızda İzmir ilinin gelecek yıllarda ekolojik tarım konusunda üstlenebileceği altyapı imkanını değerlendirmek daha kolay olacaktır.

¹³⁵ **2005 Kentsel Bölge Nazım İmar Planı**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Planlama müdürlüğü, İzmir, s. 28, 29, 31, 36

- Meyve üretiminde birinci sırada yer alan Kemalpaşa ile zeytin üretiminde beşinci sırada yer alan Torbalı, Manisa'nın nüfus çekici merkezi olarak nitelendirilmiştir.
- Kemalpaşa ve İzmir'in doğu aksında aşırı su kullanımına yönelik sanayi türlerinin kısıtlanması ve gelişmenin bu askatta önlenmesi gerektiği belirtilmiştir.
- Kemalpaşa Organize Sanayi Bölgesine hizmet edecek merkezi arıtma tesisinin oluşturulması amaçlanmaktadır
- Torbalı yolu üzerine hafta sonu ve gününbirlik konaklama tesislerinin yer alması planlanmaktadır.

Ekolojik tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi yönünde meyve ve zeytin ağaçlarının ne kadar önemli olduğu İzmir'in ticari gelirlerinde de net olarak görülmektedir. Yukarıda doğrudan ekolojik tarım uygulamalarını yönlendirecek bir programdan bahsedilmemekle birlikte bölgedeki tarımsal faaliyetleri olumsuz yönde etkileyebilecek kirlilik unsurlarından kaçınılmıştır. Kemal paşa ve Torbalı ilçelerinde kurulacak olan ekolojik çiftliklerle bölgenin turizm gelirlerinin artması sağlanabilir Bölgenin sahip olduğu meyve ağaçlarının sağladığı yeşil görüntü eko-turizm faaliyetleri konusunda yapılacak yatırımların maliyetini azaltacaktır.

- Meyve üretiminde Selçuk dördüncü sırada yer alırken zeytin üretiminde ise ikinci sırada yer almaktadır. Planlamada ise Selçuk ilçesine turizm amaçlı bir rol öngörülmüştür.
- Zeytin üretiminde Bergama üçüncü sırada yer almakla birlikte kent planlarında turizm amaçlı bir rol öngörülmüştür.
- Seferihisar zeytin üretiminde İzmir genelinde dördüncü sırada yer almaktadır. Seferihisar, Ahmet Beyli – Selçuk ilçeleri arasında turistik hac yolunun geçtiği yer olarak planlanmıştır.

Selçuk, Bergama, Seferihisar ilçelerinin tarımsal potansiyelleri ekolojik tarım uygulamaları için gerekli altyapıya sahiptir. 2005 İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planının Taslağı' da bu ilçelere turizm faaliyetlerine yönelik roller verilmesi bölgedeki

ekolojik dengenin korunması açısından olumlu bir adımdır. Fakat turizm amaçlı yatırımların en az sanayi yatırımları kadar ekolojik dengeyi bozabileceğini gösteren deneyimler de mevcuttur. Bu nedenle bölgeye yapılacak her türlü yatırım faaliyetinin ekolojik dengeyi koruyacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu çalışma göstermektedir ki İzmir ili, ekolojik tarım potansiyelini sadece tarımsal bir yöntem olarak görmemekte ekolojik tarımın uygulandığı bölgelerde yaratabileceği sosyal ve ekonomik katkıları göz önünde bulundurabilmektedir. Ekolojik tarım üretim yöntemi çevre düzeni planlarında kent ve kırsal problemlerine kalıcı çözümler üretebilmek için önerilmektedir. Nazım İmar Planları çevre düzeni planlarına uygun olarak hazırlanmalıdır. Bu nedenle İzmir İli Kentsel Bölge Nazım İmar Planı Taslağı ile birlikte değerlendirdiğimiz çevre düzeni planı, ekolojik tarım üretim yöntemi ile uyum göstermektedir.

3.2.1.2.Yoksulluğun Azaltılması Sürecinde Sosyal ve Kültürel Etkiler

Ekolojik tarımsal faaliyetlerin İzmir İli ve çevresinde yoksulluğun azaltılmasında çözüm yolu olarak değerlendirilebilmesi için öncelikle tarım sektörünün sosyo- ekonomik yapıya etkilerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

İzmir ili çevresinin tarımsal istihdam oranı, İzmir ili tarımsal istihdam oranından daha fazladır. İzmir ili ticaret sektöründe daha ön sıralarda yer almaktadır. Fakat İzmir ticaret kaynağını İzmir çevresindeki illerden sağlamaktadır. Bu nedenle İzmir ili ve çevresi bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

Ekolojik tarım Türk tarımının sorunlarının aşılmasında önemli bir şans olarak belirtilmekte bazı bölgelerimizde üretilen ürünlerin ise ekolojik tarım koşullarına yakın yöntemlerle üretiliyor olması ve gelişmiş ülkeler de ekolojik ürünlere talebin artması ve ekolojik tarımın emek yoğun bir üretim tekniğine sahip olması nedeniyle istihdamı arttırıyor olması esasen ülkemize pek çok avantajlar sağlamaktadır.¹³⁶ Özellikle İzmir sahip olduğu avantajlar nedeniyle kırsal kalkınmasını geliştirecek

¹³⁶ Yaşar UYSAL, **Küreselleşme Ve AB' ye Tam üyelik Perspektifinde Ege Ve Türkiye Tarımında Yeniden Yapılanma**,EGİFED Yayın.1, Temmuz , 2006, s..28, 29

kırsal alanda yoksulluğu ve buna bağlı olarak göçü engelleyerek kentsel sorunlara çözüm üretmektedir.

İzmir'in dağlık köyleri en fakir köylerindedir. İzmir de şehir içinde köyden ilçe ve il merkezine göç vardır. Dağ köylerine ve ilçelere sağlanacak istihdam olanakları bu göç hareketinin önlenmesine yardımcı olacaktır.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) verilerine göre, İzmir kent merkezinde 2000 yılında yaklaşık 647 bin kişi istihdam edilirken bu sayı ekonominin yüzde 10'a yakın küçülme yaşadığı 2001 kriz yılında 622 bine geriledi ve İzmir kentinde istihdam yüzde 4'e yakın düşüş göstermiştir. DİE verilerine göre, İzmir kentinde 2000 yılında yüzde 9.2 olan açık işsizlik, Türkiye kent işsizliği olan yüzde 8.8'in üstündedir. Kriz yılı 2001'de İzmir'deki açık işsizlik yüzde 12.8 ile Türkiye ve Ege kent işsizliği ortalamalarının üstündedir. İşsizler içinde eğitilmiş nüfusun oranına bakıldığında Türkiye kentsel kesiminde yüzde 31.2 olan eğitilmiş işsiz gençlerin oranının Ege'deki işsizler içindeki payının 2002'de yüzde 35.4'e, İzmir kentinde ise yüzde 39.7'ye çıkmıştır.¹³⁷

Ekonomik krizler İzmir'i, 2000-2002 yılları arasında Türkiye genelinin de üzerinde bir oranda olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle eğitilmiş nüfus en çok iş kaybına uğrayan kesimdir. İzmir ili çevresi tarımda pek çok ürünün en önemli üreticisi olmasına karşılık bu konuda sahip olunan avantajlarını sanayileşmeye aktaramamıştır. Yeni pazarların bulunamaması, uygulanan yanlış tarım politikaları gibi nedenler bölgede tarıma dayalı gelir kaybına neden olmaktadır. Bu gelir kaybı, tarıma dayalı sanayi dalları başta olmak üzere pek çok sektörde etkisini göstermektedir. İzmir ili ve çevresinde yoksulluğun en önemli nedeni olan işsizliğin önüne geçilmesi için tarım sektörüne gereken desteğin verilmesi gerekmektedir.

¹³⁷ **Ege Ekonomisi Düzeliyor Ama**, <http://www.kuzeyege.net/arama/593/haber1.htm>, (erişim: 30. 04. 2006)

Köyden kente göç olgusu özellikle büyük şehirlerde yaşanmakta olan sosyal sorunların temelinde yatan işsizliğin başlıca nedenidir. İzmir son yıllarda önemli oranda iç göç alan şehirlerden biri olmuştur. Her yıl 100 bin kişinin katıldığı İzmir'de iç göçle birlikte asayiş, istihdam ve kaçak yapılaşma konusunda sorunlar giderek çoğalmış, şehir artış gösteren nüfusa hizmet veremeyecek duruma gelmiştir. İlde nüfus artışı en çok Menemen, Gaziemir, Buca, Narlıdere ve Seferihisar'da görülürken, en az Bergama, Kınık, Konak, Bayındır, Tire, Ödemiş, Kiraz ve Beydağ'dadır. İlde erkek nüfus ağırlıktadır. Çocuk nüfusun yoğun olduğu ilçeler Kınık, Menemen, Kemalpaşa, Torbalı ve Kiraz' dır. 15-49 yaş grubu kadın nüfus en yoğun olarak Büyükşehir ve Aliağa'dadır. 65 yaş üstü yaşlı nüfus en çok Yarımada'da yer almaktadır.¹³⁸

Bütün bu nedenlerden dolayı İzmir ilindeki işsizlik sorununu çözmek için geliştirilen çözüm önerilerine kent tarım uygulamaları da eklenebilir. İzmir kent merkezi ve ilçelerin de tarıma elverişli alanların oranı oldukça yüksektir. İl sınırlarının tarıma elverişli bölgelere doğru genişlemesi bu oranı daha fazla arttırmaktadır.

Ekolojik tarımsal faaliyetler yoksulluğun azaltılmasında ve istihdam olanaklarının sağlanmasında önemli bir adım olarak görülebilir.

Ekolojik Tarım faaliyetlerinin ülkemizde ilk olarak Ege bölgesinde İzmir' de başlamış olması, ürün işleme tesislerinin büyük kısmının İzmir'de olması ve üretilen ürünlerin büyük kısmının İzmir limanından ihraç edilmesi nedeniyle, organizasyon kuruluşları, kontrol ve sertifikasyon firmaları gibi ekolojik tarım sektörünün hemen tüm kuruluşlarının merkez büroları İzmir'de yer almaktadır.¹³⁹

Kontrol ve sertifikasyon, ekolojik tarımın önemli basamaklarından biridir. İç ve dış piyasalarda bir ürünün ekolojik olarak satılabilmesi için ekolojik ürün sertifikası'na sahip olması gerekmektedir. Sertifika sistemi ürünlerin ekolojik

¹³⁸ **Sezer'e İzmir Raporu**, <http://www.ebso.org.tr/tr/haberler/haberler10.php>, (erişim: 30. 04. 2006)

¹³⁹ <http://www.dumlupinar.edu.tr/tr/meslekyuksekokul/mk42/simav.htm>, (erişim: 15.1.2006)

standartlara göre üretildiğinin, işlendiğinin, paketlenildiğinin garantisidir. Kontrol ve sertifikasyon kuruluşları bağımsız olmalı, üretim ve pazarlama faaliyetlerinde bulunmamalı, ticaret yapmamalı ve danışmanlık hizmeti vermemelidir. Türkiye’de bir kontrol ve sertifikasyon kuruluşunun faaliyet gösterebilmesi için Tarım ve Köy işleri Bakanlığı tarafından onaylanmış ve kontrol yetkisi verilmiş olması gerekmektedir.¹⁴⁰ Ülkemizde yasada belirtilen koşulları yerine getirerek yetki belgesi almış 9 kuruluşta Ankara ve Mersin hariç hepsi İzmir ili sınırları içindedir.(EK-7) de görüldüğü üzere İzmir ili Türkiye genelinde ekolojik ürün üretiminin merkezi haline gelmiştir.

İzmir de ekolojik tarımsal faaliyetlere yönelik altyapı diğer illere göre daha fazla gelişmiştir. Ekolojik tarıma yapılan yatırımlar yüksek getiri kadar istihdam alanını genişletmesi nedeniyle bölgedeki işsizlik sorununun çözülmesine yardımcı olmaktadır.

Tarımın en önemli yapısal sorunlarından biri olan tarımsal örgütlenme konusunda İzmir ilinde çoğu marka haline gelmiş olan 276 adet Tarım Kooperatifi mevcuttur.¹⁴¹ Örgütlenme üstünlükleri İzmir ilinde ekolojik ürünlerin markalaşarak pazarlanmasını kolaylaştıracaktır.

Tarım Kooperatifleri çiftçilerin uluslararası piyasalarda ürünlerini satabilme imkanı da sunar. Böylece uluslararası pazarlama imkanı yüksek olan ekolojik ürünler markalaşma sürecini hızlandıracaktır.

Buca’ya bağlı Belenbaşı, Doğancılar, Karacağağaç ve Kırıklar Köylerinde başlatılan "Organik Zeytin ve Zeytinyağı Projesi"nin tanıtılması, köyde çoğu doğal yöntemlerle üretilen ürünlerin tüketiciye sunulması amacıyla Buca Gölet’te 2-4 Eylül

¹⁴⁰ Kontrol ve Sertifikasyon ,<http://www.izmir-tarim.gov.tr/organik/ekoks.asp>, (erişim:15.1.2006)

¹⁴¹ **2004 brifing raporu**, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/>, (erişim:17. 4. 2006)

2005 tarihleri arasında 3 gün süreyle kurulan “Köy Pazarı”¹⁴² bölge halkının ürettiği ürünlerin markalaşmasını hızlandıracak küçük ölçekli bir faaliyettir.

Tarım ve Köy işleri Bakanlığınca yürütülmekte olan 2006-2010 Ulusal Tarım Stratejisi çerçevesinde “Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı” kapsamında, tarım üreticilerine, kırsal alanlarda bireysel ve/veya bir arada yapacakları öz sermayeye dayalı projeli yatırımları kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak için, Bakanlar Kurulunca alınan 15/02/2006 tarihli ve 26081 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulunun 2006/10016 sayılı “Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Hakkında Kararına paralel olarak, İzmir’in de içinde bulunduğu 65 ilimizde “Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı” uygulamaları başlatılmıştır.¹⁴³

Kırsal kalkınma politikalarının ulusal düzeyde desteklenmesi İzmir ilinde ekolojik tarım projelerinin artacağını göstermektedir. Ulusal platformda verilen destekler yerel ölçekte yapılan yatırımların uluslar arası ortamda rekabet edebilme yeteneğini arttıracaktır.

3.2.2. İzmir İlinde Çevresel Etkiler

3.2.2.1. İzmir İlinde Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı Üzerine Etkisi

BM - Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio de Janerio) sonucunda “Sürdürülebilir Kalkınma” konusunda Çevre, kalkınma ve kent krizinin ancak ilgili tarafların rol almaları ile aşılabileceği belirlenir. Konferans sonrasında üç temel ilke öne çıkarılır. Bunlar: Kaynakların, eşit ve dengeli kullanımının sağlanması; gelişme talebinin, kaynaklar üzerindeki baskısının en aza indirilmesi, yüklenme (taşıma)

¹⁴² <http://www.izmir-tarim.gov.tr/>, (erişim: 17. 4. 2006)

¹⁴³ <http://www.izmir-tarim.gov.tr/>, (erişim: 17. 4. 2006)

kapasitesinin korunmasıdır ¹⁴⁴. Sürdürülebilir kalkınmanın hedeflerini ekolojik bütünlük, ekolojik büyüme, adaletli dağıtım ve kalkınma olarak gruplandırabiliriz. Sürdürülebilir kent kavramı, sürdürülebilir orman, su kaynakları, yenilenebilir enerji kaynakları ile örtüşmektedir.¹⁴⁵

Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonunu¹⁴⁶ imzalayan Türkiye, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun sağlıklı bir çevrede yaşamayı kentli hakkı olduğunu onaylamıştır.

İzmir ilinde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için İzmir ili ve çevresinin sahip olduğu zengin doğal kaynakların korunması gerekmektedir.

İzmir İlinde 129 Familyanın 620 cinsine ait 1654 tür saptanmıştır. İzmir de çeşitli habitatlar bulunmaktadır. Bu habitatlar; sulak alanlar ve karasal ortamlardan oluşmaktadır. İzmir ilinde 10 Adet Tabiat Anıtı bulunmaktadır. Uluslararası sözleşmelerde koruma altına alınmış olan pek çok hayvan türü mevcuttur.¹⁴⁷

Ekolojik tarımsal faaliyetler, İzmir ili ve çevresinde doğal kaynakların korunarak tarımsal üretimin yapılmasını sağlamaktadır. İzmir İlinde kırsal alanlarda doğal ürünlere, sertifika verilerek ekolojik ürün özelliği kazandırılabilir. Böylece doğrudan ekolojik tarım yapılmayan fakat ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken doğal kaynaklardan faydalanılmış olur. Doğal ürünlerin sertifikalandırılması aşamasında ihtiyaç duyulan finansman kooperatifleşme yoluyla karşılanabilir. İzmir tarım kooperatifleri, sahip olduğu deneyimleri ekolojik üretim faaliyetlerinde değerlendirdiğinde başarılı sonuçlar alınabilir.

¹⁴⁴ Rıfat Dağ, **Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinin Gelişmesi Örneğinde Bölgesel Kalkınma Makro Politikaları**,

http://www.tesev.org.tr/dosyalar/dl_yoksulluk_bolgesel.php, (erişim :14.11.2005)

¹⁴⁵ **Yerel gündem 21 birlikteliğinde Sürdürülebilir Ormancılık ve Biyolojik Çeşitliliğin Korunması**, İ.B.B. yerel yayını, İzmir, 2001, s.66,36

¹⁴⁶Bkz. Hamit PALABIYIK, “**Avrupa Kentsel Şartı**”, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Antlaşmalarında Avrupa Konseyi, İzmir, 2004. s. 182

¹⁴⁷ **İzmir İli 2004 Yılı Çevre Durum Raporu**, <http://www.cedgm.gov.tr> (erişim: 20.1.2007)

İzmir ilinin tüm alanının %43'ü orman vasfındadır; ormanlardan her yıl, mevcut planlara bağlı olarak endüstriyel odun ve yakacak odun asli ürünü ile reçine, defne yaprağı, kekik gibi tali orman ürünleri üretimi yapılmaktadır¹⁴⁸ Ormanlık alanlarda pek çok doğal ürün bulunmaktadır. Yoksul orman köylüleri için ekolojik ürünler gelir kaynağı haline gelmektedir. Böylece orman köylüsü ekolojik dengeyi bozmadan sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun şekilde üretim sitemine katılmaktadır.

İzmir ili ve çevresinde uygulanan ekolojik tarımsal faaliyetler sadece bitkilerin değil hayvanların yaşam alanlarının korunmasını desteklemesi yönüyle de doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını desteklemektedir. Ekolojik tarımsal faaliyetler doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sadece kırsal alanlarda değil kent içinde de sağlayabilmektedir.

Kent tarımı uygulamalarının ekolojik kent tarımı şeklinde uygulanması, kentsel çevrenin koruma boyutlarını genişletmektedir. Kent tarımının ilk uygulaması İstanbul da Ulaşılabilir Yaşam Derneği ve Gürpınar Belediyesi tarafından gerçekleştirilmiştir. İzmir ili de ekolojik kent tarım uygulamaları için gereken alt yapıya sahiptir. Bu konuda yapılacak çalışmalar, özellikle kent ölçeğinde ekolojik dengenin sağlanmasına yardımcı olacaktır.

Ekolojik tarım doğal çevre üzerinde kirlilik yaratmayarak doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını desteklemektedir.

3.2.2.2. İzmir İlinde Kirliliğin Azaltılması

İzmir İlinde ekolojik tarımsal faaliyetlerin kirliliğin azaltılması yönündeki etkilerini doğrudan kirlilik azaltıcı ve dolaylı kirlilik azaltıcı etkiler olmak üzere iki gruba ayırabiliriz.

¹⁴⁸ y.a.g.e. ,<http://www.cedgm.gov.tr> (erişim: 20.1.2007)

Ekolojik tarımsal faaliyetlerin doğrudan kirlilik azaltıcı etkisi, ekolojik tarımsal faaliyetlerin üretimin her aşamasında kirlilik yaratan girdileri kullanmamasından kaynaklanmaktadır. Ekolojik tarımsal faaliyetlerin dolaylı kirlilik azaltıcı etkileri ise, ekolojik tarımsal faaliyetlerin toprak, su ve havanın kirlenmesini engelleyen yöntemlere sahip bir üretim sistemi olması nedeniyle; sanayi, evsel ve diğer atıkların toprak, su ve hava vasıtasıyla çevreye hızla yayılmasını engellemesinden kaynaklanmaktadır. Böylece Ekolojik tarımsal faaliyetler İzmir İlinde kirliliğin çevreye yayılma alanı ve hızını azaltacaktır.

İzmir İli ve çevresinde ekolojik tarımsal faaliyetlerin yaygınlaştırılmasının, İzmir ilindeki kirliliği hangi boyutta azaltabileceğini değerlendirmek için, İzmir ili ve çevresinde, su, toprak, orman, kaynaklarında kirlilik yaratıcı faktörler ve ekolojik tarımsal faaliyetlerin bu faktörleri hangi yönlerden azaltacağı incelenmelidir. İzmir İlinde kirlilik yaratıcı faktörleri aşağıdaki gibi gruplandırabiliriz¹⁴⁹.

- Tarımda kullanılan zirai ilaçların yarattığı kirlilik,
- İzmir ilinde kentsel ve endüstriyel atıkların arıtılmadan çevre ortamına verilmesi nedeniyle yer altı suyundaki kirlilik,
- Egzoz gazlarındaki zararlı kimyasal bileşenlerini yağmur suları ile taşınması sonucu tarım arazilerinde, Örneğin Kemalpaşa Turgutlu Ovasında İzmir-Ankara karayolunun yaşattığı kirlilik.
- Sanayileşme nedeniyle çevreye yayılan ağır metaller toprakta bitkilere zararlı olabilecek düzeyde birikerek onların gelişimini etkilemesi ve bünyelerinde biriktirme özelliği gösteren bitkilerin besin maddesi olarak değerlendirilmesi halinde insan ve hayvan sağlığına zararlı etkisi,
- Yüzeyle bırakılan atık sular sivri sinek ve bazı böceklerin barınmasına ortam sağlaması nedeniyle ortaya çıkan kirlilik

İzmir ili sınırları içerisinde yer alan Gediz Deltası (İzmir Kuş Cenneti) altında zengin yer altı suyu kaynakları bulunmaktadır.¹⁵⁰ Ramsar Sözleşmesi ile koruma

¹⁴⁹ **İzmir İli 2004 Yılı Çevre Durum Raporu**, <http://www.cedgm.gov.tr>, (erişim: 20.1.2007)

¹⁵⁰ Gülsen ÇUHADAR, Günay TUZCU, **Çevre Kirliliği Açısından Yer Alı Suları- Tarım İlişkileri**, Türkiye'nin Tarım Politikası ve Çevre, Ankara, 1997, s.78

altına alınmış olan alanlardan biridir. İzmir İli sınırları içerisindeki sulak alanlar: Gediz Deltası, Küçük Menderes Deltası, Bakırçay Deltası, Karagöl, Belevi Gölü, Barutçu Gölü, Geberik Gölü, Gölcük Gölüdür.

Gediz Havzası: Endüstriyel gelişme, yoğun tarım ve havza nüfusunun hızla artması, havzadaki yüzeysel ve yeraltı suyu kaynaklarına yoğun kirlilik yükü getirmekte ve su kalitesinin bozulmasına yol açmaktadır.

Küçükenderes Havzası: Yerleşim merkezinin atık suları, drenaj suları ile geri dönen tarımsal mücadele ilaçları ve yapay gübre kalıntıları havzada kirlilik yaratmaktadır.

Bakırçay Havzası: Balıkesir, Manisa ve İzmir sınırlarından geçerek İzmir sınırlarından Ege Denizine dökülen Bakırçay Nehrinin oluşturduğu havza, geçtiği yerleşim birimlerinin evsel atık suları, fabrika atıkları ve tarımsal kirlilik ile karşı karşıyadır. Bu kirlilik oldukça verimli olan Bergama Ovasını olumsuz yönde etkilemektedir.¹⁵¹

İzmir ili ve çevresinde nehirlerde, normalin üstünde demir, krom, bakır, azot ve fosfat kirliliği tespit edilmiştir. Özellikle Azot ve fosfat yoğun yapay gübre kullanımından kaynaklanmaktadır. Bakır ve kükürt kirliliği, tarımsal ilaçların aşırı kullanılması sonucu oluşmaktadır. Tarımda aşırı kullanılan ilaçlar böcek ve yabancı ot öldürücüdür. Bu ilaçlar ve yapay gübre yağışlarla nehirlerle akmaktadır.¹⁵²

Toprak ve suyun kirlilik için çok iyi bir alıcı ortam yaratması nedeniyle tarımsal kirlilik, evsel ve sanayi atıklar kadar tehdit oluşturmaktadır. İzmir ili ve çevresinde ekolojik tarımsal faaliyetlerin desteklenmesi İzmir ilinde ölçülebilir hale gelen su kirliliğinin azaltılmasını ve var olan kirliliğinde yayılmasını engelleyecektir.

2872 sayılı çevre kanununun Çevre Korunmasına İlişkin Önlemler ve Yasaklar başlığı altında (Md .8) “Her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek

¹⁵¹ y.a.g.e. ,<http://www.cedgm.gov.tr>, (erişim: 20.1.2007)

¹⁵² Ege Can Çekişiyor, <http://www.radikal.com.tr>, (erişim 17.2.2007)

şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır.¹⁵³ alıcı ortama doğrudan ve dolaylı olarak verilen atık ve artıkları yasaklaması, ekolojik tarımsal faaliyetlerin İzmir ili ve çevresinde kirliliğin azaltılmasını da ortaya koyduğu doğrudan ve dolaylı katkıları ile örtüşmektedir.

5403 sayılı Toprak Koruma Ve Arazi Kullanımı Kanunu(3/7/2005) 3.maddesinin n fıkrası¹⁵⁴ tarım alanlarında kullanılan plan ve projelerde tarım alanlarının yörenin ekolojik özelliklerini koruyarak hazırlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu gereklilik, yukarıda belirttiğimiz, İzmir ili ve çevresinde ekolojik tarımsal faaliyetlerin, toprak kirliliğinin azaltılması yönündeki doğrudan etkileri ile sağlanabilmektedir. Bu nedenle TÜGEM, ekolojik tarımın ülke genelinde yaygınlaştırılması ve tarımsal üretimden kaynaklanan toprak ve su kaynakları kirliliğinin önlenmesini amacıyla, İzmir tahtalı havzası ile birlikte 38 su havzasını da yürütülmesi planlanan projeyi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile imzalanan protokol ile yürütmektedir¹⁵⁵.

Yeraltı su kaynaklarının, baraj havzalarının, kent havzasının ve hava temizliğinin korunmasında ormanların önemi büyüktür¹⁵⁶. Ekolojik tarım orman alanlarında doğal ürünlere sertifika verilerek uygulanabilmektedir. Orman alanlarında ekolojik üretim faaliyetlerinin artırılması, ormanlık alanların korunmasını sağlayacaktır. Böylece ekolojik tarım, kirliliği azaltan doğal alanların korunmasını, sağlayan bir tarımsal üretim yöntemi olarak çevrenin korunmasını sağlamış olacaktır. Bu durumun ilinde kirliliğin azaltılmasında katkı sağlayacağı söylenebilir. İzmir İli ve çevresinde yaygınlaştırılacak olan ekolojik tarım destekli

¹⁵³ <http://www.cevreorman.gov.tr/>, (erişim: 19.02.2007)

¹⁵⁴ “Tarımsal amaçlı arazi kullanım plân ve projeleri: Tarım alanlarında yörenin ekolojik, ekonomik ve toplumsal özellikleri dikkate alınarak toprakların sürekli üretkenliğini sağlayacak tarım tekniklerini, toprak, su, bitki ve insan ilişkileri ile toprak korumaya yönelik diğer fiziksel, kimyasal, kültürel ve bitkisel düzenlemeleri kapsayan rasyonel tarımsal arazi kullanım plân ve projelerini, ifade eder.” (<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/>, erişim: 19.2.2007)

¹⁵⁵ **Baraj havzalarında organik (ekolojik) tarım**, <http://www.bugday.org>, (erişim: 17.1.2007)

¹⁵⁶ **a.g.e.** ,<http://www.cedgm.gov.tr>, (erişim: 20.1.2007)

eko turizm faaliyetleri bir çoğu zengin doğal kaynaklara sahip turistik alanların kirletilmeden üretim faaliyetleri içerisinde yer almasını sağlayacaktır.

SONUÇ

Ekolojik tarım girdi maliyetlerinin düşük olması ve sağlıklı ürünlerin sürekli artan iç ve dış talebine bağlı olarak da kırsal kalkınmayı sağlayarak kırdan kente göçün itici nedenlerinden biri olan kırsal yoksulluğu azaltabilecek niteliklere sahip bir üretim biçimidir. Ekolojik tarımsal faaliyetin emek yoğun çalışma sistemini gerektirmesi kırsal alanda işsizlik ile ilgili sorunlara çözüm getirmektedir. Göçü ve kır ve kent yoksulluğunu azaltmak gibi etkilere sahiptir. Ekolojik tarımın aynı zamanda bir yaşam felsefesi olması dayanışmayı arttıracak nitelikte görülmektedir.

Çevre kirliliğine karşı sadece bugünü değil geleceği de koruyan bir üretim sistemidir. Bu nedenle ekolojik tarım tek başına üretim yöntemi olarak düşünülmemeli yoğun bilgi, çalışma ve emek istemesi nedeniyle aynı zamanda kendine özgü bir yaşam felsefesi de öngörmektedir.

Geleceğin ihtiyaçları değiştikçe bugünden yapılan hazırlıklarda, bu değişikliklere göre şekillenmektedir. Türkiye’de ekolojik tarım ürünlerinin talep edilmesi ile gündeme gelmiş olan ekolojik tarım bugün sadece ihracat için değil Türkiye’deki iç talebi karşılamak için de üretimin hem çeşit hem de miktar olarak arttırıldığı bir biçime dönüşmüştür.

Sertifikasyon kuruluşlarının çoğunun İzmir’de yer alıyor olması İzmir için avantaj niteliğini taşımaktadır. İzmir’de yaygın olan doğal ürünlerin sertifikasyonu ve ürün çeşitliliğinin artırılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

Gıda güvenliği yönünden önem arz eden özellikle yerleşim yerlerindeki atık ve artıkların kontrol altında bulundurulması ve gıda üretiminde kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle İzmir’de tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü yerlerde derelerde ve havzalardaki kirlilik envanterinin çıkarılması ve önleyici tedbirler olarak da ekolojik tarımsal faaliyetlere ağırlık verilmesi önem taşımaktadır. Böylece su kaynaklarının korunması da sağlanmış olacaktır.

Ekolojik tarımsal faaliyetler biyolojik çeşitliliğin korunmasında önemli etkilere sahiptir. Ekolojik tarımsal faaliyetler sürdürülmesi Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine uygun bir uygulamanın hayata geçirilmesini sağlayacaktır.

Türkiye’de ekolojik tarımsal faaliyetler ile ilgili hukuki düzenlemelerin çok ortaklı bir model içerisinde geliştirilmiş olması dikkat çekicidir. Çok ortaklı model içinde bakanlıklar ile birlikte yerel belediyeler, sertifikasyon kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, yerel halk, özel kesimin destekleri ve ortak iradelerini yansıtarak ekolojik tarımsal faaliyetlere destek verdiklerini ortaya koymuşlardır.

Ekolojik tarımsal faaliyetler kent tarımı içinde geliştirilmesi gereken bir yöntem olarak dikkati çekmektedir. Özellikle 5216 sayılı kanuna getirilen değişiklik ile İzmir’in metropoliten alanının genişlemesin İzmir’i tarımsal bir kente dönüştürmüştür. Bu durum Büyükşehir Belediye’sin tarımsal hizmetler konusunda çalışmalarını arttırması anlamına gelmektedir.

İzmir’de Ekolojik tarımsal faaliyetlerin ticari yönü ile ilgili bir Pazar, sertifikasyon kuruluşları bulunmaktadır. Bu kuruluşlar Ege bölgesinin ekolojik üretimlerini dünya pazarlarına ulaştırmada aracılık etmektedirler. Ancak İzmir çevresinde ekolojik tarımsal faaliyetlerin üreticiler bağlamında daha fazla geliştirilmesi gerekmektedir. Örneğin ekolojik tarım turizmi uygulamalarının TATUTA projesi gibi projelerin geliştirilmesi gerekmektedir. FOÇA’da geliştirilmesi gündeme 2000’li yıllarda getirilen “Ekolojik Köy Ağı” projesine katılma konusundaki çalışmaların ekolojik ürünlerin tüketimine yönelik gelişmeleri sağlayacağı görülmektedir.

AB sürecinde OTP uygulamalarına bağlı olarak “Tarımsal Çevre” (agri-environment) programlarına bağlı olarak ekolojik tarım ile ilgili çalışmaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Ekolojik tarım sisteminin üretici açısından kazançlı ve sağlıklı bir yöntem olduğu anlaşıldıkça ekolojik tarım yöntemini uygulayan çiftçi sayısı da artmaktadır. İzmir ili ve çevresinde doğal kaynaklar ve biyo- çeşitliliğin zenginliği, İzmir ili ve çevresinde tarıma elverişli alanların fazla olması, İzmir ili ve çevresinde çevre kirliliğın göreceli olarak az olması, İzmir ili ve çevresinde kamu kuruluşlarının taşra teşkilatının yaygın olması, ekolojik üretimin ilk defa İzmir de başlatılmış olması, Türkiye de ekolojik üretime yönelik başlatılan ilk bilimsel çalışmaların İzmir de başlatılmış olması, İzmir ili ve çevresinde marka olabilecek yerel ürünlere yönelimin artması, İzmir ili ve çevresinde tüketicilerin ekolojik ürün talebinin diğer bölgelere göre yüksek olması, İzmir ili ve çevresinde üreticilerin örgütlü davranma eğiliminin artması, İzmir ekolojik tarımda çalışabilecek çalışabilir nüfusun yüksek olması, İzmir ilinin Avrupa Birliğı normlarına uygun proje hazırlamakta deneyimli olması gibi denelerle İzmir’de ekolojik tarımsal faaliyetin uygulanması ve geliştirilmesi İzmir’in kentsel çevresel olumlu olarak etkilenmesi anlamına gelmektedir.

İzmir’in avantajı İzmir ili ve çevresinde çiftçilerin bilinçlenme isteğinin artması ve bunu ihtiyaç olarak görme eğilimi, İzmir’de özel sektörün kırsal alanda yatırım yapma eğiliminin artması ve buna yönelik teşvikler, İzmir ili ve çevresinde eko-turizm talebi ve potansiyeli, uluslar arası kaynaklara –fonlara erişebilirlik bir avantaj olarak görülebilmektedir.

İzmir’de çözülmesi gereken sorunlar ekolojik üretimde kayıt dışılığın yüksekliğı, tarımsal yatırımlara yönelimlerin az olması, ekolojik tarımda üretim ve arge maliyetlerinin yüksekliğıdir.

KAYNAKLAR:

ALTINALEV, Deniz, **Dünyada Tarım Sektörüne Rekabet Avantajı Sağlayan Unsurlar ve Türkiye Karşılaştırması**, <http://www.igeme.org.tr/>,

ANANIAS , Victor, “**Ekolojik Tarım Türkiye’nin Hayat Sigortası**”,
<http://www.ekoses.com/>,

Anthony Giddens , **Sosyoloji**, Ayraç Yayınevi, Ankara ,2005,

AKSOY, Uygun, ”Ekolojik Tarımın Dünyadaki gelişmesi”, **Türkiye 1.Ekolojik Tarım Sempozyumu (21-23Haziran1999)**, Tıbyan Yayıncılık, İzmir, 2001.

AKSOY, Uygun, **Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu**, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım 2000 Vakfı, Ankara, 2001.

AKTAR ,Cengiz ; ANANIAS, Victor , **Yeni Bir Ulusal Politika :Ekolojik Tarım** ,
<http://www.bianet.org/>,

ATAK, Şermin, **Cumhuriyet Döneminde Liberal Hareketlerin Türkiye’nin Orman Politikasına Etkileri İzmir İli Örneğinde Özel ve Kamu Ormanlarında Koruma Kullanma Dengesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof.Dr. Zerrin TOPRAK KARAMAN, İzmir, 2000,

Çağatay Güler, **Çevre Sözlüğü**, Sayfa Yayınları, 1994,

DAĞ, Rıfat, **Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinin Gelişmesi Örneğinde Bölgesel Kalkınma Makro Politikaları**,
<http://www.tesev.org.tr/>,

DEMİRCİOĞLU, Nuhi, **Çevre Sağlığı**, <http://cevresorunlari.atauni.edu.tr>,

DOĞAN, Cahid, **Çevre sorunlarının tespitinde ortaya çıkan kirliliklerin mahalli idarelerce temizlenmesi; ilgili hareket alanını belirleyen normatif pozitif hukuk kuralları ve**, <http://www.msb.gov.tr/>,

Ege Ekonomisi Düzeliyor Ama, <http://www.kuzeyege.net/>,

Ekolojik Tatil, <http://www.kesfetmekicinbak.com/>,

Ekolojik Tarım Eğitimi Ders Notları, **Organik Tarım**, Emre Basımevi, İzmir, 2002.

nedir?, **Festiva A.Ş.Araştırması**, <http://www.webnaturel.com/>,

ERDOĞAN, Nazmiye, **Çevre ve Ekoturizm**, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ankara, 2003.

Gülşen ÇUHADAR, Günay TUZCU, **Çevre Kirliliği Açısından Yer Alı Suları-Tarım İlişkileri**, Türkiye 'nin Tarım Politikası ve Çevre, Ankara, 1997,

GÜZEL.H. Tülay, **Dünyada ve Türkiye’de Ekolojik Tarım Ürünleri Üretimi ve İhracatı Geliştirme Olanakları**, İTO Yayın No 2001-14, İstanbul, 2001

İzmir İli 2004 Yılı Çevre Durum Raporu, <http://www.cedgm.gov.tr>

İzmir Stratejik Planı (1996-2002) Kalkışa Geçiş Dönemi, İzmir Ticaret Odası, KAYA,Ufuk,**Tarımsal Araştırmalarda Öncelik ve Stratejiler**, <http://www.zmo.org.tr/>,

KılınçerNeşet, Anıl Şahin, Erkal Süleyman , Karaca,Orhan Kaya Ufuk,**Tarımsal Araştırmalarda Öncelik ve Stratejiler**, <http://www.zmo.org.tr/>,

KIZILARSLAN, Ömür D., **Biyoteknolojik Ürünler,Organik Ürünler ve Uluslararası Ticaretteki Gelişmeler**, <http://www.dtm.gov.tr/>,

OĞUZCAN, Zübeyde, **Organik Tarıma Talep Artıyor**, <http://www.akib.org.tr>,

E. OLHAN,Türkiye’ de Bitkisel Üretimde Girdi Kullanımın Yarattığı Çevre Sorunları ve Ekolojik Tarım – Manisa Örneği, A.Ü.Fen Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Aktaran Osman Gökçe, <http://www.omangokce.com>, (erişim: 5.12. 2006)Zerrin K.BEKTAŞ, **Ege Bölgesi Organik Tarım Çalışmaları Uygulama Örnekleri, Uygun Havzalar ve Bölgeler, Potansiyel Sahalar**

Organik Tarım, <http://www.bereketorganikgubre.com/>,

Organik Tarım Nedir?, <http://www.isiktarim.com/>,

10 Haziran 2005 Sayı : 25841 Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, <http://www.tarim.gov.tr/>,

SAYIN, Cengiz, **Dünya, AB ve Türkiye’de Organik Tarıma Yönelik Gelişmeler Ve İzlenen Politikalar**, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Antalya , 2002.

TARAKÇIOĞLU, Gülay B.; KOÇ Dilek, **Organik Tarım Ürünleri Dış Pazar Araştırması**, <http://ias.igeme.org.tr/>,

TOPRAK, Zerrin, **Çevre Yönetimi ve Politikası**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2003.

TOPRAK, Zerrin, **Kent Yönetimi ve Politikası**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1998

TOPRAK, Zerrin, “ **Avrupa Dağlık Bölgeler Şartı Taslağı**, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Antlaşmalarında Avrupa Konseyi, İzmir, Turdoğan , Orhan, **Gece Kondu İnsan ve Kültür** ,Genar Yayın, Araştırma İnceleme Dizisi 1, İstanbul, 2002,

Tüba - Çevre ve Sürdürülebilirlik , <http://www.tuba.gov.tr/>,

Türkiye Organik Tarım Kanunu ve Organik Tarım Yönetmeliği,
<http://www.isiktarim.com/>,

Yerel gündem 21 birlikteliğinde Sürdürülebilir Ormanlık ve Biyolojik Çeşitliliğin Korunması, İ.B.B. yerel yayını, İzmir, 2001,

MAKALELER:

ALTINALEV, Deniz, “**Geleceğin Gıda Ticareti**”, <http://www.igeme.org.tr/>,

BİNBİR, Mustafa, **Genetik Değiştirme İşlemleri Hayatı Tehdit Ediyor!**,
<http://www.ziraatci.com/>, eşlemleri

BORİO, Lucilla, “**Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi ve Küresel Ekolojik Köyler Ağı (GEN)**”, <http://www.bugday.org/>,

BUDAK, Dilek B.; GÜLTEKİN, “Ufuk, Ekolojik Tarımda Katılımcı Kırsal Değerlendirme”, **Türkiye I. Ekolojik Tarım Sempozyumu**, Tıbyan yayıncılık, 2001.

DEMİRAYAK , Filiz, “**Biyolojik Çeşitlilik-Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma**”, <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/>,

1972 –Paris Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme,Türkiye’ nin Taraf Olduğu Uluslararası Çevre Sözleşmeleri, İzmir Barosu Yayınları, İzmir, 2000,

Ela ATIŞ, “**Çevre ve Sürdürülebilirlik Boyutuyla Organik Tarım**”,
<http://www.bugday.org/>,

EROYMAK, Yeşim, “ Toprak Kirliliğine Alternatif Yaklaşım Ekolojik Tarım”, **IV.Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi 5-8 Ekim 2001 Bodrum**, Biyologlar Derneği, İzmir, 2001.

Evrensel, Türkan “Çevresel Kirlenme ve Kanser İlişkileri”, **Çesav Organik Tarım ve Sağlık İlişkileri Paneli**, Çesav Yayın No:2, Ankara, 2001,

KAYA, Çağdaş (Ed.) (2005), “Kent ve Tarım” , **Kent Tarımı Dergisi (Nisan2005)** , <http://www.kenttarimi.org/>,

2005 Kentsel Bölge Nazım İmar Planı, İzmir Büyükşehir Belediyesi Planlama müdürlüğü, İzmir,

“Kent ve Tarım”, <http://www.kenttarimi.org/>,

“Organik Tarım ve Tahtalı Havzası”, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/>,

Hamit PALABIYIK, **“Avrupa Kentsel Şartı”**, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Antlaşmalarında Avrupa Konseyi, İzmir, 2004,

Sibel TAN, Hatice KÖKSAL, **“Sürdürülebilir Tarım”**, **T.E.A.E.-BAKIŞ**, Sayı:5, Nüsha 2, Ankara, 2004

TAN, Sibel; DELLAL, İlkay, **“Avrupa Birliği’nde Ortak Tarım Politikasının İşleyişi ve Türk Tarımının Uyum Süreci”**, TEAE, Ankara, 2003.

USLU, Aysel O.; CENGİZ, Tülay; DOKUMACI, Tuğba, **“Kentlerde Ekolojik Alanların Tasarımı ve Kente katkıları : Ankara Örneği ”**, **IV. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi 5-8 Ekim 2001 Bodrum**, Biyologlar Derneği, İzmir, 2001.

Uysal, Yaşar, **Küreselleşme Ve AB’ ye Tam üyelik Perspektifinde Ege Ve Türkiye Tarımında Yeniden Yapılanma**, EGİFED Yayın.:1, Temmuz , 2006,

Yeşim ESKİCİ, **“Eko Tarıma Alternatif Çözüm, Organik Tarım ve Tahtalı Havzası”**, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/>,

İNTERNET KAYNAKLARI:

<http://www.abalioglu.com.tr/>,

<http://www.webnaturel.com/>,

<http://www.ankara-tarim.gov.tr/>,

<http://www.ankara-bel.gov.tr/>,

<http://www.eto.org.tr/>,

<http://www.isiktarim.cod>,

<http://www.webnaturel.com/> ,

<http://www.bugday.org/> ,

<http://www.kkgm.gov.tr/> ,

<http://www.la21turkey.net/> ,

<http://www.bugday.org/>,
<http://www.spo.org.tr/>,
<http://www.bianet.org/> ,
<http://www.ankara-tarim.gov.tr/>,
<http://www.kobifinans.com.tr/>,
<http://www.cine-tarim.com.tr/>,
<http://www.zmo.org.tr/hp>,
<http://www.izmir-yerelgundem21.org.tr/tm>,
<http://www.izmir.bel.tr/>,
<http://www.dumlupinar.edu.tr/> ,
<http://www.webnature1.com/>,
<http://www.bcs.gov.tr/>,
<http://www.rapunzel.com.tr/>,
<http://www.tarim.gov.tr/>,
<http://www.tarimsuras1.gov.tr/>,
<http://www.ada.net.tr/>,
<http://www.dtm.gov.tr/>,
<http://www.ttn.com.tr/>,
<http://www.antimai.org/gats/gatsgenel.htm>,
<http://www.foreigntrade.gov.tr>,
<http://www.ekoses.com/> ,
<http://www.tmmob.org.tr/>,
<http://www.akdeniz.edu.tr.tr/>,
<http://www.belgenet.com/>,

<http://www.cevreorman.gov.tr/>,

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/>

<http://www.omangokce.com>

GAZETELER / HABERLER/ DUYURULAR

Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu, <http://www.yerelnet.org.tr/>,

Baraj havzalarında organik (ekolojik) tarım, <http://www.bugday.org.tr/>,

2004 Brifing Raporu, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/>,

BROWN, Lester R., **Dünyanın Durumu 1996**, (Çev. S.Gül.), Tübitak-Tema Vakfı Yayınlar

BENLİ, Kaan, “**Tarımda Her Şey Eksi Değil**”, <http://www.radikal.com.tr/>,

Ege Can Çekişiyor, <http://www.radikal.com.tr/>,

Ege Ekonomisi Düzeliyor Ama, <http://www.kuzeyege.net/arama/593/haber1.htm>
GÜNAYDIN, Gökhan , **6.Teknik Kongreyi Sunarken**, <http://www.zmo.org.tr/>,

Sezer'e İzmir Raporu, <http://www.ebso.org.tr/>,

TAŞKAYA, Berrin, **Tarım ve Çevre**, T.E.A.E.-BAKIŞ, sayı:5, nüsha 1, Nisan 2004.

AKTAR Cengiz, ANANİAS,Victor “Yeni Bir Ulusal Politika: Ekolojik Tarım“<http://www.bianet.org.tr/>,

Vadimiz O Kadar Organik ki, <http://www.aksiyon.com.tr/>,

EKLER
EK 1 Dünyada Organik Tarım Yapılan Alanların Ülkeler İtibariyle Dağılımı

Ülkeler	Hektar	Ülkeler	Hektar
Avustralya	10,500,000	Dominik Cumhuriyeti	14,963
Arjantin	3,192,000	Guatemala	14,746
Tayland	1,230,000	Fas	11,956
ABD	950,000	Kostarika	8,974
İngiltere	679,631	Küba	8,495
Uruguay	678,481	İsrail	7,000
Almanya	632,165	Nikaragua	7,000
İspanya	485,079	Litvanya	6,769
Kanada	430,600	Zambia	5,688
Fransa	419,750	İsland	5,466
Çin	301,295	Gana	5,453
Avusturya	285,500	Slovenya	5,280
Brezilya	275,576	Rusya	5,276
Şili	273,000	Tanzanya	5,155
Çek Cumhuriyeti	218,114	Panama	5,111
İsveç	193,611	Japonya	5,083
Danimarka	174,600	El Salvador	4,900
Ukrayna	164,449	Papua Yeni Gine	4,265
Finlandiya	147,943	Tayland	3,429
Meksika	143,154	Kamerun	2,500
Uganda	122,000	Senegal	2,500
Macaristan	105,000	Azerbaycan	2,500
İsviçre	102,999	Lüksemburg	2,141
Peru	84,908	Pakistan	2,009
Portekiz	70,857	Filipinler	2,000
Yeni Zelanda	63,438	Brezilya	1,810
Paraguay	61,566	Honduras	1,769
Ekvator	60,000	Madagaskar Adası	1,230
Slovakya	58,706	Kore Cumhuriyeti	902
Türkiye	57,001	Lüksemburg	690
Güney Afrika	45,000	Bulgaristan	500
Polonya	44,886	Kenya	494
Hindistan	41,000	Guyana	425
Endonezya	40,000	Malavi	298
Hollanda	38,000	Lübnan	250
Yunanistan	31,118	Suriname	250
İrlanda	30,070	Jamaika	205
Kolombiya	30,000	Fiji	200
Norveç	26,673	Mauritius	175
Belçika	22,410	Laos	150
Estland	20,141	Malezya	131
Letonya	20,000	Hırvatistan	120
Bolivya	19,634	Benin	81
Romanya	18,690	Suriye	74
Tunus	18,255	Güney Kıbrıs	52
Sri Lanka	15,215	Nepal	45
Yugoslavya	15,200	Zimbabve	40
Mısır	15,000	Vietnam	2
		TOPLAM	22,811,267

Kaynak: SOEL Şubat 2003

EK 2 Dünyada Ekolojik Tarım Çiftliklerinin (Ülkeler İtibariyle Dağılımı)

Ülkeler	Ekolojik Çiftlikler Hektar		Ülkeler	Ekolojik Çiftlikler Hektar
İtalya	56,440		Tanzanya	991
Endonezya	45,000		Yeni Zelanda	983
Meksika	34,862		Tayland	940
Uganda	28,200		Portekiz	917
Peru	19,685		Slovenya	883
Türkiye	18,385		Belçika	694
Avusturya	18,292		Çek Cumhuriyeti	654
İspanya	15,607		Fas	555
Brezilya	14,866		Filipinler	500
Almanya	14,703		Mısır	460
Dominik Cumhuriyeti	12,000		Litvanya	430
Fransa	10,364		Tunus	409
ABD	6,949		Pakistan	405
Yunanistan	6,680		Estland	369
İsviçre	6,169		Uruguay	334
Hindistan	5,661		Madagaskar Adası	300
Bolivya	5,240		Sili	300
Mozambik	5,000		Azerbaycan	280
Finlandiya	4,983		Giney Afrika	250
Kolombiya	4,000		Letonya	225
İngiltere	3,981		Benin	119
İsveç	3,589		Slovakya	82
K-ostarika	3,569		Zambiya	72
Danimarka	3,525		Bulgaristan	50

Sri Lanka	3,301		Luksemburg	48
Kanada	3,230		Vietnam	38
Senegal	3,000		Liechtenstein	35
Honduras	3,000		Ukrayna	31
Cin	2,910		Malezya	27
Guatemala	2,830		Island	27
Paraguay	2,542		Nepal	26
Ekvador	2,500		Guyana	26
Norvec	2,099		Kazakistan	20
Nikaragua	2,000		Hırvatistan	18
Arjantin	1,900		Lübnan	17
Polonya	1,787		Güney Kıbrıs	15
Hollanda	1,528		Zimbabve	10
Avustralya	1,380		Fiji	10
Kore Cumhuriyeti	1,237		Jamaika	7
Romanya	1208		Malawi	6
Macaristan	1,040		Mauritius	3
El Salvador	1,000		Suriye	1
İrlanda	997		TOPLAM	398,804

Kaynak: SOEL-Survey, Şubat 2003

Aktaran:Gülşay B. TARAKÇIOĞLU, Dilek KOÇ Organik Tarım Ürünleri Dış Pazar Araştırması,
http://www.ekolojiktarim.org/admin/uploaded/20050319_1844_93.pdf,
(erişim:29.06.2006,s.3-6)

**EK 3 Ülkeler İtibariyle Dünyada Organik Tar. Alanlarının Top.
Tarımsal Alanlar İçindeki Dağılımı**

Ülkeler	% Tarımsal Alan	Ülkeler	% Tarımsal Alan
Liechtenstein	17.00	Yugoslavya	0.30
Avusturya	11.30	Suriname	0.28
İsviçre	9.70	Peru	0.27
İtalya	7.94	Paraguay	0.26
Finlandiya	6.60	Panama	0.24
Danimarka	6.51	İsland	0.24
İsveç	6.30	Kolombiya	0.24
Çek Cumhuriyeti	5.09	ABD	0.23
Uruguay	4.00	Azerbaycan	0.20
İngiltere	3.96	Romanya	0.20
Almanya	3.70	Litvanya	0.19
Norveç	2.62	Mısır	0.19
Slovakya	2.40	Mauritius	0.15
Avustralya	2.31	Fas	0.14
Kostarika	2.00	Türkiye	0.14
Estland	2.00	Meksika	0.13
Hollanda	1.94	Küba	0.13
Arjantin	1.89	Senegal	0.10
Portekiz	1.80	Japonya	0.10
Macaristan	1.80	Nikaragua	0.09
Lüksemburg	1.71	Endonezya	0.09
İspanya	1.66	Pakistan	0.08
Belçika	1.61	Brezilya	0.08
Şili	1.50	Lübnan	0.07
Fransa	1.40	Honduras	0.06
Uganda	1.39	Çin	0.06
Belize	1.30	Bolivya	0.06
İsrail	1.25	Kore Cumhuriyeti	0.05

Letonya	0.79	Güney Afrika	0.05
Ekvador	0.74	Fiji	0.04
İrlanda	0.68	Jamaika	0.04
Slovenya	0.67	Gana	0.04
Sri Lanka	0.65	Güney Kıbrıs	0.04
Yunanistan	0.60	Hindistan	0.03
Kanada	0.58	Kamerun	0.03
Papua Yeni Gine	0.41	Guyana	0.02
Dominik Cum.	0.40	Tayland	0.02
Ukrayna	0.40	Filipinler	0.02
Yeni Zelanda	0.38	Zambiya	0.02
Tunus	0.36	Tanzanya	0.01
Guatemala	0.33	Laos	0.01
El Salvador	0.31	Malawi	0.01
Polonya	0.30		

Kaynak: SOEL-Survey, Şubat 2003.

Aktaran:Gülay B. TARAKÇIOĞLU, Dilek KOÇ Organik Tarım Ürünleri Dış Pazar Araştırması,
http://www.ekolojiktarim.org/admin/uploaded/20050319_1844_93.pdf,
(erişim:29.06.2006,s.3-6)

EK 4 TOPLAM NÜFUS VE KIRSAL (TARIM) NÜFUSUNUN**TOPLAM NÜFUS İÇİNDEKİ PAYI(%)**

YILLAR	TOPLAM NÜFUS	ŞEHİR NÜFUSU	KIRSAL NÜFUS	KIR.NÜFUSUNUN TOPLAM NÜFUSA ORANI (%)
1927	13.648.270	3.305.879	10.342.391	75,78
1935	16.158.018	3.802.642	12.355.376	76,47
1940	17.820.950	4.346.249	13.474.701	75,61
1945	18.790.174	4.687.102	14.103.072	75,06
1950	20.947.188	5.244.337	15.702.851	74,96
1955	24.064.763	6.927.343	17.137.420	71,21
1960	27.754.820	8.859.731	18.895.089	68,08
1965	31.391.421	10.805.817	20.585.604	65,58
1970	35.605.176	13.691.101	21.914.075	61,55
1975	40.347.719	16.869.068	23.478.651	58,19
1980	44.437.000	19.345.050	25.091.950	56,47
1981	45.540.000	20.770.000	24.770.000	54,39
1982	46.688.000	22.179.000	24.509.000	52,50
1983	47.864.000	23.613.000	24.251.000	50,67
1984	49.070.000	25.074.000	23.996.000	48,90
1985	50.664.000	26.866.000	23.798.000	46,97
1986	51.433.000	27.792.000	23.641.000	45,96
1987	52.561.000	29.051.000	23.510.000	44,73
1988	53.715.000	30.336.000	23.379.000	43,52
1989	54.893.000	31.643.000	23.250.000	42,36
1990	56.473.000	33.327.000	23.146.000	40,99
1991	57.326.000	34.333.000	22.993.000	40,11
1992	58.584.000	35.718.000	22.866.000	39,03
1993	59.869.000	37.130.000	22.739.000	37,98
1994	61.183.000	38.570.000	22.613.000	36,96
1995	62.400.000	39.912.000	22.488.000	36,04
1996	62.526.000	40.163.000	22.363.000	35,77
1997	62.510.000	40.330.324	22.179.676	35,48
1998	63.451.000	41.351.000	22.100.000	34,83
1999	64.385.000	42.107.790	22.277.210	34,60
2000	65.311.000	43.105.260	22.205.740	34,00

Kaynak:DİE,DPT,www.tarim.gov.tr,

EK 5 AB Kırsal Kalkınma Konusunda Yürütülen Çalışmalar

a) Ulusal Düzeyde yapılan çalışmalar

- Tarım işletmelerinin küçüklüğü
- İşletme sahiplerinin yaşlı olması
- Tarımın yan meslek olarak yürütülmesi

b) Mansholt Planı (1968)

Avrupa Topluluğu'nda Tarım Reformu; Dağlık bölgeler gibi geri kalmış bölgelerdeki çiftçi hayat standartlarını geliştirmeye yönelik destekler

c) Topluluğun genişlemesine yönelik politikalar (1980)

- İşletmelerin modernleştirilmesi,
- Mesleki eğitim sağlanması
- Üretici gruplarının oluşturulması
- Ulaşım, eğitim, haberleşme vb. gibi temel alt yapının kurulması
- Turizm, ticaret, küçük ve orta ölçekte teşebbüslerin kurulması için özendirici önlemler getirilmesi

d) Avrupa Tek Senedi (1987) çerçevesinde Kırsal Kalkınma

Kırsal alan kavramını çok boyutlu bir yaklaşımla elen alan bir kırsal kalkınma politikası geliştirilmesine yönelik adımlar atılmaya başlanmıştır.

e) Yapısal Fonlarda Reform (1988)

- Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
- Avrupa Sosyal Fonu
- Avrupa Tarımsal Garanti ve Yön Verme Fonu'nun Yön Verme Bölümü.

f) Maastricht Anlaşması

g) Delors II Paketi (1992) 1994-1999

Sosyal ve ekonomik dayanışmanın artırılması için 11 milyar ECU'lük ek kaynak Yapısal Fonlar'ın kaynaklarının iki katına çıkarılması öngörülmüştür.

- Ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi güçlendirmek
- Topluluğun az gelişmiş bölgelerinin kalkındırılmasını gerçekleştirmek
- Mali dayanışmayı mümkün kılmak

h) MacSharry Reformları

- Tarımsal Çevre (çevrenin, doğanın ve doğal kaynakların korunmasına yönelik primler),
- Ağaçlandırma (tarımsal alanların alternatif olarak kullanılmasına yönelik destekler),
- Erken Emeklilik Tedbirleri (genç çiftçilerin teşvikine yönelik olarak) gibi tedbirler.

ı) Cork Deklerasyonu (1996)

2000'li yıllarda uygulanacak Kırsal Kalkılma Politikaları'nın temelleri atılmıştır. Kırsal alanlarda kapasitenin teşvik edilmesi hususuna dikkat çekilmektedir.

i) Gündem 2000 (1997)

Yapısal fonların işleyişinde bir değişiklik yapılırken üç temel faktörden bahsedilmiştir.

- Tarımsal çevre ile ilgili önlemlerin yeterli oranda uygulanması
- Doğrudan destek uygulamalarının çevre politikalarıyla uyumlu olması,

Doğrudan destek ödemelerinde çevre ile ilgili özel yükümlülüklerle başvurulabilmesi.

Kaynak: (Koray, Kısagüner, **Avrupa Birliği'nde Kırsal Kalkınma Süreci ve Organik Tarım Ülkemiz İşletmeleri İçin Pazar Fırsatları**, <http://64.233.161.104/search?q=cache:t5ZJCQc2SFUJ:213.139.233.100/kurumsal/birimler/merkez/diatk/web/sunumlar/kirsal%2520kalkinma%2520organik%2520tarim.ppt+b%3%B6lgesel+kalk%4%B1nma+ekolojik+tar%4%B1m+&hl=tr>, erişim: 10.1.2006)

EK 6 19 İl ve 29 Müessese İle Yapılan Projenin Başlangıç ve Bitiş Tarihi :**1997-2005**

İZMİR- KARABURUN			
TÜGEM-ORGANİK ÜRETİMİ GELİŞTİRME	BİTKİSEL		
	2	da	Organik Sebze Üretimini Geliştirme
	5	da	Organik Zeytin Üretimini Geliştirme
	5	da	Organik Üzüm Üretimini Geliştirme
	2	da	Organik Tıbbi ve Aromatik Bit. Üretimini Geliştirme
Bornova Zeytincilik A. E. (Tagem)			Organik Zeytin Üretim Tekniklerinin Araştırılması
Ege Tarımsal A. E.			Organik Biber Üretim Tekniklerinin Araştırılması
			Organik Mantar Üretim Tekniklerinin Araştırılması
			Organik Fiğ ve Arpa Üretim Tekniklerinin Araştırılması
			Organik Mısır ve Soya Üretim Tekniklerinin Araştırılması
Bornova Ziraî Mücadele A. E (Tagem)			Bitki Zararlıları ile Mücadelenin Organik Metotlarının Araştırılması
			Bitki Hastalıkları ile Mücadelenin Organik Metotlarının Araştırılması
			Yabancı Otlarla Mücadelenin Organik Metodlarının Araştırılması
İl Kontrol Lab. Müd. (KORGEM)			
İzmir İl Kontrol Lab. Müd.			Pestisit Analizlerinde Kullanılacak Gas Kromatografi Cihazı Alımı
			Laboratuvarın akredite edilmesi
			İl Kontrol Lab. Müd. Elamanlarının Eğitimi

Kaynak: <http://www.tugem.gov.tr/tugemweb/ekolojiiktarimproje.html>, (erişim: 15. 1. 2006)